

PODATKI O MAGISTRSKI NALOGI

Ime in priimek: Maša Žugelj

Naslov naloge: Doživljanje razveze z vidika očetov

Kraj: Ljubljana

Leto: 2018

Št. strani: 144

Št. tabel: 1

Št. prilog: 2

Mentorica: doc. dr. Nina Mešl

Deskriptorji: vloga očeta, odnos med očetom in otroki, razveza zakonske zveze, vplivi razveze na očeta, posledice razveze, doživljanje razveze, socialno delo z družino.

Povzetek:

Magistrska naloga opisuje odnose v družini in doživljanje ter občutke očetov pred in med razvezo zakonske zveze ter po njej. Razveza je proces, pri katerem je vsak, ki je udeležen v problemu, lahko tudi del rešitve. A če želimo priti do rešitve, moramo najprej poznati in razumeti doživljanje udeleženihi. V magistrski nalogi me je zanimalo predvsem doživljanje očetov v procesu razveze. Rezultati raziskave, ki sem jo izvedla v okviru svoje diplomske naloge z naslovom Vpliv razveze staršev na mladostnika (2014), so pokazali, da veliko očetov po razvezi zakonske zveze ni vključenih v mladostnikovo nadaljnje življenje. Večina očetov izgubi stike z otroki ali pa so ti zelo redki. Bistvo raziskovanja pri tokratni nalogi je doživljanje očetov, kar vključuje čustvovanje, soočanje, spopadanje s spremembami v družini in okolici ter pomoč in samopomoč pri procesu. V empiričnem delu sem te teme raziskovala s pomočjo intervjujev, ki sem jih kvalitativno obdelala. Rezultati in ugotovitve so pokazali, da se je večina očetov soočala s težkimi občutki in mislimi ter da so se odnosi v družini med procesom razveze zelo spremenili. Očetje so se večinoma po razvezi še naprej trudili, da so ohranili pomembno vlogo v odnosih s svojimi otroki. Pri soočanju s spremembami, ki so se zgodile med procesom razveze, so si očetje pomagali z družino, prijatelji in novimi partnericami, s športom ali prebiranjem različnih zapisov ali pa so pomoč raje poiskali pri sebi in svojih doživljanj niso želeli deliti z drugimi.

Title: Experiencing Divorce Through a Father's Perspective

Descriptors: father's role, father-child relationship, divorce, the impact of divorce on fathers, consequences of divorce, experiencing divorce, social work with families.

Abstract:

This master's thesis describes family relationships and how fathers experience divorce and feel about it before, during and after it happens. Divorce is a process where every person involved in the problem can also become a part of the solution. However, if we want to find a solution, we first have to know and understand how the people involved experience the process. In this master's thesis, I first and foremost wanted to understand the perspective of fathers. The results of the research I had conducted in my undergraduate thesis entitled *The Impact of Divorce on Adolescents* (2014), have shown that after the divorce, a lot of fathers do not take part in the later life of their adolescent children. Most fathers either lose contact with their children or rarely ever speak to them. In this thesis, I focus on a father's perspective in experiencing divorce, which includes their feelings, dealing with changes in the family and their surroundings, and the help and self-help during the process. In order to further research this topic, I conducted interviews which I qualitatively analyzed in the empirical part. The results and findings have shown that most fathers had to deal with strong emotions and difficult thoughts, and that family relationships had undergone significant changes during the process of divorce. Most fathers tried to keep their role in relationships with their children as important as it was before. While dealing with changes that occurred during the divorce, fathers either found help in family members, friends, their new partners, sports and reading, or they tried to help themselves and did not want to share their experiences with others.

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

MAGISTRSKA NALOGA

DOŽIVLJANJE RAZVEZE Z VIDIKA OČETOV

Mentorica: doc. dr. Nina Mešl

Avtorica: Maša Žugelj

LJUBLJANA 2018

ZAHVALA

... mentorici doc. dr. Nini Mešl za potrpežljivost, pomoč in spodbudo,
... vsem očetom, ki so mi zaupali svoje zgodbe,
... mami in očetu, ki sta me skozi celotno študijsko obdobje podpirala,
... zvestima prijateljicama Anji Vivod in Sandri Novak,
... Jaku za spodbudo in podporo.

Predgovor

Na osnovi lastnih izkušenj s socialnim delom lahko rečem, da pogovori z uporabniki zahtevajo veliko potrpežljivosti, zaupanja in odprte drže. Socialni delavec mora začutiti sočloveka, ki je prišel po pomoč ali pa je bil ponjo neprostopoljno napoten. Predvsem s slednjimi je treba znati vzpostaviti zaupanje. Zaupanje je dragoceno in izredno pomembno, saj brez njega ne moremo vzpostaviti dobrega delovnega odnosa. Ljudje nam bodo zaupali, če bodo dobili občutek, da smo jim res pripravljeni pomagati in da bomo skupaj z njimi poiskali rešitev. Imeti morajo občutek, da smo tam zanje, da lahko pridejo po podporo, pomoč in upanje, da bo vse v redu.

V raziskavi, ki sem jo izvedla v tej magistrski nalogi, sem ugotovila, da si očetje po razvezi še vedno zelo želijo ohraniti stike in odnos s svojimi otroki. Očetje, ki so se s partnerko sporazumno dogovorili za skupno ali deljeno skrbništvo, niso imeli večjih težav, prav tako niso potrebovali veliko pomoči strokovnih služb. Nekateri očetje so navedli, da so jim nekdanje partnerke omejile ali preprečile stike z otroki. Ti očetje so pogrešali več podpore in pomoči strokovnih služb. Večina očetov je izpostavila težke občutke in negativna doživljanja ob razvezi. V teoretičnem delu opisujem tudi vlogo moškega, ki se pozneje navezuje na vlogo očeta, odnos očeta s sinom in hčerko, odsotnost očeta in njegovo čustveno doživljanje. V zaključku predstavim še socialno delo z družino v procesu razveze, pri čemer posebej izpostavim delo z očeti.

Odločila sem se, da za lažje razumevanje in berljivost uporabljam besedno zvezo v moški spolni obliki – socialni delavec, je pa spol vsakokrat zamenljiv z žensko obliko. Vse omembe zakonske zveze prav tako vključujejo tudi zunajzakonsko skupnost, zato večinoma uporabljam termin zakonska zveza.

KAZALO VSEBINE

Predgovor.....	3
1. Teoretični uvod.....	6
1.1. Vloga moškega in družba.....	6
1.2. Očetje in družina	8
1.2.1. Vloga očeta.....	9
1.2.2. Čustveno doživljanje očeta	12
1.2.3. Oče v različnih otrokovih razvojnih obdobjih	14
1.3. Očetov odnos s sinom oziroma hčerjo	15
1.3.1. Oče in sin.....	15
1.3.2. Oče in hči.....	18
1.3.3. Odsotnost očeta.....	21
1.4. Posledice razveze zakonske zveze za očeta	22
1.4.1. Stiki očetov z otroki po razvezi.....	24
1.4.2. Pomoč očetu ob in po razvezi zakonske zveze	27
1.5. Proces razveze zakonske zveze	29
1.6. Socialno delo z družino v procesu razveze	31
2. Problem.....	36
2.1. Raziskovalna vprašanja	36
3. Metodologija.....	37
3.1. Vrsta raziskave.....	37
3.2. Merski instrument in viri podatkov	37
3.3. Populacija in vzorčenje	37
3.4. Zbiranje podatkov.....	38
3.5. Obdelava podatkov	39
3.5.1. Opredelitev tem pred raziskovanjem.....	39

4. Rezultati	41
4.1. Poskusna teorija.....	41
5. Razprava	78
6. Sklepi	82
7. Predlogi	84
8. Literatura	85
9. Priloge	91
10. Povzetek.....	144

1. Teoretični uvod

1.1. Vloga moškega in družba

Vlogo moškega danes opredeljujeta predvsem družba in mediji. Družba pogojuje pričakovanja o tem, kdo je moški, kaj mora početi oziroma kaj naj bi počel, kakšnega videza naj bi bil, katere osebnostne lastnosti bi moral imeti, kako bi se moral vesti in oblačiti. Ta pričakovanja pa na moške posledično ustvarjajo pritisk. Podobno velja tudi za ženske in njihovo vlogo v družbi, vendar se na to v tem delu ne bom posebej osredotočala.

V današnjem času se od moškega pričakuje veliko več kot od ženske. Moški mora ne samo skrbeti za finančno stabilnost družine oziroma njeno preživljanje, kot je bilo to pričakovano v 20. stoletju, pač pa se kot partner tudi dejavno vključevati v gospodinjska dela ter kot oče v vzgojo in nego otrok. Njegova vloga nima več enake opredelitve kot v preteklosti, ko je veljalo, da mora moški skrbeti predvsem za delo, kariero in prihodek ter moška opravila pri hiši, medtem ko ženska skrbi za gospodinjska opravila, npr. pranje, kuhanje, pospravljanje in podobno. Dandanes sta vlogi moškega in ženske precej bolj izenačeni.

Družbene razlike se vedno nanašajo na družbeni spol in posledično prinašajo družbene neenakosti: moška in ženska vloga v družni nista popolnoma enako ovrednoteni. Kot rečeno, so se neenakosti v današnjem času že precej zmanjšale; osebnostne lastnosti in vloge moških ter žensk večinoma niso več jasno in strogo razmejene (Počkar in Tavčar Kranjc, 2011, str. 9–10). Ženske niso več le mame in gospodinje, temveč so tudi ekonomsko neodvisne, bolj skrbijo zase tako telesno kot duševno in so poslovno zelo sposobne. Moški pa so hkrati postali bolj vpleteni v odnose, družino, družinska in gospodinjska opravila ter se tudi precej bolj ukvarjajo s svojim telesnim videzom. Tako kot družba na splošno nam tudi mediji vsakodnevno sporočajo, kakšni bi morali biti, kako bi morali živeti in da bi morali blesteti na vseh področjih v življenju. To lahko vidimo na televizijskih zaslonih, jumbo plakatih, prehranskih dopolnilih in drugih reklamnih izdelkih. Za večino je to velik pritisk, ki pa mu kot družba znamo precej podleči.

Prikazovanje moške in ženske spolne vloge je v medijih še vedno stereotipno, kar povzroča odmik od realnosti. Ženske se navadno v vsakodnevnem življenju predvsem izobražujejo, delajo, negujejo, vzgajajo, so dejavne na številnih področjih, v svojem osebnem življenju ustvarjajo partnerske zveze, v katerih izživijo svojo čustveno in spolno naravo tako kot moški. Niso nikakršne fatalke, ki zaznamujejo življenja moških s svojo spolno privlačnostjo, kot praviloma predstavljajo mediji le izjemno uspešne posameznice. Medijski prikazi so se zaradi popularnih feminističnih idej spremenili, kar pa ne pomeni, da niso več izkrivljeni in neusklajeni z resničnostjo (Počkar in Tavčar Kranjc, 2011, str. 170).

Ženske dosegajo merila, ki so včasih veljala le za moške, kar se pozna na delovnih mestih, pri njihovem ekonomskem statusu in neodvisnosti. Vlogi moškega in ženske, ki sta sicer različno opredeljeni tako na delovnih mestih ter v družbi kot pri delitvi dela v domačem okolju, sta postali precej enakovredni in v njunem skupnem bivanju uravnoteženi. Kljub temu to še vedno ostaja pogosta razprava v družbi, polna raznolikih mnenj.

V vsakdanjem življenju spremljamo predvsem idealizirane podobe ženskosti, ki žensko prikazujejo kot nežno, čustveno, predano in požrtvovalno v odnosu do bližnjih, ter moškosti, ki je zaznamovana z močjo, agresivnostjo, razumskim obvladovanjem, gospodovalnostjo in aktivnostjo. V Sloveniji so sociološke analize medijskih reprezentacij spolov (predvsem žensk) pokazale, da je takšno prikazovanje posredovalo predvsem idealizirano in tradicionalno uveljavljeno podobo žensk (Počkar in Tavčar Kranjc, str. 171). Raewyn Connel (v Hrženjak, 2017, str. 11) je opredelila spol kot »strukturo družbenih razmerij, ki temelji na reproduktivni sferi, in kot konfiguracijo družbenih praks, ki reproduktivne razlike med telesi vključujejo v družbene procese«. Spol je izoblikovan na ravni identitet, diskurzov, ideologije in kulture ter institucij, kot so šola, delovno mesto, družina in ne nazadnje država (*ibid.*).

Vsak od nas lahko na podlagi spola doživi občutek diskriminacije, obsojanja ali predsodkov.

V 70. letih prejšnjega stoletja so se v zahodnem svetu pojavila antifeministična gibanja za pravice moških, kot so npr. skupine za pravice očetov do dodelitve otroka po razvezi, gibanja za tradicionalno družino, skupine za moške žrtve nasilja ipd.

Moški so se s temi gibanji odzvali na spremembe, ki naj bi vodile v krizo moškosti. Demokratizacija med moškimi in ženskami ter starši in otroki je med drugim povzročila vprašanja o vlogi moških v družini, kar je povzročilo tudi ločitev spolnosti ne samo od reprodukcije, ampak tudi od očetovstva (Hrženjak, 2017, str. 10).

Danes se veliko govori o novem očetovstvu (Švab, 2006, str. 63–87), ki naj bi predstavljalo očete kot zelo dejavne pri vzgoji, negi in skrbi za otroke, ter o tem, da že od nosečnosti matere oz. žene ali partnerke, sodelujejo pri nakupih stvari za dojenčka in se izobražujejo o vzgoji otroka. Od njih se pričakuje, da bodo povsod zraven, da bodo imeli čim dejavnejšo vlogo in da bodo čim bolj prisotni pri odraščanju svojih otrok, bistvo vsega pa je, da so čustveno prisotni in povezani z otrokom. Danes je za moške izziv najti svoj položaj v partnerski zvezi, v kateri sta moč in odgovornost razdeljeni med oba partnerja, ter opredelitvi svoje vloge očeta (Juul, 2011, str. 15). Tako kot se vloga žensk spremeni, ko te postanejo matere, tako se z očetovstvom spremeni tudi vloga moških. Slednje namreč prevzame val različnih občutkov, saj v njihovo življenje vstopi nova oseba, za katero morajo prevzeti odgovornost, zato se morajo začeti učiti o novostih, ki jih ta s seboj prinese na svet.

1.2. Očetje in družina

»Ni težko postati oče, mnogo težje je biti oče.«

(Wilhelm Busch)

Za moškega prihod otroka pomeni novo vlogo in dodatno učenje. V določenih situacijah se oče poistoveti s svojim notranjim otrokom, kar lahko povzroči pozitivne ali negativne odzive. Če se teh odzivov zaveda, ga ti lahko oblikujejo v drugačno osebnost, mu omogočijo rast in razvoj. Zaradi odnosa z otrokom se oče posledično začne soočati s samim seboj, s svojimi občutki.

Ko moški postanejo očetje, so lahko nekoliko negotovi, nejevoljni, zaskrbljeni in prestrašeni. Imajo malo izkušenj in znanja ter se lahko soočajo z ženskami, ki so močnejše, zahtevnejše in samostojnejše (Juul, 2011, str. 14). Lahko pa po drugi strani popolnoma oziroma brez večjih težav sprejmejo te spremembe, če so na primer že prej imeli morebitne izkušnje z dojenčki in otroki.

Tudi za mater je lahko prihod dojenčka velik stres, ki v njej pusti različne negativne občutke, zato se lahko ta z njimi sooča celo težje kot oče.

S prihodom otroka v partnerski odnos se marsikateri moški počuti odrinjenega, zato beži v delo. Nova vloga pa lahko prestraši tudi ženske. Za marsikatero lahko materinstvo pomeni konec osebne misije, pri čemer dobi občutek, da partnerja ne potrebuje več in ga začne zanemarjati. Podobno se lahko pripeti, če moški na stranski tir postavi žensko, ki ima posledično občutek, da je v starševstvu sama (Podgoršek, 2017, str. 207).

Otrok spremeni tudi dinamiko v družini. Zdaj partnerja nista več vedno na prvem mestu in na razpolago drug drugemu, temveč je nekaj časa predvsem otrok tisti, ki potrebuje več njunega časa, ljubezni in pozornosti. Če partnerski odnos temelji na zrelosti, spoštljivosti, zaupljivosti, razumevanju in ljubezni, bosta imela partnerja manj težav pri prilagajanju na novega člana. K manjšemu stresu ob rojstvu otroka lahko prispeva tudi to, če je bil kdo od njiju dejavno vpleten v vzgojo sorojenca ali že ima kakršnekoli druge izkušnje z dojenčki ali otroki.

V času razmaha družbenih omrežij in hitrega informiranja, ki smo mu dandanes priča, obstaja vrsta spletnih dnevnikov oz. blogov, ki jih pišejo mame in v katerih delijo svoje nasvete, poglede in zgodbe. Vedno bolj pa so se začeli izpostavljati tudi očetje, kar je odličen način za povezovanje in lažje sprejemanje sprememb, ki se zgodijo ob otrokovem rojstvu. Pri vsem tem pa ne smemo zanemariti dejstva, da lahko ta obilica informacij hkrati povzroča tudi pritisk glede tega, kako bi družine morale delovati.

Starši so otrokom vzorniki – bodisi pozitivni bodisi negativni – hkrati pa so zanje tudi izhodišče in vir njihovih navdihov (Juul, 2011, str. 16). Tako kot od mater se tudi od očetov pričakuje, da bodo svojim otrokom predstavljali pozitiven zgled.

1.2.1. Vloga očeta

Očetova vloga je, med drugim, da otroka vzgaja in mu daje zgled. To vlogo pogojuje kup dejavnikov: vzorci, ki jih je videl v primarni družini oziroma pri svojih starših, njegova osebnost, socialno okolje, družbena pričakovanja in norme ter vrednote.

Očetovska prizadevanja se spreminjajo in odvijajo na več ravneh skrbi za otroke, in sicer od prepoznavanja potrebe po participaciji do njene dejanske aktivacije in njenega obsega (Rener, Sedmak, Švab, Urek, 2006, str. 75). Moški se vidijo predvsem v vlogi podpornika partnerkam pri vzgoji in skrbi za otroke. Opisujejo se kot uporabne, zabavne ali koristne očete, v manjšini pa tudi kot dobri oziroma strogi hranitelj. Večinoma se strinjajo, da se njihova vloga začne že ob rojstvu otroka, vendar je v otrokovih prvih mesecih bolj pasivna. Očetovstvo je samo en del njihovih življenj. Partnerke prevzemajo večji del pri skrbi in negi otroka ter si očetovo vlogo razlagajo kot pomoč, kar jih postavlja v sekundarno funkcijo starševstva. Očetova skrb je interpretirana bolj kot družbena, materina pa bolj kot njena naravna lastnost (Rener, Humer, Žakelj, Vezovnik, Švab, 2008, str. 75–78). Če vse to strnemo, je očetova primarna vloga poleg izražanja ljubezni tudi postavljanje meja in avtoriteta, prav tako pa ima mama lahko enako vlogo.

Očetje se morajo ponovno ali šele naučiti, da lahko čustva in ljubezen izražajo in sprejmejo ter tako presežejo novodobno idejo o samozadostnosti in neodvisnosti, ki jo predstavljajo. Skušajo ohranjati in vzdrževati meje med čustveno oporo in razvajanjem. Danes se veliko bolj vključujejo v skrbstvene dejavnosti otrok kot v preteklosti. Poskrbijo bolj za igro, preživljanje prostega časa in dejavnosti zunaj doma (Rener, Humer, Žakelj, Vezovnik, Švab, 2008, str. 81–82). Mama je pri tem pomembna prav tako kot oče. Tudi če oče iz kakršnihkoli razlogov ni prisoten, to ni tako zaskrbljujoče, kot če otrokove potrebe niso bile zadovoljene, na primer potreba po zanesljivi čustveni podpori, pripadnosti, bližini in rasti ter razvoju potenciala. Očetova vloga je tudi to, da podpira partnerko, ji daje čustveno oporo, je z njo v njenih strahovih in skrbih ter se skupaj z njo veseli prihajajočega dojenčka. To je izredno pomembno, saj telesno in duševno dobro počutje bodoče matere pogojuje dobro počutje malega bitja v njenem trebuhu (Baisch in Neumann, 2014, str. 19–21). V odnosu oče-otrok slednji razvije lastnosti, kot so samozavest, usmerjenost k ciljem in občutek za lastno notranjo moč, sposobnost reševanja težav ter odločanja. Oče ga socialno in telesno bolj spodbuja ter v igri z njim bolj dejavno sodeluje in mu razširja obzorja (Štadler et.al., 2009, str. 34–36).

Poleg teh osnovnih pojmov so še drugi, ki veliko prispevajo k celotni vlogi očeta, vzgoji otroka in njunemu odnosu. Če se vloga očeta dopolnjuje z vlogo matere, je

njun pomen in prispevek k vzgoji toliko bolj kakovosten. V primerih, kjer očeta ni bodisi zaradi smrti ali drugih okoliščin, lahko to prispeva vloga mame ali vloga drugega otrokovega skrbnika. Pomembno je, da ima otrok odgovorne odrasle, ki delajo v njegovo korist in najboljše dobro. Ko je otrok še majhen oziroma ko je dojenček, večinoma potrebuje skrb in nego ter zadovoljitev osnovnih potreb (prehrana, higiena itd.). Pozneje, ko se že zna izražati in se zaveda, da je sam svoja oseba, so njegove potrebe drugačne oziroma jih je še več. Posebno v dobi adolescence najstniki iščejo občutek osamosvojitve, čustvene odcepitve od staršev in predvsem lastno identiteto.

Braconnier (2001, str. 389) meni, da je oče še danes neka avtoriteta v družini. Mladostniku določa meje, da ga obvaruje. Moralna avtoriteta temelji na ljubezni, ki ju povezuje. Včasih prav to otroke spominja, da so od staršev čustveno odvisni in da si še ne morejo ustvariti samostojnega življenja. To jim omogoča opredelitev lastnih možnosti, sposobnosti in zdajšnjih pravic, dokler ne bodo neodvisni odrasli. Vloga očeta je, da mladostnika podpira na poti k neodvisnosti in samostojnosti, pri čemer je spopadanje neizogibno (*ibid.*).

Doba mladostništva je za otroke zelo občutljiva, saj v tem času odkrivajo svojo identiteto, vzore, zglede, začnejo se bolj zavedati sebe in drugih. Njihovo razpoloženje in čustva so lahko zelo nepredvidljiva, impulzivna, spremenljiva v kratkem času, morda včasih celo nerazumljiva. Takrat jim je najbolj pomembna družba in biti sprejet v njej. Zato so vzgoja, vrednote, načela, pravila in celotna dinamika družine ter odnos med staršema še toliko pomembnejši. Vse to otroku ali mladostniku ustvari občutek in sliko o tem, kam spada ter kako se bo na podlagi družinskih izkušenj znašel v novi dinamiki svoje družbe.

Očetje prispevajo pomemben delež k razvoju otrok, imajo potencial za sodelovanje in so sposobni izpolnjevati svoje dolžnosti, ki vključujejo vsakodnevno skrb ter nego za otroke, tudi za novorojenčke in dojenčke. Pogosto se na lastno voljo trudijo bolj vplesti v vzgojo lastnih otrok, kot so bili morda tega deležni od svojih očetov (Zavrl, 1999, str. 19).

Otroci ne potrebujejo le ene ali dveh značilnosti staršev, ampak nekoga, ki zna na primeren način izražati in prepoznavati svoja čustva in jih tudi zrelo udejanjiti.

1.2.2. Čustveno doživljanje očeta

Čustva nam bogatijo življenje. Brez njih ne bi nič imelo pomena. Ko nam nekaj res veliko pomeni, imamo motivacijo, da se za to stvar ali osebo resnično potrudimo vsak po svojih močeh in zmožnostih.

Ljubezen lahko pokažemo na različne načine; z besedami, uslugami, dotiki, darili in s posvečenim časom (Chapman, 2009, str. 214). Če je oče v svojem otroštvu povzel način izražanja ljubezni svojih staršev z radodarnim posvečanjem časa ali na primer z besedami, je velika verjetnost, da bo sam ljubezen do svojega otroka izražal na enak način.

Od odziva staršev na otrokovo različno intenzivno čustvovanje je odvisno to, kakšne sposobnosti in lastnosti bo otrok razvil in v kolikšni meri (Podgoršek, 2017, str. 149).

Če podrobneje pogledamo čustvena življenja moških in žensk, je težko opredeliti, kaj za koga velja, saj je čustvovanje skupek posameznikovega družinskega in družbenega okolja ter navsezadnje njegove osebnosti in značaja, s katerim se je rodil. Moške vidimo kot bitja, ki se lažje spoprijemajo s težavami in jih tudi hitreje rešujejo. To izhaja že iz prazgodovine. Moški naj bi veljali za bitja, ki svoje težave raje rešujejo sami, ženske pa s pogovori z drugimi (Gray, 1994, str. 19). Morda del tega načina čustvovanja izhaja tudi iz vzgoje v preteklosti, ki je narekovala, naj moški ne bi jokali, se pravi, da naj ne bi pokazali svojih čustev. Seveda je to precej posplošena trditev. Prav gotovo je rojstvo otroka poseben dogodek, ki lahko očeta vodi do novih spoznanj in občutenj. Gre za dogodek, pri katerem je prisoten tudi tako imenovani pozitivni stres. Stres lahko povzroči manjše ali večje čustvene posledice in vedenja, ki jih moški drugače izražajo kot ženske.

Moški se oddaljujejo od občutkov žalosti, ker je moška identiteta delno označena s tem, kako se vedejo v času stresa. Bolj težko se izražajo z besedami in občutek depresije označujejo kot ženski občutek. Depresija se pri moških in ženskah kaže različno, čeprav eni in drugi kažejo podobne simptome. Moški so bolj nagnjeni k samomorom, zlorabi alkohola in drog, nasilnemu vedenju, s čimer izražajo občutke tesnobe, depresije in psihološkega stresa. Svoje negativne občutke izražajo s somatizacijo, stalno akcijo in deloholizmom (Bokker, 2006, str. 166–167) (naš

prevod). Ni nujno, da se vsi moški tako vedejo, je pa dejstvo, da so drugačni od žensk in verjetno tudi drugače izražajo občutke in čustva. Nekateri moški (lahko tudi ženske) niti ne izražajo čustev, temveč jih večinoma zadržujejo v sebi.

Ljudje zadržujejo čustva zaradi različnih razlogov: morda jih ne morejo nikomur zaupati ali se bojijo, da jih bodo drugi imeli za slabiče, lahko da ne znajo izraziti oziroma ubesediti, kaj čutijo, morda niti ne vedo, kaj čutijo, ali pa preprosto ne smejo govoriti o čustvih, saj to ni družbeno sprejemljivo – oziroma tako mislijo (Podgoršek, 2017, str. 209).

Če ne prej, se lahko očetje naučijo izražati svoja čustva v odnosu z otrokom, tako lahko npr. otroku rečejo »Žalosten sem« in se pri tem nakremžijo ali imajo celo solze v očeh. Prav tako lahko izrazijo jezo, pri čemer bo njihovo telo napeto, jeza pa se bo odražala tudi v barvi in tonu njihovega glasu (Juul, 2011, str. 61). Oče, ki je poln čustvenih ran, lahko svoje rane iz preteklosti pokaže v odnosu s partnerko in otroki. Zaradi svoje ranjenosti lahko rani tudi svojega otroka, in sicer s tem, ko ga ne ceni in ne sprejema – tako kot verjetno tudi njega niso njegovi starši. Morda ga ne bo prizadel tako pogosto in močno, vendar mu lahko kljub temu zada čustvene rane. Ta vzorec se lahko nadaljuje, dokler ga oseba ne uvidi in se zavestno odloči, da bo ravnala drugače. Del procesa starševstva je tudi rast, ki posamezniku povzroča rane, te pa mu dajejo priložnost za ozdravitev (Hendrix, 2006, str. 36–42).

Vsak od staršev ima lahko drugačen odnos do otrok, kar vpliva tako na odnos med starši kot na odnos z otrokom. Pri tem se pojavijo vprašanja, povezana s čustveno kompetenco, simptomatiko čustvenih stisk in nekaterih skrbi, ki naj bi bile značilne za moške. Ne samo da moški niso socializirani, da bi bili povezani, bili so socializirani na tak način, da so lahko intimni odnosi zanje izziv. Niso socializirani, da bi bili čustveno izrazni ali sorazmerno sposobni izražanja čustev, pač pa za to, da bi bili samozadostni, čustveno omejeni in antifeministični. Moške, ki so zelo tekmovalni, vodijo potreba po moči, dosežkih in nadzoru, kar ovira njihovo sposobnost za intimnost z drugimi. Čeprav večina teh moških želi biti bližje svojim otrokom, se lahko zgodi, da razvezani očetje tega preprosto niso čustveno sposobni doseči, zato se otrokom odpovejo. Pomanjkanje čustvenih kompetenc razvezanih očetov je lahko

razlog za manjšo udeleženoost v življenju otrok, kar ima negativen vpliv na njihovo čustveno počutje (Booker, 2006, str. 165–166) (naš prevod).

Očetje se pri vzgoji svojih otrok poistovetijo z lastnim otroštvom in očetom. Nekateri niso bili zadovoljni s tem, kako je oče ravnal z njimi, zato prisežejo, da bodo sami s svojim otrokom ravnali popolnoma drugače, in sicer tako, kot sami menijo, da je najbolje. Drugi vidijo svojega očeta kot odličen vzor in želijo imeti s svojim otrokom podoben odnos.

Skozi različna otrokova razvojna obdobja pa očeta čakajo novi izzivi ne glede na vzgojni pristop, ki ga je izbral.

1.2.3. Oče v različnih otrokovih razvojnih obdobjih

Tako kot ima otrokovo razvojno obdobje svoje specifične, jih imajo tudi očetje v svoji vlogi glede na otrokov razvoj. Vedno znova se morajo učiti, kako delovati in sodelovati pri vzgoji dojenčka, otroka in pozneje mladostnika.

Očetje imajo lahko v prvih mesecih po rojstvu svojega otroka mešane občutke, kar ni nič nenavadnega. Na eni strani doživljajo srečo, evforijo, so radovedni in napeti ter zelo angažirani. Po drugi strani pa so lahko zelo prestrašeni in zaskrbljeni. Nekateri imajo občutek, da niso dovolj sposobni in sami sebe doživljajo kot nevedne ter nerodne. To so notranji konflikti, ki jih lahko doživlja prav vsak oče, in s tem ni čisto nič narobe (Juul, 2011, str. 27). Gurian (2000, str. 133) meni, da matere namenijo več časa skrbi za otroke kot očetje, pri tem pa opozori na nevarnost, da se lahko oče preveč umakne in tvega, da ne bo mogel vzpostaviti poglobljenega odnosa z otrokom.

V primerih, kjer mati ni prisotna v otrokovem življenju, je toliko več odgovornosti in nalog na plečih očeta. Dojenčki potrebujejo drugačno skrb in nego kot večji otroci, ki lahko že samostojno kaj postorijo. Načeloma je tako, da so starejši tudi bolj neodvisni, hkrati pa se spremeni način vzgoje, komunikacije in mehkih veščin.

Otroci prehajajo skozi različna obdobja, v katerih enega starša iščejo bolj kot drugega. V prvih letih se navadno bolj odzivajo na matere, pri približno petih do sedmih letih se hčere in sinovi pogosto začnejo bolj obračati k očetu (Juul, 2011,

str. 50). Otrok potrebuje dejavno delovanje očeta in prisotno sodelovanje v vsakem obdobju svojega življenja. Za očete je pomembno, da so čim bolj avtentični in zvesti svojim vrednotam ter življenjskemu izkustvu. Te vrednote in izkušnje pa potem prenesejo in ponudijo svojim otrokom, tako da jim omogočijo najti lastno pot (op. cit.: str. 52–53). Vse, kar velja za vlogo očeta, se lahko prenese tudi na vlogo matere. Za otroke so namreč materina prisotnost, vključenost in sodelovanje prav tako pomembni. Otroci se rodijo s svojim značajem, ki je drugačen od našega ali njegovega sorojenca.

1.3. Očetov odnos s sinom oziroma hčerjo

Oče lahko prispeva k razvoju otrokovih čustev, spolne vloge in lastnega identificiranja prek partnerskega odnosa z neposrednim in posrednim vedenjem. Vedenje očeta otroku pošilja zavedna in nezavedna sporočila o tem, kdo je, kakšen je svet, kakšna je vloga moškega na splošno, moškega kot očeta, kot partnerja, kot prijatelja in tudi kot delavca. Ustvarja mu podobo zunanjega sveta, lahko mu predstavlja vzgled.

Ni dovolj, da je oče samo fizično prisoten, pomemben je njegov stik z otrokom v smislu pogovora, učenja, nege, skrbi, igranja in drugih dejavnosti. S tem se gradi njuna vez, ki prispeva pomemben delež k razvoju otroka. Oče v svoji vlogi prav tako kot mama na različen način vzgaja sina oziroma hčer. Želim poudariti, da se naslednje poglavje lahko bere kot stereotipno, vendar to ni njegov namen. Menim, da se lahko otroci dobro razvijajo ne glede na to, ali živijo v enostarševski ali dvostarševski družini staršev istega oziroma različnega spola. Čeprav je opise očetovske vloge v nadaljevanju mogoče razumeti kot spolno specifične, to ne pomeni, da takšne vloge ne zavzemajo tudi matere. Predstavljeni opisi so lahko v konkretnem odnosu med očetom in otroki povsem drugačni. Opise navajam, ker se mi zdi, da se morda lahko kateri od staršev najde v njih in mu lahko pomagajo.

1.3.1. Oče in sin

Oče se navadno lažje poistoveti s sinom zaradi spola. Stopnja poistovetenja pa je odvisna tudi od tega, kakšen odnos je imel omenjeni oče s svojim lastnim očetom.

Če sta imela dober in spoštljiv odnos ter je bil z njim zadovoljen, je velika verjetnost, da bo želel tak odnos vzpostaviti tudi s svojim sinom.

Po mnenju psihologinje prof. Inge Seiffge-Krenke so za odnos očeta do sina značilni nasprotujoči si pojmi, kot sta ljubezen in napadalnost, bližina in oddaljenost ter zrcalna funkcija sina za očeta – oče v sinu prepozna sebe, medtem ko naj bi odnos do hčera temeljil bolj na različnosti in nežnosti (Baisch in Neumann, 2014, str. 66). Očetov način ljubezni do sina se bo pozneje odrazil v sinovem vedenju. Namesto izražanja ljubezni z besednim ali telesnim kaznovanjem ali s tem, da oče sina v primeru stiske prepusti svoji partnerki lahko vzpostavi tesen in odgovoren odnos do njega. Sinu tako pokaže, da mu zaupa in upošteva njegovo mnenje (Juul, 2011, str. 16). Sin se bo prek očeta naučil, kako naj živi najprej kot fant in pozneje kot moški. Oče svojega sina spodbuja, da zna kot moški izoblikovati svoj notranji in zunanji svet (Gurian, 2000, str. 124). Oče je sinu navadno zgled. V primerih, ko je oče odvisen od alkohola in nemalokrat posledično povzroča težave ali osebne težave, ki puščajo negativne posledice v družini, si ga sin zelo verjetno ne bo vzel za zgled, temveč bo do njega gojil negativna čustva. Težava lahko nastane tudi, ko se starši odločijo izživeti svoje sanje na svojem otroku. To pomeni, da od njega pričakujejo uresničenje tistega, česar sami niso mogli uresničiti, oziroma od otroka pričakujejo več, kot je ta sposoben. Če bo oče, ki je že od majhnega izjemen športnik, vztrajal, da bo tak tudi njegov sin, sina pa bodo bolj zanimali znanstveni poskusi, lahko slednji zaradi tega razvije negativen odnos in občutke do očeta. Vse to deluje v soodvisnosti in lahko precej negativno vpliva na razvoj otroka in pozneje mladostnika.

Očetje bi morali biti prisotni v vsaki fazi otrokovega življenja, povezani naj bi bili s svojimi občutki in notranjimi konflikti ter pripravljeni sprejeti sinovo drugačnost. To lahko dosežejo z vzajemnim identifikacijskim procesom, zrcalno recipročnostjo in postopnim razpadom napačnih idealiziranih predstav. V tem procesu napredujejo tudi v vlogi moškega in partnerja ter razrešijo osnovne teme v odnosu do svojega očeta (Samy, 2009, str. 177–179) (naš prevod). Mladostnikovo in otrokovo vedenje je povezano z odnosom do staršev. Otroci ali mladostniki, ki so imeli dober odnos s starši, so bili manj podvrženi depresiji, čustvenim nihanjem in stresu. Poleg tega so imeli večjo samozavest, boljši kognitivni razvoj in retorične sposobnosti, zadovoljnejši pa so bili tudi s svojim telesom in na splošno (Pyun, 2014, str. 8) (naš prevod).

Oče lahko sinu pomaga na različne načine; če sam ni bil deležen telesne naklonjenosti očeta, naj sina večkrat objame. Bolj kot količina skupnega preživljanja časa je pomembna kakovost samega odnosa. Oče lahko sina nauči, da se je treba držati pravil, s tem ko mu dosledno prekine igro, saj mu z dopuščanjem tega, da počne, kar želi, ne naredi nobene usluge. Za pomoč ali nasvet se lahko pogovori z drugimi očeti, ki imajo sinove. Dobro je spodbujati tudi doživljanje in izražanje čustev; če bo oče znal pokazati čustva, bo tudi otrok znal pristno živeti čustva. Predpogoj za to, da se bo sin znal ustrezno vesti do drugih, je, da oče spoštuje vse družinske člane, kar vključuje tudi sprejemanje meja. Kadar gre za disciplinske ukrepe, bosta odgovorna oba s partnerko. Pomembno je, da sta pri tem skladna in dosledna (Baisch in Neumann, 2014, str. 68).

Sinovi pokažejo odločnost, takoj ko očetje, ki jih spoštujejo, pokažejo odobravanje. Očetje imajo v rokah priložnost za to, da sinovom dajo navdih za dosežke, zgled in podporo ter jim s tem sporočijo, kaj pomeni biti moški. Če očetje verjamejo v fantove sposobnosti uspeha in ga podpirajo pri reševanju težav, je to velik dobitok. Če sinu nekaj ne uspe ali prihaja do vedenjskih težav, mora vedeti, da ima nekoga, ki mu bo pokazal, kako se pobrati in iti naprej po poti (Grant, 2013, str. 39). Ne glede na to, kako oče ali mama vzgajata sina, je bistveno, da sta mu pripravljena prisluhniti, ga spoštovati, podpirati in mu omogočiti, da sprejme odgovornost za svoja dejanja, saj mu to omogoča zrelo odraščanje. V družinah, v katerih se otroci lahko o vsem pogovorijo s starši, je več možnosti, da ne bodo zašli na stranpoti.

Najpozneje takrat, ko sin odide od doma, ali malo pred tem se mora odnos med njim in očetom spremeniti v odnos dveh odraslih, v katerem imata oba enakovredno čustveno moč. Če gre vse tako, kot je treba, sta oba sodelujoča v procesu iniciacije, pri čemer sin sprejme očetovo nepopolnost, oče pa sinov prehod v moško dobo. Oče in sin lahko ostaneta prepletena v senci drug drugega, kar ni dobro za nobenega od njiju (Gurian, 2000, str. 144). Če sin nima očeta ali ima z njim slab odnos, si lahko poišče nekoga, ki mu bo zaupal in verjel vanj. Ni nujno, da je to le ena oseba, lahko je to dedek, stric, sosed, trener ali učitelj, lahko pa so to vsi skupaj. Majhni sinovi ali fantje potrebujejo odraslega moškega, da jim izkaže spoštovanje. V družinah, v katerih očeta ni, morajo to vlogo v neki meri prevzeti matere (Grant, 2013, str. 47–49). Očetova naloga je tudi, da otrokom pokaže, kako se vesti do matere oziroma

ženske. Če bo spoštoval svojo partnerko in ji stal ob strani, bo ta vzorec prenesel tudi na sina (Grant, 2013, str. 52).

Tudi vloga mame je izredno pomembna; velik pomen ima njena fizična prisotnost v prvih letih sinovega življenja – je varna in topla stena med njim in svetom. Mame ne vzgajajo le značaja, vzgajajo tudi duše svojih sinov. Otrok se lahko prepusti njeni skrbi in ve, da bo njegovim potrebam zadoščeno, zato lahko gradi zunanje kanale sočutja in vesti. Mame se morajo dovolj spoštovati, da jih bodo spoštovali tudi sinovi. Lahko jim pokažejo optimističen odnos in jih obkrožajo z optimizmom, občutkom, da so sposobni in zaupanjem. V njih lahko pričakujejo najboljše, jih naučijo praktičnih veščin za preživetje in poiščejo v njih odličnost. Pomembno je, da so na koncu najbolj ponosne na kakovost njihovega značaja (op. cit, str. 59). Danes je dovoljeno in zaželeno, da sinove in hčere vzgajamo vsakega na svoj način v samozavestne, čustveno in socialno kompetentne, inteligentne ljudi (Baisch in Neumann, 2014, str. 67). Podobi mame in očeta pri otrocih ustvarjata sliko o podobi žensk in moških ter razmerij med njimi. Način, kako ravna oče s svojo partnerko oziroma mamo njunega sina, je tudi sporočilo sinu, kako naj ta ravna z dekleti in pozneje z ženskami. Prav tako je očetov odnos do hčere odraz tega, kako bo ona gledala na odnose z moškimi.

1.3.2. Oče in hči

Način, kako oče ravna s hčerko, daje hčeri sporočilo oziroma neko splošno podobo o moških. Hči povzame način očetovega vedenja, delovanja in čustvovanja ter ga išče pri svojem bodočem partnerju. Lahko se zgodi, da hči prepozna očetove pomanjkljivosti in jih pri svojem partnerju poskuša nadomestiti. Ni nujno, da si izbere takega, ki je ali bo zelo podoben očetu, če je zmožna prepoznati vedenje, čustvovanje in delovanje, ki ji pri očetu ni odgovarjalo in ga prav tako ni pripravljena sprejeti pri bodočem partnerju. Lahko išče partnerja, ki bo zadovoljeval področja, na katerih je bil njen oče šibak. Na primer, če je imela hči nezanesljivega ali neodgovornega očeta, bo iskala zanesljivega in odgovornega partnerja. S tem namreč lahko pridobi občutek varnosti, ki ji je pri očetu manjkal.

Profesorica šolske in mladostniške psihologije Nielsen (2014) pravi, da ima odnos med očetom in hčerko večji učinek na njena nadaljnja razmerja z moškimi kot odnos med mamo in hčerko. Njihov dober odnos z moškimi je lahko povezan z dobrim odnosom med očetom in hčerko, kar pomeni tudi to, da je manj verjetnosti, da bi bile podvržene depresiji ali motnjam prehranjevanja (naš prevod).

Oče lahko z majhno hčerko sodeluje tako, da z njo vadi pogovor. Lahko samo posluša njene misli, prepričanja, občutke in sanje s tem, ko ji preprosto pove, naj našteje dve stvari, ki sta se ji zgodili danes, in jo vpraša, kaj čuti ob tem. Dekleta pogosto predelajo težave s pogovorom, zato očetom ni treba imeti občutka, da jih morajo rešiti. Oče ji lahko pomaga, da se prav odloči, toda ko ga hči vpraša za nasvet, naj jo najprej vpraša, kaj bi sama storila, še preden ji pove svojo rešitev. Če je oče do svoje hčerke pozoren, mu ta veliko pomeni. Oče lahko odklene njena čustva in ji da priložnost, da jo zaščiti, s tem ko jo na primer vpraša, kako se je počutila ob nekem dogodku. Pogovor je temelj odnosa med očetom in hčerko, vendar se ne bo zgodil sam od sebe (Grant, 2013, str. 222). Pridobljene veščine, ki jih hčere dobijo prek komunikacije z očetmi in občutka povezanosti, se boljše odražajo pri komunikaciji in v odnosih z drugimi. Hčerke in sinovi se v splošnem bližje počutijo materam in se z njimi lažje pogovarjajo, še posebej o osebnih stvareh (Nielsen, 2014) (naš prevod). Oče ima – prav tako kot mama – pomembno vlogo pri hčerinem psihološkem razvoju, samozavesti, šolskih uspehih, intimnih razmerjih in tudi pri ustvarjanju kariere. Starševstvo je lahko za moške težja naloga, še posebej pri hčerah, saj gre za odnos, v katerem naj bi bil oče nežnejši, bolj zaščitniški in skrbnejši, kar lahko določenim predstavlja izziv (Zia, Malik in Ali, 2015, str 311) (naš prevod).

Če je oče pogosto odsoten pri vzgoji hčere, lahko to negativno vpliva nanjo. Lahko se zgodi, da se ta izogiba moškim in ne ve, kako z njimi vzpostaviti odnos, ali pa se zateka v številna razmerja in vztraja v njih, četudi niso dobra zanjo, in sicer le zato, da bi dobila ljubezen, ki ji je oče ni naklonil. Še posebno se to pokaže v obdobju adolescence, ko dekleta iščejo potrditev v družbi, pri fantih, saj so v iskanju svoje identitete; raziskujejo, kdo so, kaj so in kaj si želijo.

Vir hčérine samozavesti v puberteti postane oče, in ne več mama. V tem obdobju se hčere bolj zanašajo na to, kar reče oče, in na njegovo odobravanje. Za očete je pomembno, da pohvalijo njeno osebnost, in ne njenega nastopa. Hčere opazujejo mamo, da si ustvarijo podobo, kako postati ženska, vendar potrditev in odobravanje iščejo pri očetu. Oče vodi hčer k neodvisnosti in jo uči praktičnih veščin, ki ji bodo pomagale skozi življenje. Hči potrebuje besede potrditve tudi takrat, ko med njenim vedenjem in očetovo ljubečo podporo ni neposredne povezave. Njegovo podporo najbolj potrebuje takrat, kadar se vede najhuje. Rdeča nit pri zelo upornih najstniških dekletih je zelo verjetno ravno pasiven oče – hčere od očetov potrebujejo meje, posledice in pričakovanja. Upor je kot neka preizkušnja, ali se bodo očetje borili zanje. Oče ne sme biti preveč zaščitniški, poiskati mora ravnovesje med starosti primerno varnostjo in neodvisnostjo. Oče je pomemben pri hčerinem razvoju kompetenc in zaupanja vase, da si ta pridobi samozavest. Očetovo vrednotenje njene dragocenosti in lepote – izrečeno ali neizrečeno – zelo vpliva na njen občutek jaza. Oče postavi hčeri standard s tem, ko se do nje vede spoštljivo in vljudno. To omogoča manj verjetnosti, da si bo izbrala partnerja, ki se bo do nje vedel nespoštljivo. Na takšen način pa se mora oče vesti tudi do svoje partnerke. Če bo oče poniževal svojo partnerko (ali hčerko), bo hči dobila občutek, da je tako vedenje običajno in bo to dovolila tudi drugim moškim (Grant, 2013, str. 212–219). Vključenost očeta je pomembna komponenta v razvoju hčérine samozavesti in pozitivne slike o sami sebi. Biti prisoten v njenem življenju, biti občutljiv in se odzivati na njena doživljanja, imeti čas za posluh, pokazati interese za njene hobije in ji dati besedne potrditve ji pomaga pri grajenju samozavesti in samopodobe. S temi aktivnimi dejanji ji lahko pomaga zmanjšati njene negotovosti (Zia, Malik in Ali, 2015, str. 315) (naš prevod). Kadar je oče odsoten in hčeri ne more zagotavljati omenjenega, bo hči verjetno vse to iskala pri drugih moških. Velike možnosti so, da si bo hitro našla partnerja, ki ji bo zagotavljal ljubezen, podporo in varnost. Iskala bo občutke, ki naj bi jih dobila od očeta.

1.3.3. Odsotnost očeta

Oče je lahko odsoten iz različnih razlogov, lahko npr. gre za smrt, delo, bolezen, nerazumevanje s partnerko, druge prioritete in podobno. Odsotnost očeta lahko razumemo na dva različna načina: lahko gre za fizično odsotnost ali odsotnost v odnosih. Vsekakor pa je večja težava, če je oče prisoten in s svojim ravnanjem škodi otroku. Njegova odsotnost lahko vpliva tako na odnos s partnerko oziroma mamami njunih otrok kot tudi na odnos z otroki.

Včasih so očetje s svojo odsotnostjo prevzeli vodilno in odločilno vlogo, vendar so bili skoraj nevidni, ker so bili čustveno nedosegljivi in redkokdaj prisotni. V mnogo generacijah so veljali za osamljene patriarhe na vrhu družinske sestave (Juul, 2011, str. 9–10). »Koncept odsotnosti očeta v moderni družini je problematičen tudi zato, ker fizično odsotnost očeta enači s popolno izključenostjo iz družine« (Švab, 2011, str. 121). Nekoč so bili moški v tesnejših in zaupnejših odnosih z odraščajočimi fanti, znotraj zaupniško-sorodstvenega sistema, v katerem so bili očetje, strici, dedki, vzorniki; zdaj so ti sistemi slabši (Gurian, 2000, str. 127). Očetova odsotnost negativno vpliva na otrokov socialno-emocionalni razvoj, kar se pogosto kaže skozi vedenjske težave. To vedenje je izrazitejše, če je oče odsoten pri otrokovem zgodnjem razvoju kot pa v srednji dobi otroštva. Poudarek je bolj pri fantih kot pri dekletih (McLanahan, Tach in Schneider, 2014, str. 399–427) (naš prevod). Pri očetih lahko pogosta odsotnost otrok povzroči globoke občutke praznine in izgubljenosti, saj sta s tem prizadeti njegova očetovska in partnerska vloga. Otroci očetu ne morejo zapolniti občutka družinskega življenja, ki ga je ta imel pred razvezo, kar je razumljivo, saj otroci ne smejo in tudi ne morejo zadovoljevati nekaterih očetovih potreb. Vloga otrok mora ostati vloga otrok, kakor tudi vloga očeta, da jih zavaruje pred tem, da bi postali njegovi zaupniki (Ganc, 2015, str. 39). Včasih ima oče možnost izbrati, ali bo odsoten (izjeme so smrti ipd.), tako kot je bilo to pogosto v zgodovini, ali bo vzpostavil odnos s svojimi otroki in ugotovil, da ga spodbujajo in silijo, da se kot človek razvija in raste (Juul, 2011, str. 19). Zunanji splet okoliščin pogosto onemogoči možnost izbire, ali pa je ta le navidezna. Vse prepogosto pa pozabljamo, da v družbi mnogoterih izbir in poudarjanja osebne odgovornosti za svoje ravnanje, življenje, človek ni izolirana socialna enota. Tako tudi očetovo »izbiro«, koliko bo vključen v življenje otrok, lahko ovirajo številni zunanji dejavniki.

Vloga očeta se razvija v dejavnejšo skrb za otroka, ko družina doživlja spremembe v svoji obliki – se pravi v obdobju razvez zakonskih zvez in razpadov zunajzakonskih skupnosti (Rener, Humer, Žakelj, Vezovnik, Švab, 2008, str. 168). Posledice razveze čutijo tudi otroci. Ena izmed teh je lahko manjša, večja ali popolna odsotnost očeta. Posledice razveze pa lahko povzročijo še vrsto drugih sprememb.

1.4. Posledice razveze zakonske zveze za očeta

Razveza in z njo povezane posledice lahko vplivajo na očetovo doživljanje sebe in okolice. Posledice so lahko pozitivne ali negativne. Med negativne spadajo razpad družine, negativni odzivi družinskih članov, finančne in čustvene stiske, sprememba socialne mreže, selitev, konflikti z nekdanjo partnerko in otroki, pomanjkanje podpore in pomoči ipd. Pozitivne posledice pa so lahko, da se z nekdanjo partnerko začneta bolje razumeti, kot sta se prej v zakonski zvezi ali zunajzakonski skupnosti, lahko se popravi ali izboljša očetov odnos z otroki, lahko občuti olajšanje, svobodo, srečo in druge pozitivne občutke. Nekateri celo spremenijo način življenja, lahko se začnejo bolj ukvarjati s seboj in so tako zadovoljnejši. Obema partnerjema lahko postane življenje, ki ni več skupno, veliko lažje in boljše zaradi odsotnosti konfliktov, ki jih prej nista uspela rešiti.

Posledice razveze (po Braver, Shapiro in Goodman, 2014, str. 1–2) (naš prevod):

- posledice pravnega procesa,
- finančne posledice,
- psihološke in čustvene posledice,
- sprememba starševskega odnosa,
- sprememba partnerskega odnosa.

Negativne posledice razveze za očeta se občutijo tudi na telesni ravni in so precej povezane s čustvenimi procesi. Posamezniki doživljajo globlje stiske, se spopadajo z zasvojenostjo in več zdravstvenimi težavami, soočajo se z večjo socialno izoliranostjo in večjimi finančnimi težavami. Prav tako pa doživljajo bistveno več stisk pri vzgoji otrok. Pojavijo se lahko občutki negotovosti, nemoči, frustracij, jeze, osamljenosti, družbene stigmatiziranosti, izgube identitete, spremenjenim

(ekonomskim in socialnim) statusom ipd. Pogoste so tudi težave s spanjem, prehranjevanjem in posledično pomanjkanjem energije, občutek napetosti in utrujenosti. Neredko doživljajo vse to v tišini in z občutkom, da le redko kdo lahko razume njihovo bolečino (Ganc, 2015, str 35-36).

V primerjavi z materami se očetje v času razveze soočajo s strahom, da bi izgubili svoje otroke, medtem ko se borijo z občutki, da nimajo podpore med procesom razveze. Nekateri izmed čustvenih posledic razveze, ki jih očetje občutijo, so žalovanje, šibkost in osamljenost. Veliko očetov občuti žalovanje in izgubo, medtem ko se soočajo z izgubo partnerke in otrok ter zakona. Občutek šibkosti se pri očetu pojavi, ker se poistoveti z vlogo hranitelja družine, in ko tega ni več, ima občutek, da je izgubil še to vlogo. Občutek osamljenosti je povezan s tem, da imajo očetje manj podpore v pravnem sistemu. Prav tako občutijo, da se njihov odnos z otroki manj vrednoti kot odnos otroki z materami. Med drugim se spoprijemajo še s stresom in anksioznostjo, ki je lahko povezana s finančnimi težavami in pogajanjem za skrbništvo. Dolgoročni stres lahko vodi v anksiozne motnje, povzroča težave s spanjem in pomanjkanjem energije (Grey, b. d.) (naš prevod).

Psihične težave se pogosto odražajo na našem telesu in zdravju. To, kako jih bomo prenesli, se soočali z njimi in jih na koncu tudi sprejeli, je odvisno od vsakega posameznika, njegove osebnosti, občutljivosti, razmišljanja, preteklih izkušenj, zunanje podpore in drugo. Pomembno je, da imamo v takih obdobjih ob sebi vsaj eno osebo, s katero se lahko o tem pogovorimo in delimo svoje doživljanje.

Najtežje je sprejeti spremembe in rutino, na katero so bili moški navajeni v družinskem življenju. Čudno se počutijo, ko pustijo otroke pri partnerki in odidejo sami domov. Prilagajati se morajo na nove okoliščine, začnejo pogrešati vsakodnevne rituale z otroki. Številni se izogibajo tem občutkom z delavnostjo. V službah več delajo in se s tem zamotijo pred negativnimi občutki. Lahko doživljajo strah, da jih bodo otroci kar pozabili v nekaj tednih (Ganc, 2015, str. 36–37). Posledice razveze poleg posameznikovih občutkov povzročijo tudi doživljanja, ki so vezana na njegovo socialno mrežo ali okolje.

Očetje zaznajo pritisk tudi v svoji socialni mreži. Zdi se jim, da so stigmatizirani kot poraženci, doživljajo spremembe odnosov s prijatelji, znanci in sodelavci. Nekateri se

jim približajo in se zanimajo zanje, drugi se jim izogibajo. Razlogi za izogibanje so lahko različni: morda gre za obsojanje, strah ali preprosto boljšo povezanost z njihovo nekdanjo partnerko kot z njimi. Lahko se pojavijo določene govorice, prijateljski pari se lahko odločijo, da bodo obdržali stik le z enim od razvezanih partnerjev, lahko se spet združijo, ko se poleže vihar razveze (op. cit: 38–41). Ob vseh teh posledicah se spremeni tudi ekonomski status. Razdelitev premoženja, preživnina, iskanje novega stanovanja, povečanje nekaterih stroškov, morda tudi brezposelnost – to so spremembe, ki jih navadno urejata partnerja z nekim dogovorom. Tukaj nastane velikokrat težava, saj lahko v odnosu zavlada velika čustvena napetost, ki pa nemalokrat za seboj potegne dodatne prepire.

Razveza na splošno finančno bolj prizadene ženske kot moške, vendar so nekatere študije tudi pokazale, da se pogosto tudi očetje spopadajo s finančno stisko. Finančne stiske lahko obsegajo tudi sodne stroške, različne izvedence ipd. (Ganc, 2015, str. 42).

Poleg vseh finančnih stroškov pri sodnih postopkih, kjer partnerja ne dosežeta sporazuma takoj, je težava tudi časovno trajanje le-teh. S tem, ko se proces daljša, se povečujejo tudi stiske vseh udeleženih – predvsem bivših zakoncev ali partnerjev. Sodna in čustvena agonija je lahko le še dodaten stres že pri tako težkem celotnem procesu razveze. Ena veja celotnega procesa razveze je tudi določitev stikov z otroki.

1.4.1. Stiki očetov z otroki po razvezi

Večinoma so otroci po razvezi dodeljeni materam, očetje pa se dogovarjajo za stike s svojimi otroki. Včasih je lahko razveza pozitivna za odnos med očetmi in otroki. Očetje, ki so bili prej redko vključeni v vzgojo in skrb ter so to bolj prepuščali partnerkam, so lahko ravno zaradi omejenih stikov postali pozornejši in dejavnejši pri sodelovanju z otroki. Ko je čas z otrokom določen in omejen, lahko oče že vnaprej načrtuje, kam bo z otrokom šel, česa ga bo naučil, kaj bosta počela ipd. Ko je sam z otrokom, lahko postane veliko dejavnejši. Žal pa razveza lahko tudi negativno vpliva na odnos med očetom in otrokom.

Teorija povezovalnega starševstva je pokazala, da je povezava med otroki in starši zelo pomembna za zdrav razvoj otrok, prav tako tudi za nadaljnji odnos med starši in otroki (Juul, 2011, str. 20). Razveza ima lahko slab učinek na odnose med razvezanimi očetmi in njihovimi otroki. Posamezniki z otroki se po razvezi spoprijemajo z več izzivi v primerjavi z razvezanimi posamezniki, ki nimajo otrok. V raziskavi, ki jo je izvedel Dudley (1991, str. 279–285), so navedeni razlogi, zaradi katerih očetje niso bili prisotni pri odraščanju svojega otroka v času razveze; nekdanji zakonec je posegal v sodelovanje razvezanih očetov in ga oteževal, očetje so imeli čustvene težave, otroci v starosti med 16 in 18 let so imeli preveč aktivno in zasedeno življenje, da bi bili vključeni v stike z očetom, prihajalo pa je tudi do težav zaradi geografske razdalje. Razvezani očetje, še zlasti tisti, ki nimajo skrbništva nad otrokom, nimajo dovolj smernic o tem, kakšna je njihova očetovska vloga zdaj, ko so razvezani. Ni socialnih in kulturnih smernic, ki bi vodile in pomagale razvezanemu očetu pri njegovi vlogi. Prav tako je mogoče zaznati pomanjkanje socialnih vodil za odnos med bivšima zakoncema oziroma staršema. Nejasna in nedefinirana vloga očeta, ki nima skrbništva nad otroki, prispeva k zmanjšani povezanosti z njimi. Razvezani očetje, ki ne razumejo starševske vloge po razvezi, so manj vključeni v odnos s svojimi otroki (Bokker, 2006, str. 157–159) (naš prevod). Očetje v prvem obdobju po razvezi zelo pogrešajo dnevne rituale z otroki. Pogrešanje je odvisno od prejšnje navezanosti nanje. Veliko očetov se sooča s praznino tako, da se izogibajo stikom in se raje posvetijo delu. Izredno težko se jim je vrniti v dom, ki je prazen. Pri njih se lahko pojavi tudi strah, da bi jih otroci pozabili. Za očeta, ki je razvezan, je trenutek, ko otroke po skupaj preživetem času spet preda v skrb mami, izjemno težek. Čeprav je razvezan oče lahko tudi zadovoljen zaradi svoje odločitve za razvezo, se mora prav tako soočati z neprijetnimi občutki. Eden izmed razvezanih očetov, ki je opisal svojo zgodbo, je pripovedoval o tem, kako pretresen je bil, ko se je nekega jutra prvič zbudil sam in pomislil, da bo od tistega trenutka naprej vsak dan tak. Želel si je, da bi bili otroci vsak dan pri njem, in se spraševal, zakaj moški nikoli ne dobijo skrbništva, zakaj mora on trpeti, ker se je žena tako odločila, in kako je z njegovimi pravicami. Podiral se mu je svet. Stiskalo ga je, ker je vedel, da bo prišel dan, ko otrok ne bo več z njim (Ganc, 2015, str. 37).

Veliko očetov izrazi stisko, če jih le vprašamo o tem ali če smo jim pripravljeni prisluhniti. Takšno stisko je izrazil tudi oče, ki se je razvezal pred devetimi leti:

»Bilo mi je grozno hudo. Nisem vedel, zakaj sploh živim. Počutil sem se tako osamljenega kot še nikoli. Velikokrat sem razmišljal o tem, da bi si vzel življenje, vendar me je misel na moje otroke odvrnila od tega. Rekel sem si, da ni vredno.«
(Osebni pogovor, razvezan oče, 42 let, 24. 11. 2017.)

Moški naj bi se težje čustveno soočali z razvezo kot ženske. Bolj so nagnjeni k odrivanju oziroma izogibanju bolečin in težje žalujejo. Manj moških kot žensk da pobudo za razvezo. Raziskave prav tako kažejo, da veliko moških nikoli ne preboli razveze (Ganc, 2015, str. 39). To je med drugim tudi odvisno od tega, ali so moški želeli razvezo ali ne. Če so se sami odločili narediti ta korak, je zelo verjetno, da bodo preboleli razvezo in jim bo to prineslo olajšanje. Lahko se zgodi, da bo oče zaradi razveze vzpostavil tudi boljši odnos z bivšo partnerko ali otrokom.

Čeprav veliko dejavnikov vpliva na razmerje med razvezanim očetom in njegovim otrokom, mora oče prevzeti odgovornost za njun odnos. Očetje lahko razmislijo o možnosti vključitve v terapijo. Različni strokovnjaki lahko pomagajo očetom predelati jezo, usmerjeno v pravni sistem ali nekdanjo partnerko, jezo na slabe občutke in nad izgubo otrok. Poleg tega se lahko naučijo, kako izboljšati socialne ali odnosne spretnosti. Terapija jim lahko pomaga povečati ozaveščenost njihovega notranjega, čustvenega doživljanja, tako da se naučijo prepoznati in izraziti občutke na učinkovit in zdrav način. Empatije in razumevanja, ki sta pomembni lastnosti, se lahko naučijo pri terapiji in ju nato uporabijo v odnosu z otrokom. Razvezani očetje lahko odkrijejo, kako lahko prevzamejo odgovornost za dober odnos z otrokom (Booker, 2006, str. 169) (naš prevod). Če se človek zapira vase in z nikomer ne želi deliti svojih težav, mu nihče ne bo mogel pomagati. Očetje lahko v času, ko imajo stik z otrokom, odkrijejo, kaj vse lahko počnejo z njim ali kako lahko postanejo dejavnejši, če morda prej niso bili. Imajo veliko možnosti za ohranitev odnosa z otrokom ali vzpostavitev novega, boljšega odnosa. Prav tako se lahko sami odločijo, ali želijo pomoč tudi na drugih področjih ali ne.

1.4.2. Pomoč očetu ob in po razvezi zakonske zveze

Očetje oziroma moški na splošno si pomoč po razvezi poiščejo na različne načine. Nekateri najdejo podporo pri svojih starših oziroma družini, drugi pri prijateljih, spet tretji se osredotočijo na svoje hobije. Do težave pride, če se očetje nimajo na koga obrniti, če jih nihče ne podpira ali jim ne stoji ob strani. Če se počutijo osamljene, lahko zapadejo v depresijo ali iščejo uteho v različnih odvisnostih.

Ganc (2015, str. 37) pravi, da je znano, da moški na splošno precej težje kot ženske poiščejo pomoč in podporo v času ranljivosti. Odvisno je tudi, kateri od partnerjev je bil pobudnik za razvezo. Moški, ki jih zapustijo žene, navadno težko sprejmejo situacijo in doživijo velik šok. Bojijo se sprememb, ki so pred njimi: delitev premoženja, urejanje stikov z otroki in plačevanje preživnine. Počutijo se ponižane, izpostavljene, izdane, občutijo veliko jeze in bolečine. Razvezo doživljajo kot krivico, sprašujejo se, kdo je sploh oseba, s katero so živeli toliko časa, kaj so storili narobe, da se je to zgodilo, lahko celo razmišljajo o tem, da partnerka nima pravice oditi, glede na to, kaj vse sta ustvarila skupaj.

Pri moških, ki pa so sami zapustili svoje žene, pa je nekoliko drugače. Značilen primer je, da odidejo z afero, pri kateri se soočajo predvsem z občutki krivde, podvomijo o svoji pravilnosti odločitve, prav tako se spoprijemajo z izpostavljenostjo pred prijatelji, sorodniki in sodelavci. Če je tak moški hkrati tudi oče, se lahko zgodi, da bo doživel stisko pri vprašanju, kako bo njegova odločitev vplivala na otroke (*ibid.*). Navadno nobeden od nekdanjih zakoncev odhoda drugega ne jemlje zlahka. Nihče se ne poroči z namenom, da se bo pozneje razvezal. Pomembno je, da si znata nekdanja partnerja ali zakonca poiskati pomoč in da najdeta nekoga, ki jima bo stal ob strani.

Očetom lahko pomagamo s postavitvijo novih konstruktivnih ciljev. Rešitev lahko vključuje manjše vmesne cilje, ki prispevajo k pozitivni naravnosti v prihodnost. Cilji so lahko zastavljeni okrog očetovih virov, moči, uspehov in razlogov za življenje. Očetom lahko pomagajo soočiti se s težavami ali jih reševati. Krepitev njihovih spretnosti je učinkovit način za zmanjševanje dejavnikov ali tveganj za samomore v ranljivejših skupinah. Take strategije so pokazale korist vključevanja očetovih spretnosti za toleranco pri negativni čustveni napetosti in spodbujanju pozitivne

samopomoči. Cilji so lahko zastavljeni kot pozitivni in dosegljivi. Proces postavljanja ciljev lahko zgradi pozitiven odnos med strokovnjakom in uporabnikom, kar se ne zgodi samoumevno. Cilji lahko pomagajo k spodbujanju uporabnikovega upanja (Fiske, 2008, str. 15–16) (naš prevod). V praksi se pogosto pokaže, da lahko razvezani očetje s sprejetjem lastne odgovornosti, odprto komunikacijo in pripravljenostjo za iskanje rešitev v otrokovo korist vzpostavijo tudi kakovostno delovno navezavo s strokovnimi službami. Vnaprejšnja odklonilna drža do strokovnih služb pa lahko nemalokrat vodi v zastoj pri iskanju ustreznih rešitev (Ganc, 2015, str. 40). Pomembno se mi zdi, da tudi očetje dobijo dobro izkušnjo v sodelovanju s strokovnimi službami in tamkajšnjimi delavci. Morajo biti slišani in videni ter upoštevani. Navsezadnje so strokovnjaki iz svojih izkušenj. Nemalokrat pa se počutijo krive in žalostne, saj odločitev za razvezo nehote prizadene tudi otroke. Nekateri očetje si poiščejo tudi terapevtsko pomoč, kar je vsekakor zelo dobrodošlo. Pomoč lahko najdejo tudi pri ljudeh, ki imajo podobno izkušnjo.

Izjava razvezanega očeta (v Marschall, 2014, str. 517), navedena v nadaljevanju, daje vpogled v očetovo doživljanje razveze. Michael, ločen oče dveh deklic, pravi: »Na začetku sem se počutil zelo slabo, čutil sem, da naj bi otroka odraščala v dvostarševski družini. Počutil sem se tako krivega in žalostnega, ker jima tega nisem mogel dati.« (naš prevod).

Očetje bi lahko svoje občutke delili s strokovnimi delavci, saj bi jim bilo morda lažje ali pa bi dobili kakšno idejo, kako delovati naprej v odnosu z otroki ali s samim seboj.

Veliko razvezanih očetov zaradi negativnih občutkov ne uporablja virov, ki so jim na voljo za pomoč pri težavah ob razvezi. Manj verjetno je, da si bodo poiskali pomoč, in pogosto se v kriznih situacijah pomoči celo upirajo. Različni strokovnjaki za duševno zdravje, ki se zavedajo, da so očetje po razvezi zmedeni glede svoje vloge, jim lahko omogočijo, da preučijo zmedo in pomagajo razviti svojo novo vlogo očeta po razvezi (Bokker, 2016, str. 169) (naš prevod). Tako očeta kot tudi druge člane družine lahko postopek razveze še dodatno bremeni, vendar je kljub temu del nujne formalnosti. Če si nekdanja partnerja pri tem pomagata in drug drugega psihično nekoliko razbremenita, je celoten postopek za vse vpletene lahko precej lažji.

1.5. Proces razveze zakonske zveze

Postopek razveze je lahko precej hiter, če se partnerja sporazumno in brez večjih težav dogovorita glede posledic, ki jih razveza prinaša. Težave nastanejo, kadar želi eden od partnerjev ali oba uveljavljati svoje pravice ali želje, ki so različne od želja drugega, in pri tem ne popustita, saj čutita, da se jima dogaja krivica. Takšni postopki ali tožbe lahko trajajo tudi leta, predvsem pa so velika finančna in psihična obremenitev. Postopek razveze je danes že precej splošno znan, sama pa bi se želela osredotočiti bolj na to, kakšna je v tem procesu očetova vloga.

Pri procesu razveze zakonske zveze z otrokom se spremeni celotna struktura družine, kar prinese veliko neizogibnih sprememb.

Ko je stiska staršev v procesu razveze premočna, jih lahko tako izčrpa, da ne zmorejo poskrbeti za otroka. Lahko si očitata, da sta nesposobna, da sta otroku razbila družino, da nista sposobna obdržati zakona, lahko se pojavlja še vrsto drugih občutij. Pomembno vlogo ima okolica, ki s svojo podporo lahko olajša to stisko, v nasprotnem primeru pa jo lahko oteži, kar povzroča še več nelagodja (Dodič, 2016, str. 31). Proces razveze lahko pusti manjše posledice, če se starša razvežeta sporazumno in če pri tem skušata ohranjati spoštljiv ter odgovoren odnos do otroka. Nikakor ni dobro niti odgovorno, da se otroke vmešava v njune konflikte.

Dodič (2016, str. 33–34) navaja, kako se v otrokovo korist izogniti takim neustreznim dejanjem: *partnerja naj ne blatita drug drugega pred otrokom* (naš poudarek) in naj ne dovolita vmešavanja drugih oseb. S tem lahko namreč otroka postopoma odtujita drugemu partnerju in mu škodita, saj se v otroku lahko ustvari konflikt nasprotujočih si čustev. Otroku se ne sme govoriti stvari, kot so »Tak si kot tvoja mama/oče«, ne sme se mu groziti, da bo zapuščen, se prepirati pred njim ali ga spraševati, pri komu bi rad živel ipd.

Bistvo je, da med celotnim procesom kljub vsem mogočim notranjim in zunanjim konfliktom starša ohranita vlogo staršev in svoje težave rešujeta drug z drugim, brez otrokove prisotnosti in ne da bi ga vmešavala s svoje prepire.

Starša se morata naučiti uspešno krmariti med na novo vzpostavljenim družinskim in poklicnim življenjem. Po ZZZDR (Ur. l. RS, št. 69, Zakon o zakonski zvezi in

družinskih razmerjih, 2004), se morata starša dogovoriti za stike z otrokom. Če se ne moreta dogovoriti, jima pri tem pomaga center za socialno delo. Če se tudi tam ne moreta sporazumeti, o tem odloča sodišče na zahtevo enega ali obeh staršev po določenem postopku.

Booker (2006, str. 168) (naš prevod) navaja, da je pravni sistem naredil velike korake za povečanje in uveljavljanje plačil preživnine, vendar si je malo prizadeval za povečanje in uveljavljanje pravic do obiskov očetov. Ne odziva se, ko razvezani očetje ugovarjajo, da so bile kršene njihove pravice do obiskovanja otrok. Uveljavljanje pravic do obiskov otrok in zahteve, da starši sodelujejo pri izobraževanjih, bi bili načini za olajšanje razmerja med razvezanimi očeti in njihovimi otroki. Če se osredotočimo na izboljšanje starševskih vlog, bi bilo treba obravnavati kontradiktornost, ki je vključena v proces razveze. Postopek procesa razveze, bi bil lahko strukturiran, da bi odpravil zmedenost očetov glede njihove vloge, kar bi koristilo tako očetom kot tudi njihovim otrokom. Večina očetov verjame, da jih je pravni sistem obravnaval nepošteno. Pomembno je, da pravni sistem in strokovnjaki, ki so vključeni vanj, namenijo več pozornosti tistim dejavnikom, ki lahko povečajo kakovost odnosov med razvezanimi očeti in njihovimi otroki. Mnogi očetje se počutijo poražene, saj se borijo za razumevanje njihove vloge v kontekstu njihovega doživetja nepravilnega obravnavanja iz pravnega sistema in skoraj neizogibnih kontradiktornih odnosov s svojimi nekdanjimi ženami ali partnerkami.

Lan Vošnjak, ki dela v uradu človekovih pravic, je navedel, da so otroci res večinoma dodeljeni v vzgojo in skrb materam, vendar se očetje velikokrat tudi ne potegujejo za to. Če že, nemalokrat nastane težava, ko so stiki že dogovorjeni, vendar se ne izvajajo. Vprašanje je, koliko očetov pa si želi imeti dodeljene otroke v vzgojo in skrb ter ne le dogovorjenih stikov (<http://www.delo.si/novice/slovenija/ovrzen-stereotip-o-diskriminaciji-moskih.html>). V veliko primerih se zaradi pravnega urejanja skrbništva in drugih stvari, ki sledijo razvezi, pozablja na bistvo, tj. odnos med partnerjema in posledično njun odnos z otroki. Včasih dolgotrajni postopki povzročijo še večje sovraštvo med partnerjema. V sistem bi bilo treba vpeljati dodatno psihosocialno pomoč, ki bi zakoncem pomagala krepiti moč, iskati vire, zmanjšati stres in okrepiti odnos do te mere, da bi bil spoštljiv, odgovoren in zrel za nadaljnje sodelovanje, ki je nujno potrebno, zato da bi bile posledice čim manjše za vse vpletene.

1.6. Socialno delo z družino v procesu razveze

Že v svoji diplomski nalogi (2014) sem ugotovila, da so očetje po razvezi nekako pozabljeni oziroma imajo redke stike z otroki ali pa jih sploh nimajo. Postopki razveze oziroma pogovori na centrih za socialno delo so bili večinoma opisani kot zelo hitri in kratki.

»[Č]e potrebuje pomoč en član družine, jo potrebuje vsa družina« (Juul, 2011, str. 59). Družina vedno deluje kot celota in sprememba pri enem članu samodejno povzroči tudi spremembo pri preostalih članih in v njihovih odnosih (Podgoršek, 2017, str. 149). Družina je pomembna naravna socialna mreža, ki mora biti mobilizirana v socialno-ekološkem načelu sistemskega socialnega dela. Bistvo dela z družinami je v nenehnem raziskovanju in soustvarjanju zaželenih izidov za vse udeležene v rešitvi. Treba je raziskovati boljše pogoje za življenje posameznika v družini in zunaj nje, jo podpirati, preoblikovati ali jo ločiti kot skupnost (Čačinovič Vogrinčič, 2016, str.20–21) (naš prevod). M. Robinson (v Čačinovič Vogrinčič, 2006, str. 81–85) nam predstavi trinajst stopenj transformacije družine po razvezi. Navadno pride družina k nam, ko je že v t. i. peti fazi, to je med razvezo oziroma procesom razveze. V tej fazi družina oziroma par ne razmišlja več o ponovni združitvi družine, temveč razrešuje jezo, bolečino in trpljenje skozi žalovanje. Tukaj je treba preveriti odločitve o razvezi na več področjih in ohranitev povezanosti z razširjeno družino in drugimi.

V procesu razveze pride družina na center za socialno delo na pogovor za urejanje stikov med otroki in starši. Če je razveza sporazumna, se navadno pogovor odvije hitro in mirno. V nasprotnem primeru pa moramo socialni delavci poskrbeti za to, da je vsak član družine upoštevan, da ima dovolj časa, je slišan, spoštovan in sprejet.

Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebnega stika vsebuje štiri sodobne koncepte v socialnem delu in eden izmed teh je *ravnanje s sedanostjo ali koncept sonavzočnosti* (naš poudarek). Pri tem konceptu je pomembno, da smo tukaj in zdaj, na voljo za sočutje in pogovor. Socialni delavci moramo znati poslušati in biti prisotni v trenutku, saj s tem spodbudimo ljudi, ki so prišli k nam, da poiščejo moč v sebi in se konstituirajo (Čačinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl in Možina, 2008, str. 14).

Raziskava, ki sem jo izvedla v tej nalogi, kaže, da je očete pomembno spodbujati k osredotočenosti na ta trenutek. Nekateri temu rečejo tudi čuječnost (ang. *mindfulness*). Po vsej verjetnosti očetje pridejo na pogovor k socialnim delavcem polni intenzivnih negativnih čustev, ki jih je povzročila nespornazumna razveza. Navadno se zgodi, da govorijo o tem, kaj je naredila partnerka, kaj so naredili oni, kako je bilo z otroki, in se tako vrtijo v preteklih dogodkih, ki v njih vzbujajo le še več negativnih čustev. Naloga socialnih delavcev je, da jim pomagamo osredotočiti se na kratkoročne cilje v prihodnosti, ki jim bodo pomagali, da se bodo lahko spet postavili na noge in si začeli na novo urejati življenje. Pri tem moramo biti zelo pozorni na to, kako jim to sporočamo.

Jezik ni edina stvar, s katero si pomagamo pri pozitivnih spremembah. Za večino je to primarno orodje. Kljub vsemu je naša odgovornost, da pazljivo premislimo, kako jezik, ki ga uporabljamo, lahko povzroči spremembe (Fiske, 2008, str. 21) (naš prevod). Ko ljudje, ki pridejo po pomoč, opisujejo, da so obtičali v težavi, lahko temu rečemo pravilo. Ko te težave ni, je to izjema od pravila. Kot strokovnjaki – socialni delavci, h katerim se ljudje zatečejo po pomoč – jih moramo vprašati, kdaj se zanje pojavijo te izjeme. Če namreč vedno govorimo o težavi, se ta lahko le veča; če spodbujamo izjeme, ki človeku dajejo večjo moč, pa lahko soustvarjamo rešitev in dobimo vedno več moči zanj (Parton in O'Byrne, 2000, str. 98). Če delamo z enim uporabnikom, je to veliko lažje. Ko pa pride k nam družina, moramo kot strokovnjaki poskrbeti, da je vsak od njih udeležen v procesu skupaj z njimi.

Socialno delo z otroki in družinami lahko zelo pogosto postane delo z otrokom in mamo. Ko se javne strokovne službe ukvarjajo z družinskimi težavami, so očetje pogosto pozabljeni. Vključenost očetov ni le koristno za razvoj otrok, temveč tudi za ravnovesje vzgoje ter dobrobit mame in tudi očeta samega. Pogosta opustitev sodelovanja očetov pri socialnem delu z družino so prednosti aktivnega sodelovanja z njimi in hkrati ovire za prakso. Ovire socialnih delavcev so negativnost, pristranskost, nezaupanje in sovražnost proti očetom, prav tako kot jih zaničujejo varuhi otrok in družinsko-politični strokovnjaki. Očetje morajo biti obravnavani kot enakovredni materam v njihovih starševskih vlogah in odgovornosti. Konceptualni okvir za delo z očetmi temelji na naslednjih smernicah: biti pozitiven glede očetove zmožnosti, biti iskren glede soočanja s težavami in podpirati njegove obstoječe

spretnosti z uporabo k rešitvi usmerjenega mišljenja za razvoj in grajenje samozavesti (Clapton, 2013, str. 192). Nevladne in vladne organizacije so namenjene predvsem ženskam, tako je 85 odstotkov brezdomcev moških, ne žensk; socialne službe so bolj naklonjene ženskam kot moškim. Večina odvisnikov in zločincev je moških. Ti ljudje so verjetno v svojem življenju imeli zelo malo moške podpore (Gurian, 2000, str. 128). Kljub vsemu je treba izpostaviti, da imajo tako moški kot ženske enake možnosti, da jim mi kot socialni delavci damo podporo in skupaj z njimi soustvarimo rešitve. Poleg zgoraj omenjene osredotočenosti na zdajšnji trenutek so lahko v pomoč strokovnjakom vprašanja, usmerjena k ciljem, ki se navezujejo na bližnjo prihodnost.

Medtem ko govorimo o prihodnosti in sprašujemo vprašanja, ki se nanašajo na prihodnost in so potrebna za spremembo, je dolgoročni cilj manj uporaben kot kratkoročni oziroma cilj bližje prihodnosti. Sprašujmo jih na primer: »Če bi bila muha na steni, kaj bi opazila, da ste (oče) naredili drugače, da bi izboljšali stvari? Kaj bo opazila vaša hči? Kaj bo rekla, ko bo to opazila? Kakšno razliko bo to povzročilo? Kaj ji boste rekli vi?« Opazujte razliko med vprašanjem, kaj boste storili in kaj bi storili, če ... (naš poudarek). S tem sporočamo, da vemo, da zmorejo, s čimer dobijo podporo in zaupanje (Parton in O'Byrne, 2000, str. 107).

Rezultati raziskav (v Ewart-Boyle, Manktelow in McColgan, 2015, str. 474 –477) (naš prevod) sodelovanja med očetmi in socialnimi delavci v delovnem odnosu so pokazali, da se je vloga očetov pri vzgoji povečala. Vsi socialni delavci so se strinjali, da so odnosi in praksa socialnega dela lahko vplivali na očetovsko sodelovanje, ki se pogosto odraža v mnenju, da se socialni delavci večinoma ukvarjajo z materami. Vsi socialni delavci so navedli, da se je večina očetov odločila, da se raje ne bi udeležila družinskega srečanja, ter poudarila težave, ki so jih imeli pri spodbujanju očetov za udeležbo. Trije socialni delavci niso pomnili, da bi kadarkoli delali z očetom, ki bi želel sodelovati prostovoljno. Bilo je nekaj poročil o tem, da bi se odpornost lahko zmanjšala, če bi socialno delo procesno nadaljevali. Socialni delavci so poročali o pomanjkanju znanja teorije in smernic za eksplicitno obravnavo spola in starševstva. Čeprav so opremljeni za delo z ljudmi, niso bili opremljeni za delo posebej z očetmi. Narava socialnega dela je terapevtski pogovor in socialni delavci so izpostavili, da očetje težko govorijo o čustvih in občutkih. Ta raziskava je izhajala iz zanimanja

socialnih delavcev za angažiranje očetov. Družbene in politične spremembe so povzročile povečevanje očetovstva v sodobni družbi. Ugotovitve so poudarile, da imajo lahko socialni delavci nizka pričakovanja o vlogi očeta in taki odnosi lahko prispevajo k izključitvi očetov pri intervencijah v socialnem delu. Socialni delavci si morajo zavestno zagotoviti, da njihovi pogledi niso vpliv govoric mater o očetu in da so ocene očetovskih vlog pridobljene z neposrednim sodelovanjem očetov. Ugotovitve kažejo, da je v procesu socialnega dela z družino pomembno nameniti še več pozornosti vključevanju očetov, ker ima lahko neuspešno sodelovanje očetov daljnosežne posledice za učinkovitost posegov v socialnem delu in končnih izidov za otroke in družine (Ewart-Boyle, Manktelow in McColgan, 2015, str. 478) (naš prevod). Razvezani očetje dobijo zelo malo socialne, institucionalne in materinske podpore, zaradi česar je očetovstvo zanje bolj oteženo (Bokker, 2006, str. 167) (naš prevod).

V skladu z dobro prakso je pomembno, da socialni delavci prepoznajo, kako lahko očetje doživljajo storitve, se zavedajo bistvenih in subtilnih načinov, na katere se očete lahko izključi, in se zavestno zavzemajo, da bi očete pritegnili k zagotavljanju boljših vključitev in posledično boljših rezultatov za družine. Nujno je, da se prizadeva za presojo vpliva in uspešnosti vključevanja očetov v storitvah socialnega dela. Potrebni je še več raziskav in dokazil o tem, kaj deluje pri delu z očeti, da bi omogočili boljše delovne prakse z njimi (Ewart-Boyle, Manktelow in McColgan, 2015, str. 478) (naš prevod). »Naredi, kar lahko narediš« je preprost princip za delo z družino ali z očetom. V procesu dela z družino se lahko zgodi, da je včasih vsega preveč in je enostavno izgubiti perspektivo, smer in upanje. Bolje se je držati principa »Delaj, kar zmoreš« kot pa delati vse oziroma delati popolno, saj nas to žene naprej. Prevezeti to realistično, instrumentalno pozicijo je lahko uporabno za uporabnike. Gre za poudarek na dosegljivih, merljivih ciljih, ki še posebno vključuje zmanjšanje škode, na primer omejevanje ali zapletanje dostopa do uporabnikovih škodljivih metod ali samouničevanja (Fiske, 2008, str. 34) (naš prevod). Socialni delavci moramo neprestano stremeti k čim večji vsestranski pristranosti, kadar delamo z dvema ali več uporabniki. Dobiti morajo občutek, da so slišani in upoštevani, kar velja zlasti pri procesu razveze, če sta zakonca še čustveno zelo prizadeta. Vsem moramo dati moramo možnost, da izrazijo svoje misli, občutke, stiske in dileme. Vzeti si moramo

več časa in se bolj zavzemati za medčloveške odnose. Očetje imajo možnost, da se pogovorijo s socialnimi delavci ali drugimi strokovnjaki, ki jim zaupajo.

Po mnenju Robbinsa prihodnost socialnega dela leži v umetnosti razumevanja in usklajevanja potreb uporabnikov z zahtevami socialno varstvenega sistema. To nas razlikuje od drugih profesionalnih znanj o duševnem zdravju. Bistvo je, da so vprašanja, povezana z moškimi v 21. stoletju, in njihove posledice vključene v delo socialnega dela, kjer so jih socialni delavci pripravljeni nasloviti (Robbins, 2010, str. 280). Prihodnost socialnega dela temelji tudi na tem, da vsak strokovnjak poskrbi najprej za svoje kompetence in ustrezno reševanje težav tudi s pomočjo supervizij ter da je sposoben delovati čim bolj objektivno, nepristransko, nediskriminatorno in profesionalno. Če bo vsak posameznik dober strokovnjak, bo celotna stroka dvignila svoj nivo delovanja in posledično bo z dobro prakso vzpostavljeno večje zaupanje uporabnikov do strokovnih služb.

2. Problem

V svoji diplomski nalogi z naslovom *Vpliv razveze staršev na mladostnika* (2014) sem ugotovila, da po razvezi staršev mladostniki pogosto izgubijo stike z očetom ali pa so ti stiki zelo redki. Izhajala sem tudi z vidika svojega očeta, ki je po nekaj letih razveze na mojo željo delil, kako je sam doživljal razvezo. Zelo sva bila povezana, in ko se je moral odseliti 50 kilometrov stran, se dva meseca nisva slišala, kar me je močno prizadelo in pustilo veliko odprtih vprašanj ter posledic. Takrat tega nisem razumela, danes pa ga razumem in ne obsojam. Na podlagi tega se mi je porajalo vprašanje, kaj se v tem času dogaja z očetmi, da se nekako oddaljijo od svojih otrok oz. mladostnikov. Zanimalo me je, kaj takrat razmišljajo, kako se počutijo, kako doživljajo svojo očetovsko vlogo, kako si pomagajo, kdo jim stoji ob strani, kaj vse se je spremenilo v njihovem življenju in kaj so si želeli oziroma si želijo v obdobju procesa razveze. Spremembe, kot so selitev, novi partner ali partnerka, dodelitev skrbništva, sodni postopki, pogovori na centrih za socialno delo, finančna vprašanja, vzpostavitev nove socialne mreže in sprememba očetovske vloge, lahko povzročijo nemalo stisk in vprašanj, ki lahko dodatno obremenijo že tako težavno obdobje.

V teoretičnem delu sem pojasnila vlogo očeta, njegovo čustveno doživljanje in odzivanje ter odnos do otrok, v empiričnem delu pa bi rada te teme dodatno raziskala na podlagi osebnih izkušenj očetov, ki so izkusili proces razveze ali prenehanje zunajzakonske skupnosti.

2.1. Raziskovalna vprašanja

- Kako so očetje doživljali družinsko življenje v družini pred razvezo?
- Kako očetje doživljajo svojo vlogo in procese v družini pred, med in po razvezi?
- Kako so očetje doživljali proces razveze?
- Kakšne vrste pomoči so bili očetje deležni med razvezo in po razvezi?

3. Metodologija

3.1. Vrsta raziskave

Raziskava je kvalitativna in eksplorativna. Temelji na očetovskih doživljanjih razveze. Glede na vrsto podatkov je raziskava kvalitativna, saj sem zbrala besedne opise doživljanj očetov skozi celoten proces razveze. Poudarek bo na njihovem doživljanju in interpretacijah pred in med razvezo ter po njej. V raziskavo ni vključena celotna populacija, temveč le manjše število očetov, zato spada med eksplorativne raziskave (Mesec 2009: 84–86). Teme, ki jih bom raziskovala, so odnosi v družini, vloga očeta, doživljanje očeta in proces razveze zakonske zveze.

3.2. Merski instrument in viri podatkov

Merski instrument, ki sem ga uporabila, je polstrukturirani intervju. Izvedla sem ga z osmimi očetmi, starimi 30 let in več, ki so se razvezali. Imela sem pripravljena vprašanja, očetje pa so lahko izbrali, ali se želijo osebno pogovoriti ali pa bi raje pisno odgovorili na vprašanja in odgovore poslali po elektronski pošti. Z večino sem imela osebni pogovor, nekateri pa so odgovorili po elektronski pošti. Pri kodiranju sem uporabila izmišljene črke imen zaradi anonimnosti.

3.3. Populacija in vzorčenje

Populacijo predstavljajo vsi očetje z izkušnjo razveze, vzorec pa predstavlja osem očetov, ki so stari od 30 let naprej in so doživeli razvezo zakonske zveze. Pri izbiranju intervjuvancev sem uporabila neslučajnostni vzorec. Želela sem pridobiti poglobljene informacije o tem, kako očetje doživljajo razvezo zakonske zveze, ki jih bom lahko upoštevala pri svojem poznejšem delu. Moj namen ni bil pridobiti podatke, ki bi jih posplošila na celotno populacijo očetov, ki so doživeli razvezo zakonske zveze v Sloveniji.

Tabela 3.1: Značilnosti vzorca

Ime	Trenutna starost očeta	Starost očeta v času razveze	<u>Starost otrok med razvezo</u>		Skrbnništvo ali stiki z otroki	Ima novo partnerko DA/NE	Osebni intervju (O)/ intervju, poslan po elektronski pošti (E)
			sin/ sinova	hči/ hčeri/ hčere			
A.	56	46		8 in 7	ni stikov	NE	O
B.	50	48		15, 18 in 20	ni stikov	DA	E
C	54	40	15	13	so stiki	DA	O
D.	39	37		4 in 8	so stiki	DA	E
E.	61	31		4	so stiki	DA	O
F.	38	36	7 in 11		deljeno skrbništvo	NE	O
G.	50	43	7	11	so stiki le s sinom	NE	O
H.	41	37	1		so stiki	DA	E

Tabela 1: Opis vzorca

3.4. Zbiranje podatkov

Družino in nekaj prijateljev sem prosila, naj povprašajo med svojimi prijatelji oziroma očeti, za katere vedo, da so doživeli razvezo in bi bili pripravljeni sodelovati v raziskavi na omenjeno tematiko. Sestavila sem vprašanja in jim ponudila možnost za osebni pogovor ali zapis odgovorov na intervju, poslan po elektronski pošti. Nekaterim je bilo zaradi anonimnosti ljubše napisati odgovore in jih posredovati na elektronski naslov mojih družinskih članov ali prijateljev. Pred tem sem jim dala podrobna navodila in pojasnila, kaj točno želim izvedeti ter da ne potrebujem njihovih imen in priimkov, saj bodo začetnice imen spremenjene. Uporabila sem

polstrukturirani in nestandardizirani intervju. V navodilih, ki sem jih prek družine in prijateljev posredovala po elektronski pošti, sem se predstavila, povedala svoje izkušnje, razlog za izbor teme in informacije o magistrski nalogi. Nato sem prosila, naj odgovore podajo čim bolj preprosto, kot bi govorili zgodbo. Seznanila sem jih z anonimnostjo in zaupnostjo. Podatke sem zbirala februarja 2018.

3.5. Obdelava podatkov

Pridobljene podatke sem obdelala kvalitativno, po postopkih, ki so predvideni za kvalitativno raziskavo. Izhodišče so bili odgovori intervjuvancev, obdelava je potekala ročno. Vse intervjuje sem razčlenila v tabele, in sicer na izjave, kratek opis izjave in kategorije. Vsako izjavo sem označila z začetnico imena intervjuvanca in številko izjave. Vse intervjuje sem analizirala na enak način in na koncu vsakega združila ključne besede v seznam kategorij izjav, kjer sem vsaki ključni besedi pripisala tudi oznako izjave (za več glej Prilogo 1). Na primer A.13. pomeni, da gre za trinajsto izjavo intervjuja z A (za več glej Prilogo 2). Rezultate sem na koncu oblikovala v poskusno teorijo. Posamezne izjave, ki sem jim zapisala isto kategorijo, sem združevala in opisovala. Pri poskusni teoriji sem končne pojme označila s krepko pisavo, izjave intervjuvancev, s katerimi sem želela podkrepiti pojme, pa z ležečo pisavo. Poskusno teorijo sem oblikovala na podlagi izjav intervjuvancev. Razdelila sem jo glede na kronološki potek dogodkov, in sicer na tri dele: pred razvezo, med razvezo in po njej.

3.5.1. Opredelitev tem pred raziskovanjem

Osnovne teme raziskave so:

- opis družinskega življenja,
- odnosi v družini,
- procesi v družini,
- vloga očeta
- proces razveze,
- doživljanje/občutki očeta,
- pomoč očetu med razvezo in po njej,
- socialno delo z očetmi.

Pri zastavljanju vprašanj v intervjujih sem izhajala iz tem, ki sem jih želela raziskati. V intervjujih sem teme označila z barvami. Te so bile: opis družinskega življenja (rumena barva), odnosi v družini (zelena barva), procesi v družini (turkizna barva), vloga očeta (vijolična barva), proces razveze (modra barva), doživljanje in občutki očeta (rdeča barva), pomoč očetu med razvezo in po njej (temno zelena barva) in socialno delo z očetmi (siva barva). Pri tem so me zanimale podteme, ki jih opredeljujem v nadaljevanju:

- opis družinskega življenja: kaj so počeli, kje in kako so živeli, kje so bili zaposleni, koliko otrok (sin, hči) imajo, opis odnosa med člani in njihova komunikacija, opis vlog posameznih članov;
- odnosi v družini: odnos z ženo in odnos z otroki;
- procesi v družini: pravila, vloge družinskih članov, dejavnosti družine – skupni čas;
- vloga očeta: kaj je oče počel v odnosu z otroki, vključenost v otrokovo življenje, način vzgoje, odsotnost očeta in razlog za odsotnost;
- proces razveze: vključuje seznanitev in odločitev za razvezo, razlog za razvezo, posledice in spremembe, vključenost strokovnih služb (sodišče, notarji, policija, razen centra za socialno delo), pravice in možnosti soddločanja, novega partnerja ter stike;
- doživljanje in občutki očeta: strah, jeza, šok, žalost, veselje, občutek osvobojenosti, notranjega miru, ipd.;
- pomoč očetu med razvezo in po njej: kje si je oče poiskal pomoč, kdo mu je bil v pomoč, kako si je sam pomagal, kakšni so bili odzivi okolice, socialna mreža, kaj je pogrešal, kaj bi potreboval;
- socialno delo z očetmi: vključenost na centru za socialno delo, mnenje o procesu dela s socialnimi delavci, sodelovanje z njimi ali z drugimi strokovnimi službami.

4. Rezultati

4.1. Poskusna teorija

OPIS DRUŽINSKEGA ŽIVLJENJA PRED RAZVEZO

Večina očetov je svoje družinsko življenje opisovala kot **prijetno družinsko življenje**, v smislu, da jim materialno ni ničesar manjkalo in da so bili odnosi med člani v družini dobri. Opisovali so tudi to, da so si lahko privoščili počitnice. Eden od očetov je izpostavil, da družina tudi v družbi pomeni neke vrste statusni simbol, neko vrednoto (B.1: *»Prvih 15 let zelo v redu...«*, C.1: *»Kakšno leto pred razvezo je bilo naše skupno življenje kot pravljica.«*, D.1: *»Imeli smo urejeno življenje, dva redna prihodka, živeli v lastniški hiši, 2 avtomobila, za ohranjanje standarda sem moral dodatno delati, da smo si privoščili luksuz itd. Poročen od 2011. V glavnem vsega dovolj.«*, F.3: *»Nič nam ni manjkalo, imeli smo vse,...Nikoli se nisva prav dosti prepirala, imeli smo "sanjsko življenje". Veliko smo si privoščili, veliko zabav, malo t.i. odbito življenje. Med vikendi smo hodili okrog.«*, G.1: *»Dve leti pred prvim otrokom je bilo vse v redu. Športala sva, hodila na izlete, vse je bilo v redu.«*, F.11: *»Imeli smo vse, finančno smo si privoščili karkoli smo želeli, imeli smo prikolico, čoln, veliko potovali, se zabavali, nič nam ni manjkalo.«*, G.28: *»Štirinajst let smo živeli skupaj, dva otroka, bili smo družina, družbeni status je drugačen, če nimaš družine – še vedno nekaj pomeni...Pred razvezo smo živeli nadstandardno.«*).

Dva očeta sta opisovala družinsko življenje kot **neprijetno** (A.2: *»...vedenjske vzorce, ki so kasneje preprečevali prijetno družinsko življenje.«*, H.4: *»Dnevi so se ponavljali v istem vrstnem redu, suhoparno in brez pretirano zanimivih dogodkov.«*).

Dva očeta sta izpostavila oziroma opisala tudi **vlogo moškega**. Eden od njiju jo je označil kot pomembno pri vzgoji svojega sina (E.6: *»Jaz sem bil živ, seks mi veliko pomeni, veliko sem športal, delal tudi na črno, bil sem zelo aktiven.«*, C.5: *»...V resnici je bil krhek (sin), vendar ga je bilo potrebno pripraviti za vlogo moškega v družini, ki si jo bo nekoč ustvaril...«*).

Prelomnica v družini oziroma začetek večjih sprememb je bilo **rojstvo otroka**, saj so imeli manj časa za potovanja ali pa so se odločili za naslednjo večjo spremembo, ki je bila pri enem očetu poroka, pri dveh pa iskanje boljše stanovanjske rešitve (A.4: *»Po osmih letih zveze, v tem času sta se nama rodili hčeri,...«*, G.3: *»Po rojstvu prvega otroka je bilo manj tega (izletov), vendar je vseeno nekako šlo.«*, F.1: *»Bila sva skupaj 17 let...Poročila sva se, ko sva že imela prvega otroka starega dve leti.«*, E.3: *»Rodila se je najina hči, potem sva kupila garsonjero od njene družine na kredit. Skupaj sva jo odplačevala. Živelimo skupaj 4 leta in pol.«*, G.4: *»Po rojstvu drugega otroka, sva iskala boljšo stanovanjsko rešitev. Oba sva varčevala, nisva pa imela dovolj za nakup stanovanja.«*).

Odnos s partnerko pri opisovanju družinskega življenja nikjer ni bil opisan kot zelo dober. V enem izmed intervjujev je bil celo opisan kot hladen (C.3: *Z ženo sva se dopolnjevala v vseh rečeh. Bilo je nekaj ljubosumja in posesivnosti, ki pa je bilo znosno, saj so bila čustva močnejša in pripravljenost na kompromise in dogovore večja kot drugo. Veliko vlogo je imela tudi tašča.«*, E.1: *»...hladen seks, njena družina je bila zelo pobožna. Mislil sem, da se bo z leti spremenila. Malo je bilo boljše, vendar nisem bil zadovoljen.«*).

Eden izmed intervjuvancev je že na začetku opisal **slab odnos s partnerko**, ki je kazal na tveganje za poznejšo razvezo (A.1: *»...že ob pričetku najine zveze videlo "nastavke" za kasnejše travmatično dogajanje v odnosu med menoj in ženo...Prvih 6 let najine zveze je tako minilo v toboganskem načinu odnosa.«*).

Trije očetje so hodili v **službo**, medtem ko so njihove partnerke še opravljale **študij**. Eden izmed treh je delal v več izmenah in s tem pomagal partnerki, ko je prevzel skrb za otroke, da se je ona lahko učila. Podoben primer je bil še pri dveh očetih, saj se je že vnaprej vedelo, kdo od partnerjev in kdaj bo poskrbel za otroke (kar je razvidno v poznejših izjavah. Eden izmed očetov je povedal, da je bil bolj malo doma zaradi službe, drugega je imela partnerka zaradi službe za manjvrednega (A.3: *»Partnerka je v teh šestih letih študirala, jaz sem delal...«*, F.2: *»Jaz sem se zaposlil, ona še študirala.«*, C.9: *»V času, ko se je rodil prvi otrok sem bil zaposlen na železnici v turnusni službi...da je partnerica imela svoj čas za študij in je tako lahko končala svoj*

študij na pravni fakulteti.«, B.14: »Jaz sem si namreč lahko urejal delovni čas sam, vendar sem zelo pogosto ostal v službi tudi do pozno popoldan ali celo do večera.«, E.4: »Delala sva obratno; ko je bila ona dopoldan, sem bil jaz popoldan in obratno.«, F.9: »Jaz sem večinoma delal...«, E.1: »Bila sva sodelavca. Imela me je za nižji sloj,...«).

Zaradi službe so bili očetje velikokrat **odsotni** in zaradi tega velikokrat niso bili vključeni v odnos z otroki (B.14: »Jaz sem si namreč lahko urejal delovni čas sam, vendar sem zelo pogosto ostal v službi tudi do pozno popoldan ali celo do večera.«, F.9: »Jaz sem večinoma delal...«, F.12: »Večinoma sem delal, bil sem zelo odsoten.«, H.10: »Odsoten sem bil v nekem normalnem pogledu na službo,...«, F.6: »...nisem bil pa tako vključen,...ker sem večinoma delal.«).

Skupno preživljanje časa z otroki se je večinoma odvijalo zunaj delovnega časa. Eden izmed očetov je navedel, da je bil to čas, ko so skrbeli drug za drugega (E.5: »Skrbela sva za hči, ko sva imela čas oziroma, ko nisva delala.«, C.2: »Bili smo povezani, preživljanji smo prosti čas večinoma skupaj in skrbeli drug za drugega.«).

Skupno preživljanje časa z otroki je na neki način del **vloge očeta**, saj se oče takrat aktivno ukvarja s svojimi otroki (E.7: »Hči je povsod hodila z mano na šport, spoznala je vsa igrišča v okolišu.«).

Velik pomen so pripisovali tudi pojmu **ljubezen**, ki so jo izražali v odnosu do otrok, do partnerk pa so jo omenjali predvsem v negativnem pomenu (A.6: »Čeprav sem bil v partnerko zaljubljen,..."zgolj" ljubezen za plodno in prijetno zvezo,...ni dovolj.«, H.1: »Precej prazno, saj do partnerice ni bilo čutiti ljubezni,...«, H.2: »...do otroka pa so bila čustva takšna kot morajo biti.«, B.3: »Imel sem občutek, da so hčerke celo več navezane name. Celo nekatere zaupne stvari so hčerke daje delile z mano...«, C.4: »Odnos z otroki je bil normalen. S hčerko sem imel morda nežnejši, zaščitniški, bolj senzibilen odnos kot s sinom...Oba pa imam zelo rad in sem navezan kolikor zmorem, nevsiljivo za oba.«, C.5: »...Ne glede na vse, sem mu (sinu) nudil vso

potrebno pozornost in ljubezen,...», C.12: »Nikoli nisem imel občutka, da ne bi ljubil oba in da mi to ne vračata v enaki meri.«).

Dva izmed očetov sta partnerko že pred razvezo želela vključiti v **partnersko terapijo**, ki pri enem od njiju ni bila izvedena (A.5: *»...sva pričela obiskovati partnerske terapije.«*, G.4: *»Že prej sem želel na terapijo s partnerko, vendar ni želela.«*).

ODNOSI V DRUŽINI PRED RAZVEZO

Očete sem v nadaljevanju intervjuja podrobneje spraševala o **odnosu s partnerko**, pri čemer je le eden od očetov izrazil močnejša čustva do partnerke, eden pa je prišel do spoznanja, da samo ljubezen ni dovolj za trden in uspešen partnerski odnos. Drugi je imel dober odnos z ženo, nekateri pa so omenjali, da je odnos med partnerjema vključeval tudi otroke. Čeprav je eden izmed očetov varal partnerko in z njo ni imel tesnega odnosa, je vedno poskrbel za družino in pojasnil, da je bila partnerka načeloma dobra oseba, le čustveno hladna. Partnerka enega od očetov je sama povedala, da ga ne potrebuje, saj že vse ima (stanovanje, službo in otroke) (F.5: *»Zelo sva bila povezana. Vsako jutro sem ji rekel, da jo ljubim, jo objel in poljubil. Bila mi je zelo privlačna, bila mi je vse, bil sem zelo pozoren do nje.«*, A.6: *»Čeprav sem bil v partnerko zaljubljen,..."zgolj" ljubezen za plodno in prijetno zvezo,...ni dovolj.«*, D.2: *»Odnos z ženo je bil...dober.«*, C.7: *»Upoštevali smo se kot je to normalno za odnose...Poskusila sva pridobiti čim več zaupanja otrok in topel dom...sva oba s partnerko izhajala iz športnih družin in poskusila otroke vzgajati v takem duhu...«*, E.12: *»Žena je od začetka malo ukazovala...Lepo smo se razumeli med seboj, nikoli nekih večjih težav. Bili smo enakopravni.«*, E.10: *»Za družino sem vedno poskrbel, nisem ponočeval zaradi tega (varanja)...«*, E.8: *»Bivša žena je bila v redu oseba, poštena. Čustveno zelo hladna.«*, G.5: *»Izgledalo je, da je ona imela že prej nek plan, ker je govorila, da ima službo, otroka in stanovanje ter mene ne potrebuje.«*).

Dva izmed očetov sta imela **slab odnos s partnerko**, saj je bil ta prazen ali pa so bile v njem prisotne laži (B.5: »V družini me je najbolj motilo laganje bivše žene in prelaganje krivde name ali na druge...«, H.3: »Odnos z bivšo partnerico je bil prazen, brez posebnih globljih tematik in razprav, ljubezni ni bilo čutiti, tudi intime ni bilo več prisotne.«).

Vsi očetje so imeli dober **odnos z otroki**, in sicer tako s hčerkami, za katere so skrbeli, ko so bile še dojenčice, in se z njimi aktivno ukvarjali, kot tudi s sinovi, in to kljub temu, da so bili včasih odsotni zaradi dela. Eden izmed očetov je izpostavil, da je bil njegov odnos s hčerko nežnejši in bolj zaščitniški v primerjavi s tistim s sinom. Odnos z otrokoma je povezan tudi z odnosom med partnerjema (B.2: »Z vsemi tremi hčerkami sem bil v izjemno dobrem odnosu.«, D.4: »Z obema hčerama pa super, vsak dan sem ju kopal in pripravljaj na spanje (približno 5x na teden,...).«, E.11: »Odnos s hčerko sem imel super. Povsod sem jo vzel s seboj. Veliko sem športal, zato je šla povsod z mano. Tam so bili tudi drugi otroci in vedno je imela družbo. Vedno sem poskrbel zanjo.«, E.12: »...Hči je bila ogromno z menoj – hči je bila moj alibi. Lepo smo se razumeli med seboj, nikoli nekih večjih težav. Bili smo enakopravni.«, G.6: »S hčerko sva imela dober odnos, veliko smo bili skupaj, naučil sem jo plavat, rolat, drsat, igrat šah, vozit se s kolesom – obema sem kupil kolo.«, G.8: »Ko je prišel sin, je bilo bolj ravnovesje v družini in sva imela res pravi odnos oče-sin, malo sva se "ravsala" v hecu.«, H.5: »S sinom je bil odnos pristen, ljubeč, starševski – skrb zanj, negovanje, crkljanje...«, F.6: »Z obema sinovoma sem imel lep odnos, nisem bil pa tako vključen v njuno vzgojo, ker sem večinoma delal.«, C.4: »Odnos z otroki je bil normalen. S hčerko sem imel morda nežnejši, zaščitniški, bolj senzibilen odnos kot s sinom...Oba pa imam zelo rad in sem navezan kolikor zmorem, nevsiljivo za oba.«, C.5: »Sin je bil v odraščanju bolj zahteven, na nek način bolj samosvoj in bolj samozavesten od povprečnega fanta. Kar ga je naredilo malo bolj drugačnega od ostalih otrok. V resnici je bil krhek, vendar ga je bilo potrebno pripraviti za vlogo moškega v družini, ki si jo bo nekoč ustvaril. Ne glede na vse, sem mu nudil vso potrebno pozornost in ljubezen,...«). C.7: »Upoštevali smo se kot je to normalno za odnose med starši in otroci. Poskusila sva pridobiti čim več zaupanja otrok in topel dom...sva oba s partnerko izhajala iz športnih družin in poskusila otroke

vzgajati v takem duhu. Tudi delovne navade, gospodinjstvo, službo, šolo in športne dejavnosti smo opravljali brez večjih težav.«, C.12: »Nikoli nisem imel občutka, da ne bi ljubil oba in da mi to ne vračata v enaki meri.«).

Že pri izjavah o odnosu z otroki je mogoče zaslediti, kaj vse so očetje počeli pri **skupnem preživljanju časa z otroki**, ki je v večini vključeval veliko različnih dejavnosti, povezanih tako z gospodinjstvom, izleti in tudi športom. Tako kot so se očetje trudili kakovostno preživljati čas z otroki, so se tudi mame vključevale v skrb zanje in dejavnosti z njimi (A.11: »Skupaj smo hodili na izlete, morje, smučanje, pekli piškote, se šemili za pusta,...počeli vse tisto, kar nista počeli skupaj z njuno mamico.«, C.7: »Upoštevali smo se kot je to normalno za odnose med starši in otroci. Poskusila sva pridobiti čim več zaupanja otrok in topel dom...sva oba s partnerko izhajala iz športnih družin in poskusila otroke vzgajati v takem duhu. Tudi delovne navade, gospodinjstvo, službo, šolo in športne dejavnosti smo opravljali brez večjih težav.«, H.7: »...oba sva skrbela za otroka po najboljših močeh, načeloma kreganja okoli otroka ni bilo.«).

Samo eden izmed očetov je že pred razvezo lahko imel **stike z otroki** le, če jih partnerka pri tem ni mogla ovirati (A.13: »...ko so potekali stiki in jih njuna mati ni mogla intenzivno ovirati.«).

Pozneje je partnerka poskrbela za **preprečevanje stikov z otroki**, zaradi česar je že pred razvezo s svojima hčerama preživel zelo malo časa. Omenil je tudi, da je partnerka po tem dosegla popolno **prekinitev stikov z otroki** (A.8: »Imel sem velike težave vzgajati hčeri, saj nam je na različne načine oteževala, preprečevala normalen odnos oče/hči.«, A.18: »Živela je vzporedno življenje, mi odtuževala hčeri,...tako da sem z njima v zadnjih letih pred ločitvijo v bistvu preživel zelo malo časa.«, A.15: »...uspela prekiniti izvajanje stikov.«).

Komunikacija v družini je pri preostalih načeloma potekala normalno (C.6: »Komunikacija med nami je bila po mojem dobra.«, D.5: »Komunikacija je potekala normalno. Kar sva se z ženo dogovorila, tako smo kot družina temu sledili.«, F.15: »Vse smo se lepo pogovorili.«), razen pri enemu, kjer je bila opisana kot bolj

površinska (A.16: »Komunikacija med menoj in parnterko je bila površinska...o ničemer pomembnem se nisva mogla dogovoriti.«).

Očetje so postavili **pravila v družini**, vendar so bila ponekod bolj ohlapna. V nekaterih primerih je oče posredoval, kadar je bilo treba postaviti meje oziroma nastopiti bolj strogo. Pri eni družini pa pravila niso bila določena (D.6: »...Zelo pomembno je bilo in še vedno je, da se otroci držijo norm in vrednot. Tako da jih pripravljamo na samostojno življenje. Morajo pomagati pri različnih delih doma in drugim. Spoštovanje dela, nagrajevanje in spodbuda.«, B.6: »Pravila so bila precej ohlapna, pravilo katero sem pogosto izpostavljal je bilo zgolj eno: da smo v družini vse enakopravni, da je naš dom od vseh nas 5 ter da nihče nima pravice preganjati od doma kogarkoli.«, B.7: »...bivša žena nekajkrat, ko se ni razumela s katero od starejših hčera omenjala nekaj kot: "Če ne boš upoštevala...,te jaz ne bom prenašala, lahko se pobereš."«, B.10: »...sem ji zapovedal, da se s svojo mamo ne sme tako pogovarjati.«, F.10: »...ko je bilo potrebno nastopiti avtoritativno pri otrocih, sem to opravil.«, F.13: »Ko je bilo potrebno nastopiti bolj ostro pri vzgoji, je bila to moja naloga.«, H.6: »Pravila niso bila določena,...«).

Prepirov, kaznovanja in nasilja v družinah načeloma **ni** bilo, če pa so že bili manjši konflikti, se je to dogajalo, kadar otroci niso bili prisotni. Eden izmed očetov je povedal, da ga je partnerka prosila, naj telesno kaznuje otroke, vendar se je načeloma temu vedno upiral, z izjemo, ki jo še danes obžaluje. Oče je povzdignil glas, da bi prekinil prepir med partnerko in hčerko (B.8: »V družini nikoli ni bilo nasilja.«, E.10: »Nasilja ni bilo,...«, F.14: »Nikoli pa ni bilo nasilja.«, E.10: »...med kreganjem hčere nikoli ni bilo zraven.«, H.7: »...načeloma kreganja okoli otroka ni bilo.«, B.8: »V družini nikoli ni bilo nasilja. Vsaj z moje strani ne. Bivša žena me je parkrat "prosila", da fizično kaznujem otroke zaradi nesporazuma med njo in otroci.«, B.9: »Temu (nasilju) sem se vedno upiral. Z eno izjemo, ko je najstarejša hčerka bila še v vrtcu, bi rekel 4-5 let, sem jo naklofotal po riti. Tega me je sram in to obžalujem.«, B.10: »Na otroke nisem nikoli povzdignil glasu! Edino enkrat, ko sta se (hči) in mama dalj časa prepirali.«).

Pred razvezo je pri eni od družin velikokrat bila v **pomoč** tudi mama partnerke, saj je pomagala pri skrbi za otroke, eden od očetov pa je izpostavil, da si je zaradi pričakovanja razveze poiskal pomoč na centru za socialno delo (C.10: *»V veliko pomoč je bila v tem času tudi njena mama.«*, A.9: *»Zaradi tega sem iskal tudi pomoč na pristojnem CSD.«*).

VLOGA OČETA PRED RAZVEZO

Aktivna vloga očeta je bila prisotna pri vseh očetih. Očetje opisujejo svojo vlogo skozi igro, dejavnosti ali aktivnosti, ki so jih počeli z otroki, skrbeli so tudi za nego otrok, pri čemer so zelo uživali. Eden od očetov je v svoji vlogi dobil občutek, da so otroci bolj navezani nanj, saj so mu hčerke v pogovorih zaupale določene stvari (A.11: *»Skupaj smo hodili na izlete, morje, smučanje, pekli piškote, se šemili za pusta,...počeli vse tisto, kar nista počeli skupaj z njuno mamico.«*, A.21: *»S hčerama sem se...veliko ukvarjal. Se igral, ju vključeval v dnevna opravila, bral pravljice, ju kopal, učil voziti kolo, smučati, ko sta bili bolni tudi vzel bolniško in bil z njima doma.«*, B.4: *»...predvsem pri reševanju problemov, zahtevnejših nalog za šolo ali tekmovanja.«*, B.11: *»Otroke sem razvažal v šolo in na dejavnosti. Po navadi sem jaz peljal otroke v vrtec ali šolo,...«*, C.8: *»Moja vloga očeta je bila že od rojstva obeh otrok kar konkretna.«*, C.11: *»Z otroki sem preživel veliko kvalitetnega časa. Zgradili smo bazen in preživeli veliko časa v njem. Naučil sem jih voziti kolo, plavati, smučati, nazadnje tudi voziti avto in motor. Vozil sem jih...na treninge, v vrtcu sem bil aktiven v dramski igrici za otroke in v celoti izpolnjeval svojo vlogo očeta.«*, D.6: *»Vloga očeta – skrbeti za preživetje, razporeditev dela. Pri vzgoji 100% vključen.«*, E.13: *»Vse, kar se tiče financ, sem poskrbel jaz; šolanje, smučanje, morje, aktivnosti. Hči sem vedno vozil s sabo naokrog, saj sem bil zelo aktiven.«*, G.10: *»...jaz pa skrb za aktivnosti, finance, avto in počitnice.«*, G.11: *»Naučil sem ju vse, kar se tiče gibanja; naučil sem ju hoditi, smučati, voziti kolo. Tudi vztrajal sem, da sta pismena še preden gresta v šolo – da znata napisati vsaj svoje ime.«*, H.9: *»...jaz kot oče bolj za zabavni del.«*, B.12: *»Ko so bile hčerke še predšolske, sem strašno užival v vseh opravilih z otroki. Ko so bile še zelo majhne (nekje do drugega leta), sem jih večinoma previjal jaz.*

Kopanje otrok je takrat na mojo željo bila moja naloga. V tem sem neizmerno užival.», H.10: »...popoldne sem bil s sinom, čas preživljanja pa je bil v glavnem fokusiran na igro in crkljanje.», B.3: »Imel sem občutek, da so hčerke bolj navezane name. Celo nekatere zaupne stvari so hčerke raje delile z mano,...«).

Eden izmed očetov je imel pred razvezo aktivno vlogo, po razvezi pa ni imel več stikov s hčerkama, zato zdaj njegova vloga nima toliko pomena. Drug oče je tudi izpostavil, da v času procesa razveze ni dovolil, da bi mu bila očetovska vloga odvzeta, čeprav je vedel, da se bosta se s partnerko pozneje razvezala (A.10: *»...sem uspel hčerama dati veliko kot oče in to je sedaj moj edini kapital.», A.12: »Moj odnos s hčerama sem paradoksalno, uspel nadgraditi v času, ko smo že bili ločeni...«, A.20: »...v času stikov, ki so bili od začetka uravnoteženi, res lahko 100% oče, pristen, ljubeč, avtoritativen.», C.13: »Vlogo očeta si tudi nisem dovolil vzeti s strani partnerice, če je to poskušala.«).*

Eden izmed očetov je imel možnost prilagajati tudi službene poti in čas za odnos z otroki skozi **omejevanje dela zaradi očetovstva** (A.22: *»Službene poti sem prestavljal, omejeval, iz teh poti sem se vedno vračal s kako malo igračko za hčeri.«).*

Nevključenost očeta je doživel eden izmed očetov, ki je imel občutek, da mu je partnerka pred razvezo preprečila avtoriteto (A.17: *»Pred otroci mi je podirala avtoriteto.«).*

Aktivna vloga mame se je prav tako izražala v partnerskem odnosu, saj sta si s partnerjem razdelila skrb za otroke. Mame so predvsem skrbela za šolske obveznosti otrok in gospodinjstvo ter nego (B.13: *»Ko sva bila oba z bivšo zaposlena, sva to opravljala enakomerno (razvoz otrok v vrtec in šolo)...bivša žena jih je večinoma pobrala iz šole.», F.8: »Žena je bila gospodinja, skrbela je za vzgojo, skrb in šolo otrok.», G.7: »Žena ju je bolj nazaj držala, edino znala je igrati klavir, zato sva tudi hči spodbujala h glasbeni šoli.», G.9: »Žena je imela bolj gospodinjstvo čez, nego in vrtec in šolo, roditeljske sestanke.», H.8: »Bivša partnerica je skrbela bolj za negovalni del,...«).*

OBČUTKI IN DOŽIVLJANJE OČETA PRED RAZVEZO

Očetje so izražali svoje **želje**, povezane z otroki in odnosom s partnerko, **občutek manjvrednosti**, **ljubosumnost** pri vlogi očeta s strani partnerke, **olajšanje**, ko so spoznali, da se bodo razvezali, in hkrati **zmedenost**, ki jo lahko povežemo z občutkom nevednosti ali šoka, saj so se začeli zavedati, da se bo razveza zgodila (B.12: *»...Kopanje otrok je takrat na mojo željo bila moja naloga. V tem sem neizmerno užival.«*, C.3: *»...Bilo je nekaj ljubosumnja in posesivnosti, ki pa je bilo znosno...«*, F.7: *»Bil sem bolešno ljubosumen.«*, A.7: *»...v meni je prepoznavala grožnjo, da bom boljši oče kot ona mati,...se je bala, da bo slaba mati...«*, A.19: *»Ločitev mi je na nek način prišla kot olajšanje...«*, B.37: *»...nisem vedel, kaj se dogaja...«*, B.39: *»...dolgo časa nisem vedel, kaj se dogaja...«*).

ODNOSI V DRUŽINI MED RAZVEZO

Očetje so se trudili, da bi ohranili kar se da umirjen in nevtralen **odnos s partnerko** ter da se ne bi prepirali (C.22: *»...Vem, da sem poskušal zadeve urediti tako v odnosih s takratno ženo kot tudi živeti čim bolj normalno naprej...«*, F.20: *»Na začetku je bil odnos dober, sem se še čustveno zadržal, da ne bi želela še kaj, dokler ni odločbe sodišča.«*, H.13: *»Vsak na svoji strani sva z bivšo partnerico pripravljala svoje argumente za medsebojni sporazum.«*, H.15: *»Do bivše partnerice tudi strpno in čim bolj mirno...«*, F.22: *»Ni bilo nič posebnega...Odnosi so ostali normalni v tistem času. Zelo sem se zadrževal, da se nismo prepirali.«*, F.32: *»Sem nekako predelal – prej sem obtoževal prijatelja, nje pa ne – nisem nekaj izražal hude jeze, sem gojil odnos – na začetku sva hodila na kavo in se pogovarjala glede otrok; zelo sem se držal nazaj.«*).

Nekateri očetje pa so žal imeli med razvezo **slab odnos s partnerko** z veliko kršenja dogovorov ter prepiri vpričo in z vpletanjem otrok ter drugih družinskih članov (A.27: *»...S partnerko sva živela eden mimo drugega.«*, G.15: *»Vse je šlo navzdol. Ni bilo odnosa, niti spolnih odnosov.«*, E.16: *»Odnosi so bili hladni tako kot prej...«*, C.25: *»Odnosi so bili v tem času nemogoči. Prepir za preprirom vpričo otrok...«*, B.21:

»...cel čas sta otroke, bivša žena in njena sestra prepričevali, da naj bi jaz preprečeval ženi dostop do denarja, naj bi jo oviral pri njenem delu, katero je ravno začejala ter naj bi ji prisluškoval in sledil, A.28: »...vzporedno življenje, kjer so se vsi dogovori glede dnevnih opravil, s strani partnerke kršili.«, B.17: »Tekom leta...sem se zavedal, da se nekaj proti meni plete v ozadju. Pri tem je sodelovala in še sodeluje sestra moje bivše žene...«).

Eden izmed očetov je opazil, da se vsi okrog njega vedejo drugače in da je prišlo do **spremembe odnosov** s partnerko in tudi otroki, saj hčerke niso želele, da bi jim kaj kupil, prav tako tudi s partnerkinimi in lastnimi starši, ko je oče prekinil stik z njim (B.29: *»...občutil spremenjen odnos žene do mene...«*, B.35: *»...se je odnos hčera do mene takrat močno spreminjal, ker so hčerke večkrat zavračale, da jim kaj kupim...tudi večkrat zavrnile, da pridem po njih v šolo.«*, B.36: *»Opazil sem, da sta se tudi ženina starša začela do mene obnašati drugače.«*, B.48: *»...je moj oče za nekaj časa praktično prekinil odnose z menoj. Tudi danes odnos z očetom ni perfekten.«*).

Trije izmed očetov so dali pobudo za **partnersko terapijo**, da bi ohranili ali izboljšali svoj zakon. Nobena od partnerskih terapij ni pripeljala do razrešitve težav, kar je posledično vodilo v zakonsko razvezo (A.35: *»Jaz sem želel preko terapevtskih partnerskih aktivnosti zvezo nadaljevati,...«*, B.33: *»Ženo sem dober mesec prepričeval, da greva na partnersko terapijo...Na koncu je pristala pod pogojem, da greva zgolj na 6 seans. Po partnerski terapiji so se stvari močno izboljšale, vendar za zelo kratek čas.«*, F.27: *»Predlagal sem, da ostaneva skupaj in greva na terapijo – trajala je štirinajst dni.«*).

Tudi **odnos z otroki** so očetje skušali nadaljevati tako, da ne bi otroci občutili morebitnih negativnih posledic. Oče, ki je imel med razvezo nespremenjen odnos s partnerko, je tudi s svojim otrokom ohranil enak odnos kot pred razvezo. Dva očeta sta omenila, kako je bilo v odnosu z otroki po razvezi, kako se je odzval eden od otrok in kako je oče vzpostavil odnos z otroki pozneje, med razvezo (C.22: *»...Vem, da sem poskušal zadeve urediti tako v odnosih...kot tudi živeti čim bolj normalno naprej, da otroka tega ne bi preveč občutila.«*, E.16: *»...Igrali smo, da je vse v redu*

zaradi hčere.«, H.26: »Vez med nama (s sinom) je bila in je še vedno izjemno močna.«, C.36: »Kasneje sta otroka sicer prihajala k meni, a nista hotela govoriti o doživljanju nastale situacije. Kasneje se je sin razjezil, ko je bivša pripeljala svojega bodočega moža v hišo in to je bil prvi odziv.«, F.36: »...veliko sem se pogovarjal z otrokoma.«, F.39: »...sem se zelo povezal z otroki, svetovala (prijateljica) mi je glede knjig, tako da sem se s tem zelo povezal z otroki – kako se pogovarjati z njimi, kaj nekaj pomeni...«).

Eden od očetov je doživel popolno **prekinitev odnosov** (B.22: »Odnosi so se v enem dnevu popolnoma prekinili.«).

Skupno preživljanje časa z otroki je bilo nekakovostno in nepristno (A.23: »Takrat smo skupaj preživeli najmanj časa in najbolj nekvalitetnega.«, E.14: »Glumili smo...Takrat smo nekako odigrali odnos.«).

Očetje so imeli težave pri **stikih z otroki**, saj so navedli **preprečevanje stikov z otroki** in **omejevanje stikov z otroki** s strani partnerke. Ni jim bilo všeč, da je bilo med razvezo prisotno **vpletanje otrok** v partnerski odnos. Eden izmed očetov je povedal, da je razveza tudi za otroke lahko težka (D.12: »Katastrofa – mlajša je bila pod vplivom mame, starejše ni mogla obrniti. Sedaj so odnosi, saj sem moral sam prijavljati (na predlog CSD-ja) zaradi omejevanja stikov...«, A.24: »Partnerka je intenzivno odtujevala hčeri in mi na različne načine omejevala čas preživet z njima.«, D.22: »...je bivša žena...odtujevala otroke od mene...«, A.40: »...partnerka pričela še bolj omejevati stike in intenzivno odtujevati hčeri.«, B.21: »...cel čas sta otroke, bivša žena in njena sestra prepričevali, da naj bi jaz preprečeval ženi dostop do denarja, naj bi jo oviral pri njenem delu, katero je ravno začejala...«, B.25: »Otroke je prepričala, da sem jih na svojo voljo zapustil.«, C.15: »Tudi za otroke, ki so bili žal vključeni v to obdobje, ni bilo lahko.«).

Dva izmed očetov sta imela s svojima partnerkama **slabo komunikacijo** oziroma se z njima nista prav veliko pogovarjala ali pa so bili kvečjemu prisotni **prepiri** vpričo

otrok (A.27: »Komunikacija je bila slaba, bilo je malo.«, G.12: »Nisva se dosti pogovarjala.«, C.25: »...Prepir za prepirom vpričo otrok,...«).

Dva očeta sta med procesom razveze izgubila **službo**, kar je predstavljalo dodatno breme, saj sta se morala ravno ta dva očeta tudi izseliti (C.20: »...izgubil sem službo...«, G.13: »Takrat sem izgubil službo, poslal preko dvesto prošenj in leto in pol nisem nič dobil. Sproti sem našel kakšno delo in tudi delal na črno kolikor sem lahko.«, G.34: »Nisem imel službe in sem se takrat samo s tem ukvarjal, kako bom dobil službo. Ko sem dobil službo, sem bil že totalno izčrpan.«).

VLOGA OČETA MED RAZVEZO

Vloga očeta med razvezo je bila še vedno **aktivna** za večino izmed njih, saj so skušali ohraniti odnos z otroki na način, da ti ne bi bili za nič prikrajšani ali prizadeti. Eden izmed očetov je omenil tudi ohranitev spoštljivega odnosa do mame otrok. Dva očeta sta omenila, da se zanju očetovska vloga med samim procesom razveze ni spremenila in da bosta to tudi ohranjala še naprej (C.22: »Kakšen sem bil takrat kot oče ne znam oceniti...Vem, da sem poskušal zadeve urediti tako v odnosih s takratno ženo kot tudi živeti čim bolj normalno naprej, da otroka tega ne bi preveč občutila.«, E.15: »Svojo vlogo sem dobro opravljal – vedno sem poskrbel za hči tako, da ni bila za nič prikrajšana; čustveno in finančno.«, F.21: »Z otrokoma se veliko pogovarjam, delam na tem, da mi vse lahko zaupata. Imamo lep odnos. Vozim ju na aktivnosti, tudi finančno jima lahko veliko omogočim. Podpiram ju pri šoli in športu. Tudi čez mamο jima nikoli nisem nič rekel.«, H.14: »Vloga očeta je bila v odnosu do sina normalna.«, C.29: »Na socialni sem pa takoj rekel, da zame, kar se tiče otrok, ostane enako kot doslej. Nisem želel, da bi nam odredili, kolikokrat se bomo videvali in kdaj rekoč, da se bomo videli kolikokrat bosta otroka to želela.«, D.10: »Koliko mi dopuščajo stiki sledim že napisanim načelom...«).

Nekateri očetje so doživeli **ne vključenost**, saj niso imeli možnosti ohraniti svoje vloge, saj so jim to onemogočale bodisi partnerke, otroci, druge strokovne službe ali

delo, ki so ga morali opravljati, saj so izgubili službo in so se morali spet postaviti na noge (A.25: »V tistem obdobju praktično nisem mogel biti oče...«, A.26: »...se nikakor nisem mogel sprijazniti, da mi partnerka onemogoča biti oče.«, C.28: »Bivša je zahtevala preživnino takoj, a jo je sodnica ustavila rekoč; No, no toliko boste pa že počakali, da si dobi službo! Takrat sem pomislil, da želi narediti vtis, kako slab mož in oče sem.«, B.35: »...se je odnos hčera do mene takrat močno spreminjal, ker so hčerke večkrat zavračale, da jim kaj kupim...tudi večkrat zavrnile, da pridem po njih v šolo.«, D.11: »Vlogo pred institucijami – pa nimam besed, od zapostavljenosti do tega, da je kao mama otrok najbolj uboga...itd.«, G.14: »Prej sem bil vsako popoldne z njima,...Ko nisem imel službe, ravno v tem obdobju, ju nisem dosti videl, ker sem delal v času, ko sta bila doma – v popoldanskem in večernem času. Kdaj sem pripravil za jest, preden sta prišla.«).

Očetje so razvezo zakona ali zakon povezovali tudi z identifikacijo z **vlogo moškega**; razmišljali so o tem, kaj bi kot moški morali narediti oziroma da so moški v procesu razveze v slabšem položaju in nezaščiteni (A.26: »Če sem se nekako sprijaznil, da nisem mogel biti moški,...«, B.18: »Jaz sem v hiši zelo veliko dela opravil sam...ali s pomočjo prijateljev, kar se ne da opravljati brez pomoči.«, B.49: »Oče me je grajal, da ne znam stvari vzeti v svoje roke in urediti zadeve po moško.«, B.55: »Želel bi, da obstajajo varne hiše tudi za moške,...da imam vsaj približno enake pravice kot jih imajo ženske...Rad bi, da je policija usposobljena tudi za prepoznavanje nasilja ter za reševanje problematike nad moškimi.«, G.31: »Moški ne bi smel iti sam v te institucije, ker je vedno napaden.«).

OBČUTKI IN DOŽIVLJANJE OČETA MED RAZVEZO

Šok je občutek, ki ga izkusimo, ko doživimo nekaj nepričakovanega. To so občutili tudi očetje, ki so bili v procesu razveze, temu občutku pa je navadno sledilo razočaranje (C.32: »...Zdelo se mi je, da se meni to ne more dogajati in da je vse prehodnega značaja.«, F.34: »Sprva sem doživel šok, nato veliko razočaranje.«, G.38: »Sploh nisem vedel kje sem in kaj se dogaja.«).

Težki občutki med razvezo pa so pripeljali do želje po **samomoru** ali drugih večjih spremembah (B.42: »Želel sem...po tem končati svoje življenje s samomorom.«, B.42: »...po tem končati svoje življenje s samomorom.«, C.33: »V tistem trenutku sem razmišljal o samomoru, pa o odhodu v tujino, igranju lota...«).

Samo eden od osmih očetov je navedel, da zanj razveza **ni** pomenila nekih **posebnih občutkov**, bil je edini, ki se je s partnerko razvezal sporazumno, hitro in brez večjih težav (E.23: »Ni bilo nekih posebnih občutkov, saj nisem veliko razmišljal o tem...«).

Očetje so navajali negativne občutke ob razvezi, kot sta **stiska**, **stres**, ker so imeli čustvene težave, saj so se morali hitro preseliti, kar je povzročilo nemalo drugih velikih sprememb v kratkem času. Navedli so tudi **trpljenje**, ker je bilo to zanje najtežje obdobje v življenju, saj so bili prisiljeni ubrati popolnoma drugo pot v življenju, nekaterim je bilo še posebej težko, ker so jih poleg razveze dodatno prizadeli tudi bližnji prijatelji in ker je bila v to vključena tudi okolica (A.25: »...in to je v meni povzročalo izredno stisko, stres.«, A.39: »...je ločitev pomenila izredno osebno stisko...«, H.26: »Težko mi je bilo zaradi sina, s katerim nisem več preživel popoldnevov, noči in juter...«, B.41: »...za svoje zelo velike čustvene težave.«, B.44: »Ker sem ostal brez vseh svojih osebnih stvari, brez doma, sem prenočeval večinoma na tleh pisarne, v avtu, v hotelih in pri prijateljih.«, A.30: »...je izredno mučno.«, A.32: »To je življenjska izkušnja, ki je ena čista mora.«, D.17: »Grozne,...«, C.14: »Najtežje obdobje v mojem življenju je bilo obdobje pred razvezo.«, E.30: »Padeš na beton in greš popolnoma drugo pot...štirinajst dni sem mislil, da mi bo razneslo srce, nisem mogel spati...«, G.27: »Počutil sem se grozno, svet se mi je porušil.«, A.45: »...saj je tudi njim (okolici) mučno opazovati razpad odnosa.«, D.16: »Najhuje je bilo, ker je to bil moj najboljši prijatelj. Ona je bila z mojim najboljšim prijateljem in pozneje sem izvedel, da prej že z drugimi...«).

Očetje so bili **prizadeti**, **ponižani** in **žalostni** razmišljali so tudi o svojih otrocih in se soočali s težkimi občutki. Čutili so, da se med njimi in partnerko dogaja **preračunljivo**

ravnanje (F.16: »Bil sem tako prizadet, da sem rekel, da bom vzel otroke.«, C.23: »Bil sem preveč prizadet, da bi se spomnil.«, C.32: »Bil sem ponižan, razžaljen in besen. Zaskrbljen, kako bomo sploh še funkcionirali in neizmerno žalosten...«, E.24: »Velikokrat sem se zjokal, ko sem prevažal hčero k bivši ženi. Bilo je zelo čustveno...Hudo mi je bilo zaradi otroka...«, F.34: »Mislil sem, da mi bo razneslo srce. Kot da bi padel na beton...«, B.19: »Jaz sem bil popolnoma zmanipuliran.«, B.32: »Žena in njena sestra sta mi večkrat razlagali potek, obnašanje, simptome in podobno (osebnostne motnje). Obe sta me večkrat spraševali ali sem zdaj suicidalen.«).

Eden izmed očetov se je med razvezo počutil popolnoma **osamljenega**. Razveza je očetom prinesla **olajšanje** in konec **sprenevedanja** ter **laganja** predvsem s strani partnerke in posledično **obtoževanja ter obsojanja** s strani ožje družine, partnerkinih staršev in drugih strokovnih služb kjer se zdi, kot da ni več rešitve. Eden od očetov je izpostavil še, da je takrat čustveno **nazadoval**. Po vsem tem so čutili velik **obup**, eden pa je izpostavil **srečo**, saj je med procesom izgubil službo in ko je pri novi službi dobil plačo, je lahko poskrbel zase (A.42: »V bistvu sem bil v vseh teh postopkih popolnoma sam.«, A.37: »Na nek način je vseeno ločitev pomenila olajšanje...«, H.22: »Predvsem sem čutil olajšanje...«, A.38: »...konec vzporednega življenja polnega laži in sprenevedanj.«, C.14: »...To je bilo obdobje laži in zavajanja.«, B.24: »...da otrokom ne bomo povedali nič dokler se ne dogovoriva midva. Po enem tednu pogovorov s hčerkami sem izvedel, da je otrokom predstavila popolnoma drugačno zgodbo.«, B.25: »Otroke je prepričala, da sem jih na svojo voljo zapustil.«, C.16: »Partnerica ni nikoli priznala obdobje varanja tudi po razvezi. Moje mnenje je, da je vse skupaj trajalo vsaj eno leto dvojnega življenja in da je poskušala ustvariti vtis, da sem nemogoč jaz in da sem pravzaprav tudi krivec za najino razvezo.«, C.26: »...laži da varam jaz ne ona,...«, D.7: »...do 1001 laž, laganje na sodiščih za višino preživnine...«, D.17: »...odločil sem se zavestno, da ne bom mogel več nikoli zaupati bivši ženi. Kljub temu, da sem ji dokazal kurbirstvo, je še vedno lagala.«, B.29: »...občutil spremenjen odnos žene do mene. Začela me je za vse možno obtoževati.«, C.16: »...je poskušala ustvariti vtis, da sem nemogoč jaz in da sem pravzaprav tudi krivec za najino razvezo.«, B.50: »Da sem nesposoben in

naiven, če mislim, da mi bodo inštitucije karkoli pomagale.«, C.26: »...zaslišanja s strani tasta in tašče okoli moje nezvestobe, laži da varam jaz ne ona, zaščitniško do svoje hčerke. Kar je razumljivo.«, B.52: »Ko sem se zglasil na DNK, so me sprejeli, kot da sem jaz povzročitelj nasilja. Ko sem jim razložil, da sem žrtev nasilja s strani žene in ene od hčera so me naročili za drugi termin.«, B.39: »Jaz sem se popolnoma sesul, dolgo časa nisem vedel, kaj se dogaja...v nadaljnjih dobrih dveh letih sem počasi ugotovil, da se je to pripravljalo dolgo časa, vsaj eno leto.«, C.24: »Spomnim se, da je na valentinovo, ko sem pripravil skupno večerjo, po najinem telefonskem pogovoru pozabila izklopiti telefon. Bila je s svojim ljubim in takrat sem vedel, da nima smisla vztrajati.«, C.33: »...Kot rečeno bil sem popolnoma na dnu.«, G.27: »...svet se mi je porušil.«, B.30: »Jaz sem takrat čustveno zelo nazadoval.«, G.32: »Bil sem brez hrane, ko sem dobil prvo plačo, sem odšel takoj po hrano za dva dni – presrečen sem bil.«).

Izrazito se je pojavila razlika med željami pred in med razvezo. Očetje so izpostavili ogromno **želja**, ki so vključevale delo strokovnih služb, pomanjkanje informacij med procesom razveze o tem, kaj lahko storijo, kdo jim lahko pomaga. Želeli so si, da bi rešili zakon in da do razveze sploh ne bi prišlo oziroma da se ne bi zgodilo to, kar je bil razlog za razvezo (nezvestoba). Eden izmed očetov si je očital, da ni upošteval nasveta, ki mi ga je oče dal že pred vstopom v zakon. Oče je malo pred razvezo predvideval, da se bo zgodila, vendar si je želel, da bi otroci najprej odrasli. Eden od očetov se je počutil neupoštevanega in neslišanega v svojih željah, drugi si je želel, da ne bi šel takoj v naslednjo zvezo, ampak bi si vzel več časa zase (A.41: »Potreboval bi nevtralen sodni sistem, ki bi deloval v korist otrok. Ki bi skrajšal vse uradne postopke in ne še dodatno skregal partnerja med seboj.«, A.47: »Želel bi tak sodno-socialni sistem, ki partnerjema pomaga izpeljati ločitev na način, da ohranjata medsebojno spoštovanje. Sedanji sistem ju še dodatno skrega ter omogoča visoke stroške ločitev.«, B.55: »Želel bi, da obstajajo varne hiše tudi za moške,...da imam vsaj približno enake pravice kot jih imajo ženske. Rad bi, da je več pogovorov med partnerji ter otroki na CSD. Rad bi, da je policija usposobljena tudi za prepoznavanje nasilja ter za reševanje problematike nad moškimi.«, G.41: »Šele kasneje sem prišel sam do vsega. Veliko informacij sem dobil na internetu. Če bi takrat imel vso to

znanje, bi bilo drugače.«, A.35: »Jaz sem želel preko terapevtskih partnerskih aktivnosti zvezo nadaljevati, partnerka je vztrajala na ločitvi in jo seveda tudi dosegla.«, F.44: »Želel bi si, da se to sploh ne bi zgodilo, vendar verjamem, da je vse z nekim razlogom, pa čeprav na začetku ni videti tako.«, D.24: »Kaj bi si želel, da bi bilo drugače – bivšo ženo z zdravo pametjo.«, C.40: »Takrat sem si želel, da bi poslušal svojega pokojnega očeta, ki mi je odsvetoval druženje in zapletanje s to družino že na začetku.«, B.16: »Čeprav sem že prej predvideval, da bo napočil čas, ko se bova razšla, sem na vsak način želel ohraniti družino do trenutka, ko bodo otroci samostojni.«, D.20: »Pri željah – kaj je to želja – kot da sem gnoj...«, E.25: »Ko zdaj razmišljam, bi si vzel več časa zase.«).

PROCES RAZVEZE

Opis procesa razveze vsebuje različne pojme, vse od odnosov, doživljanja, sodnih postopkov do dela strokovnih služb in sodelovanja z njimi. Nekaj očetov je imelo slabe izkušnje in negativne občutke glede samega procesa, dva sta imela dobre izkušnje, saj sta se s partnerkama uspela že prej vse dogovoriti in je razveza potekala bistveno hitreje kot pri preostalih. Trije očetje nimajo zaupanja v sam proces razveze in ga opisujejo kot zelo neprijetnega in hkrati neosebnega (A.29: »Prepletanje "normalnega" življenja, dnevnih opravil z obiskovanjem razgovorov na CDSjih, sodiščih...«, A.32: »To je življenjska izkušnja, ki je ena čista mora.«, F.23: »...ker je razveza bila zelo hitra.«, F.24: »Bilo je hitro in enostavno. Pravnica mi je hitro pripravila notarski zapis...«, H.12: »Drugače pa je bilo med procesom razveze vse več ali manj normalno, brez težkih konfliktov, nasilja.«, H.17: »Precej miren, potrebnih je bilo nekaj sprotnih usklajevanj...«, G.17: »Predolg je bil. Mučen.«, A.31: »Dlje kot ti postopki trajajo, bolj so odnosi napeti, stresni.«, B.28: »Proces razveze je bil izrazito nasilen in kot sem kasneje izvedel, vsaj v ženinih lažnih ovadbah zelo podoben drugim lažnim ovadbam o domnevnem nasilju. Ko zdaj to pogledam za nazaj...vidim, da je to bilo vsaj delno svetovano s strani njenega pravnega zastopnika.«, C.27: »Farsa. Zaradi "zvez" na sodišču in sporazuma pri razvezi, ki sem ga podpisal je bilo praktično za sodišče že vse rešeno.«, D.7: »Katastrofa – od

omejevanja stikov, do 1001 laž, prijave na policiji od bivše partnerke, laganje na sodiščih za višino preživnine, delitve premoženja, določanja stikov...«).

Pet očetov je navedlo, da so **odločitev za razvezo** podale njihove partnerke, preostali trije očetje pa so sami želeli razvezo (A.34: »Odločitev za razvezo je sprejela partnerka...«, A.36: »Odločitev za ločitev ni bila moja.«, B.23: »Tistega dne, ko mi je bivša žena oznanila, da želi, da se razideva,...«, C.32: »Odločitev je bila s strani žene. Njena nezvestoba in nemogoča komunikacija.«, F.21: »Žena se je tako odločila.«, D.15: »Po dolgem iskanju dokazov (laži, maili, klici, smsi,...) in na koncu posnete pogovore o dejanjih, sem se odločil, da se ločiva.«, E.22: »Zaradi hladnega odnosa. Odločil sem se, ko sem že imel drugo partnerko in mi je bilo lažje narediti ta korak.«, H.21: »Do odločitve je prišlo iz dveh razlogov,...moja želja, da sin dopolni svoje prvo leto...in...nova ljubezen...med mano in mojo novo ljubeznijo.«).

Razlog za razvezo je bil v šestih primerih nov partner oziroma nezvestoba. Štiri izmed očetov so prevarale partnerke, dva od njih sta navedla, da sta bila partnerki z njunima najboljšima prijateljema. Ena izmed partnerk ni nikoli priznala nezvestobe. Drug razlog je bila tudi nemogoča komunikacija, eden izmed teh pa je navedel še razlike med partnerjema (D.3: »...do njenega skakanja čez plot, nato so bila trenja, itd.«, D.9: »...jeza bivše partnerke, saj sem jo posnel med priznanjem prešuštva.«, D.14: »Zaradi kurbirske žene...«, D.16: »Ona je bila z mojim najboljšim prijateljem in pozneje sem izvedel, da prej že z drugimi...«, F.4: »...dokler nisem izvedel, da me vara z najboljšim prijateljem.«, F.26: »Naredil sem kopijo Vibra in ugotovil v štirih urah, da me vara in s kom me vara.«, C.16: »Partnerica ni nikoli priznala obdobje varanja tudi po razvezi. Moje mnenje je, da je vse skupaj trajalo vsaj eno leto dvojnega življenja in da je poskušala ustvariti vtis, da sem nemogoč jaz in da sem pravzaprav tudi krivec za najino razvezo.«, C.30: »Nezvestoba in nemogoča komunikacija.«, A.33: »Vzorci iz primarnih družin so preprečevali izgradnjo spoštljivega, plodnega, zdravega partnerskega odnosa.«).

Dva očeta sta se odločila za razvezo predvsem zaradi hladnega odnosa, eden izmed njiju pa je bil posledično nezvest svoji partnerki (H.18: »Do razveze je prišlo zaradi

praznega partnerskega odnosa oz. ohladitve kakršnihkoli pozitivnih čustev z moje strani.«, H.19: »Tudi v nasprotni smeri ni bilo čutiti potrebne ljubezni.«, H.20: »Vse skupaj je z leti postalo suhoparno, brez občutka, da gre za neko družino, prej ljudi, ki živijo skupaj in med seboj ne gojijo nikakršnih čustev.«, E.9: »To me je motilo predvsem v spolnosti (hladen odnos). Spolnost mi veliko pomeni in čez to nisem mogel, zato sem jo velikokrat prevaral – vedno diskretno.«, E.19: »Hladen odnos in posledično (moje) varanje. To se je stopnjevalo, zato sem se odločil za spremembo.«).

Dva očeta sta kot razlog za razvezo navedla materialni interes partnerk, pri drugem izmed teh dveh očetov je partnerko motilo, da je on več zaslužil od nje, pozneje pa je bilo iz izjav razvidno, da je želela živeti brez njega, saj je menila, da ga ne potrebuje, ker ima že vse (službo, stanovanje in otroka) (B.17: »...interes materialni. Prepričan sem bil, da je bil interes mene pregnati iz hiše, katero sem ravnokar dokončal.«, B.38: »...sem vklopil snemanje na mojem mobilnem telefonu en dan, ko smo skupaj z ženinimi starši sedeli za kuhinjsko mizo med kosilom. Ko sem šel po kosilu ven,...je žena opazila, da je na mojem mobitelu vklopljeno snemanje...dva dni po tem dogodku vsedla in mi je povedala, da želi, da se razideva.«, G.18: »Izgubil sem službo in od nekdanjo jo je motilo, da je manj zaslužila kot jaz, ki sem imel manj šole.«).

Le enega od očetov je partnerka **seznanila z razvezo**, vendar je izpostavil, da so njuni otroci za to izvedeli že pred njim, zaradi česar je bil presenečen. Dva očeta sta sama ugotovila, da bo prišlo do razveze, eden od njiju pa je s tem seznanil svoje otroke (B.23: »Tistega dne, ko mi je bivša žena oznanila, da želi, da se razideva,...«, B.20: »Otroci so za razvezo vedeli vsaj pol leta pred razvezo...«, B.15: »Najina razveza je za mene bilo presenečenje.«, F.29: »Izvedel sem, da me vara z najboljšim prijateljem.«, C.21: »Otrokom sem pri odhodu povedal, zakaj odhajam, mislim pa, da takrat nista verjela niti ne razumela.«).

Samo trije očetje so imeli **sporazumno razvezo**, vendar je eden od njih povedal, da ni imel druge izbire, saj je bila hiša njena, on pa je med razvezo izgubil službo, zato se ni mogel boriti za skrbništvo otrok, ki so posledično živeli pri partnerki (E. 27:

»Midva sva vse naredila sporazumno, tako da večjih težav ni bilo. Ni bilo tožb in sva hitro rešila.«, H.13: »Vsak na svoji strani...sva pripravljala svoje argumente za medsebojni sporazum (C.18: »...sem podpisal sporazumno ločitev, v kateri je pisalo, da je vse njeno.«).

Možnosti soodločanja in pravice so izrazili trije očetje, ki so razvezo uspeli rešiti sporazumno. Preostalih pet pa se je počutilo, kot da nimajo možnosti pri kakršnemkoli odločanju in uveljavljanju pravic (E. 27: *»Midva sva vse naredila sporazumno...Ni bilo tožb in sva hitro rešila.«, F.40: »Imel sem vse pravice in tudi odločal sem lahko o vsemu, saj smo preko notarskega zapisa izpeljali vse dogovore brez težav.«, H.28: »Nisem se čutil prikrajšanega za karkoli. Vse se je rešilo sporazumno.«, A.44: »Kot oče si v očeh sistema praviloma krivec, nasilnež, praktično brez možnosti uveljavljanja pravic,...Z eno besedo...nemoč.«, B.45: »Zelo male, skoraj nične.«, C.35: »V prvih mesecih nobenih.«, D.19: »Nobene. Jaz sem moral in še vedno moram vse dokazovati, medtem ko bivša žena samo pove ali trdi pa je že vse sprejeto.«, G.35: »Nisem imel nobenih pravic in možnosti.«).*

Dva očeta sta omenila tudi **skrbništvo**. Oče, ki je imel sporazumno razvezo, se je dogovoril za skupno skrbništvo, tisti, ki pa je želel imeti skrbništvo, pa ni imel možnosti, saj je izgubil službo in se je moral odseliti, kar je pomenilo, da mu skrbništvo ne pripada, saj ne ustreza pogojem, kot so finančna preskrbljenost, nepremičnina ipd. (F.19: *»Dogovorila sva se za skupno skrbništvo. Otroke imava na dva dni in si jih izmenjujema. Za počitnice se sproti dogovarjava.«, C.20: »...kjer seveda nisem mogel glede na finance in stanovanjski problem (izgubil sem službo in se moral odseliti) nič narediti zaradi skrbništva.«).*

Omenjeni so bili tudi **novi partnerji** njihovih nekdanjih partnerjev, saj so bili tudi ti razlog za razvezo, dva očeta pa sta se zaljubila v drugo žensko (C.24: *»...Bila je s svojim ljubim in takrat sem vedel, da nima smisla vztrajati.«, F.28: »Ona je rekla, da ne more in da je noro zaljubljena v mojega prijatelja.«, E.20: »Zamenjal sem službo in spoznal drugo žensko – zakon se je začel ohlajati, odnos z drugo žensko pa stopnjevat.«, H.21: »...med mano in mojo novo ljubeznijo.«).*

Med procesom razveze je bilo večkrat omenjeno **nasilje**, ki ga pred razvezo ni bilo. Očetje navajajo nasilje s strani svojih partnerk in drugih strokovnih služb. Eden od očetov je med procesom razveze zanikal nasilje zaradi katerega je bil obtožen (B.26: *»Ko sem se probal vrniti domov, sem vedno bil nasilno pregan. Ko sem se odločil, da se ne bom dal več pregnati, niti z nasiljem, sem uporabljal samo svojo sobo. Takrat se je vsakodnevno nasilje stopnjevalo.«*, B.28: *»Proces razveze je bil izrazito nasilen,...«*, B.52: *»Ko sem se zglasil na DNK, so me sprejeli, kot da sem jaz povzročitelj nasilja. Ko sem jim razložil, da sem žrtev nasilja s strani žene in ene od hčera so me naročili za drugi termin.«*, G.24: *»Sodnica mi je vrnila papirje in rekla, da sem obtožen nasilja in da se ne bomo več pogovarjali.«*).

Pri enem očetu med procesom **ni** bilo **nasilja**, preostali ga niso izpostavili (H.12: *»...brez težkih konfliktov, nasilja.«*).

Štirje očetje so navedli **lažne ovadbe nasilja** partnerk, ki so jih očetje zanikali (A.14: *»...lažno prijavo o nasilju nad eno od hčera...«*, B.28: *»Proces razveze je bil izrazito nasilen in kot sem kasneje izvedel, vsaj v ženinih lažnih ovadbah zelo podoben drugim lažnim ovadbam o domnevnem nasilju...«*, D.7: *»...do 1001 laž, prijave na policiji od bivše partnerke,...«*, G.19: *»Firma je šla v stečaj, ona je začela govorit, da so otroci in stanovanje njeni, da ima dobro službo in da me ne potrebuje več...in me obtožila nasilja.«*, G.25: *»Niti enega dokaza ni bilo, da sem nasilen, nikoli ni bilo policije pri meni doma, nič.«*).

Vloga CSD (centra za socialno delo) je bila pri sporazumnih razvezah opisana kot kratka in nepomembna v smislu, da je le formalnost in nima bistvenega učinka. Precej drugače pa se je izkazalo pri preostalih primerih, kjer je bil proces razveze bolj čustven. Pri teh primerih so očetje navajali negativne izkušnje z delom socialnih delavcev – da se ne morejo zanesti nanje, da jim nihče ne želi pomagati in da so vedno na strani njihovih partnerk. Eden od očetov ni želel, da bi center za socialno delo odrejal stike z otroki, saj ni hotel, da bi mu bili stiki z njimi kakorkoli omejeni, ampak se je želel o tem sam dogovoriti z otrokoma na njuno željo (E.18: *»Socialna*

delavka in en moški sta me prepričevala, naj se ne razvežem. Kratko. Po tem sva šla na kavo.», F.25: »Na centru za socialno delo smo opravili še pogovor, ki je potekal petnajst minut, nato je bilo to končano.», F.43: »Imeli smo le kratek pogovor na centru za socialno delo. Trajalo je petnajst minut. Nisem imel občutka, da bi nam kakorkoli pomagali, saj smo preko sporazumnega dogovora že vse dorekli.», A.34: »...Posledično so stekli razgovori na pristojnem CSD.», B.51: »Zglasil sem se na CSD. Prisluhnili so mi, vendar so mi povedali, da mi ne morejo pomagati...», D.8: »Največja težava je CSD.», D.23: »To se je sedaj končalo, ker sem zagrozil CSD-ju, da jih bom prijavil za napisane laži, ki naj bi jih izrekli otroci, sam pa imam dokaz.», G.20: »Odšla je na CSD, dobila vse informacije, kaj in kako mora storiti...», C.29: »Na socialni sem pa takoj rekel, da zame, kar se tiče otrok, ostane enako kot doslej...«).

V proces razveze so bile vključene tudi **druge strokovne službe**; policija, sodišče in Društvo za nenasilno komunikacijo (DNK). Nekateri očetje so izrazili nezadovoljstvo pri sodelovanju s strokovnimi službami in visoke finančne stroške, ki so jih morali vložiti za pravne zastopnike. Eden od očetov je domneval, da je pravni zastopnik njegove partnerke deloma odgovoren za prijavo domnevnega nasilja, ki naj bi ga on povzročal. Izrazil je tudi, da bi želel več pomoči strokovnjakov strokovnih služb, ki je žal ni bil deležen. Enemu očetu je pravnica svetovala, naj hitro napišejo sporazum za razvezo, dokler ima njegova partnerka občutek krivde. Očetje so dajali občutek, kot da menijo, da je bilo sodišče na strani njihovih partnerk, njim pa ni bila omogočena možnost sodelovanja in izražanja volje. Eden od očetov je povedal, da je bil na sodišču nervozen in živčen (A.41: »Potreboval bi nevtralen sodni sistem, ki bi deloval v korist otrok. Ki bi skrajšal vse uradne postopke...«, A.46: »Strokovne službe so v našem primeru popolnoma odpovedale oziroma sploh ne delujejo. ...sodno-socialni sistem pomaga materam legalno ugrabljati otroke.», A.47: »Želel bi tak sodno-socialni sistem, ki partnerjema pomaga izpeljati ločitev na način, da ohranjata medsebojno spoštovanje. Sedanji sistem...visoke stroške ločitev.», B.28: »...drugim lažnim ovadbam o domnevnem nasilju. Ko zdaj to pogledam za nazaj...vidim, da je to bilo vsaj delno svetovano s strani njenega pravnega zastopnika.», B.40: »V tistem trenutku bi potreboval več pomoči strokovnjakov...Da bi se vključili v razgovor in

komunikacijo med ženo in mano.», B.53: »Vmes so me vprašali (DNK) ali imam prepoved približevanja. Ko sem odgovoril, da nimam, so povedali, da v tem primeru žal ne morejo pomagati, naj se obrnem na sodišče.», F.17: »Pravnica mi je svetovala, da dokler ima žena še občutek krivde, naj spišemo za ločitev. V enem tednu mi je pripravila dokumente.», C.27: »...Zaradi "zvez" na sodišču in sporazuma pri razvezi, ki sem ga podpisal je bilo praktično za sodišče že vse rešeno.», A.34: »...in na sodišče podala (partnerka) vlogo za ločitev.», G.22: »Odšla je na CSD in sodišče.», E.17: »Na sodišču sem bil nervozen, živčen.«).

Očetje so večkrat navajali, da **niso** bili deležni **strokovne pomoči** – policija ni ukrepala ob njihovi prošnji, na CSD in sodišču se niso odzvali ter na Društvu za nenasilno komunikacijo eden od očetov najprej ni dobil podpore, pozneje pa mu je prisluhnil delavec iz društva. Trije očetje so navedli, da niso sodelovali s strokovnimi pomočmi, pri čemer so hoteli povedati, da jim nihče ni pomagal ali se ni zanimal za njihova mnenja ali želje. So pa bili prisotni ali na sodišču ali na centru za socialno delo (B.27: »Čeprav sem večkrat kontaktiral policijo, niso ukrepali.», B.47: »...ko sem to nasilje prijavljal na policijo, CSD in sodišče in ko ni bilo odziva, oziroma, ko so mene obravnavali kot povzročitelja...«, B.51: »Zglasil sem se na CSD. Prisluhnili so mi, vendar so mi povedali, da mi ne morejo pomagati. Ko sem povedal, da se mislim zglasiti na Društvu za nenasilno komunikacijo, so me podprli in na nek način bili zadovoljni, da se njim ne bo treba s tem ukvarjati.», G.24: »Sodnici sem dal papirje, da prosim za brezplačno pravno pomoč. Sodnica mi je vrnila papirje in rekla, da sem obtožen nasilja in da se ne bomo več pogovarjali.», D.22: »Katastrofa – kljub lažem, ki jih je bivša žena razlagala in odtujevala otroke od mene sem potegnil vedno kratko.», G.39: »Nisem poznal procesa, nobenih papirjev nisem podpisoval, nobenega zapisnika mi niso pokazali.», C.38: »Nisem sodeloval z nikomer.», E.29: »Ne z nikomer (ni sodeloval).«, H.30: »Sodeloval nisem z nobeno službo.«).

Pomoč v procesu razveze je bila širše zastavljena; vprašanje je bilo, ali so imeli pomoč, kaj oziroma kdo jim je bil v pomoč in kaj so pogrešali ali potrebovali v tistem času. Nekaterim so pomagali družina in prijatelji, drugi so našli pomoč pri terapevtih, športu in s prebiranjem knjig. Enemu je pomagala tudi nova partnerka. Eden od

očetov je navedel, da mu je bil v oporo strokovni delavec, ki mu je med procesom razveze edini prisluhnil. Spet drugemu bi zelo pomagalo, če bi imel dovolj informacij, časa in zagovornika. Eden oče je navedel, da mu izražanje čustev in čas, preživet s samim sabo, lahko pomaga pri tem, da se postavi na noge. Pet očetov ni imelo nobene pomoči oziroma je niso potrebovali (B.40: *»V tistem trenutku bi potreboval več pomoči strokovnjakov ali prijateljev. Da bi se vključili v razgovor in komunikacijo med ženo in mano.«*, B.43: *»Po teh potovanjih sem se nekoliko postavil na noge...zamenjal osebno zdravnico in začel jemati antidepresive. V istem času so mi bili v veliko logistično podporo prijatelji in starši.«*, D.21: *»Imel sem podporo pri vseh, saj so razumeli, zakaj sem se odločil za ta korak.«*, D.24: *»Največja pomoč – razumevanje bližnjih – družine, prijateljev.«*, F.37: *»...imel sem dve terapeutki in še k eni hodil, povezal sem se s sestrčno, ker je imela podobno izkušnjo...«*, F.38: *»Veliko mi je pomagala terapevtka,...vmes sem spoznal neko dekle – začela mi je pomagati,...«*, F.45: *»Našel sem si pomoč pri terapevtkah, v športu, s prebiranjem knjig.«*, H.25: *»Nova partnerka mi je stala ob strani, nudila podporo, ki sem jo potreboval.«*, H.27: *»Najbolj mi je bila v pomoč nova partnerka.«*, B.54: *»Na naslednjem terminu mi je mlajši delavec prisluhnil in to je bilo to. Niti poročila za CSD niso napisali.«*, G.23: *»Ona je dobila brezplačno pravno pomoč, jaz sem bil brezposeln in si v tako kratkem času nisem uspel urediti pomoči niti nisem imel denarja.«*, G.40: *»Pomagalo bi mi, da bi mi nekdo razložil zadeve, mi stal ob strani, mi dal informacije.«*, G.30: *»Potreboval bi nekega zagovornika.«*, C.34: *»Takrat mi je bil najbolj v pomoč tisti bes za žalostjo, čas, ki sem ga preživel sam s sabo in s svojimi mislimi. Iskanje službe, urejanje stanovanja, ko sem našel delo pa delo samo, s kandidati in ukvarjanje z njimi.«*, B.41: *»Nisem imel nobene pomoči za svoje zelo velike čustvene težave.«*, C.39: *»Kaj bi mi bilo v pomoč? Glede na moj značaj nič.«*, E.30: *»Nisem potreboval neke pomoči, nič.«*, G.33: *»Nikomur nisem nič govoril...Nisem imel nobene pomoči.«*, H.24: *»V bistvu nisem potreboval ničesar.«*).

Očetje so opisovali **nemoč** med samim procesom razveze, saj niso mogli imeti stikov z otroki, niso mogli odločati o skrbništvu, saj so vmes izgubili službo, imeli so težave z izražanjem, bili so napadeni oziroma diskriminirani (A.44: *»...Z eno besedo...nemoč.«*, B.53: *»Ko sem odgovoril, da nimam (prepoved približevanja) so*

povedali, da v tem primeru žal ne morejo pomagati, naj se obrnem na sodišče.«, C.19: »...na katero sem pristal, saj nisem bil zmožen racionalno razmišljat. Tako bosega in golega so me postavili pred sodišče,...«, G.31: »Moški ne bi smel iti sam v te institucije, ker je vedno napaden. Šel sem do policije zaradi stikov.«).

Odzivi okolice oziroma **socialne mreže, prijateljev, sorodnikov in staršev** so bili večinoma pozitivni. Velikokrat so pomagali starši, tako da so očetom pomagali spet na novo zaživetj; zagotovili so jim finančno ali materialno podporo in skrb ter sočustvovanje v obliki pogovorov. Prijatelji so poskušali očete vključiti v družbo, da bi si našli novo partnerko. Izkušnja z razvezo je pri enem od njih vodila tudi do tega, da se je bolj povezal s svojo sorodnico (A.43: »Po kakem letu sem pričel intenzivneje iskati družbo. Našel sem jo med športnimi kolegi s katerimi sem preživel vikende.«, B.43: »V istem času so mi bili v veliko logistično podporo prijatelji in starši.«, B.46: »Sorodniki – zelo dobrodošla moralna in logistična podpora. Starši od začetka zelo dobrodošla in pozitivna podpora, da so me zaposlili pri delih na dvorišču in na njihovem vikendu...poleg tega sta mi veliko pomagala pri nabavi potrebnih stvari: garderobe, kasneje pripomočkov za kuhinjo, likanje in podobno. Starši – ko se je stopnjevalo fizično nasilje s strani zoper mene.«, C.37: »Okolica je bila sprva presenečena, saj so naju imeli za idealen par. Sorodniki tolažeči in polni nasvetov, ki jih pa v tistem trenutku nisem rabil. Prijatelji sočustvujoči poskušali so me zvleči ven v družbo, da si poiščem novo partnerico.«, D.18: »Podporo in razumevanje – sem ga imel v prijateljih in ožji družini. Pogovor s prijateljem in domačimi ter misel na otroke.«, F.42: »Moji starši so vedeli, saj smo živeli v isti hiši. Stali so mi ob strani.«, F.37: »...povezal sem se s sestrčno, ker je imela podobno izkušnjo – razveza in en otrok.«).

V nekaterih družinah se o tem niso želeli pogovarjati ali pa so bili odzivi negativni. Velik pomen so dali tudi prijateljem, ki so jih obdržali od prej ali pa so jih na žalost izgubili in so bili primorani zamenjati celotno družbo. Eden izmed očetov se je kljub bronamernemu nasvetu okolice, naj poskusi še rešiti zakon, odločil, da tega ne bo storil (E.21: »Družina je ni odobraval – nedružabna, nikoli nič pomagala, hladna, kot mama in oseba je bila zelo dobra, vendar prehladna zame.«, G.36: »Povedal sem

njenima staršema, ko sta bila na obisku, vendar sta le molčala.«, G.37: »Mojo mamo je skoraj kap.«, H.29: »Sorodniki – odzivi v glavnem negativni, sodelavci – ne vem, ker jim zadeve nisem razlagal in pojasnjeval, bolj negativni kot pozitivni, prijatelji – od večine pozitivni, nekaj pa tudi negativnih (odzivov).«, H.31: »Načelom nič, mogoče sem pogrešal predvsem več razumevanja s strani staršev in ostalih bližnjih sorodnikov.«, E.26: »Moja družina, bratje, nihče me ni nič spraševal, prijatelji – zelo veliko prijateljev ni želelo priti k meni zaradi bivše žene...Obdržal sem vse prijatelje od prej...To mi je veliko pomenilo.«, F.33: »Potreboval bi podporo prijateljev. Zamenjal sem celo družbo.«, F.41: »Nisem nikomur preveč razlagal. Družbo sem pa v celoti zamenjal.«, A.45: »Okolica se praviloma postavi na stran matere...«, E.28: »Bližnji so pričakovali, saj so poznali situacijo...Določeni so me prepričevali, naj se poskusim še enkrat potruditi, vendar nisem želel.«).

V času razveze so že zgodile številne **spremembe**, ki so večinoma bile povezane s **financami** in selitvijo. Za nekatere je bila večja sprememba v načinu življenja in v medosebnih odnosih, zamenjali so družbo, se začeli ukvarjati s športom in se bolj posvečali otrokom. Eden od očetov je povedal, da njegov sin ni občutil bistvenih sprememb (B.34: »Nekako v tem času ali malo pred tem sem ugotovil, da mi žena krade denar, večji zneski so neznano kam izginjali.«, F.18: »Hiša in vse ostalo je bilo moje. Njej sem nakazal nek znesek, ona pa je prišla po obleke.«, G.29: »Moje delo v zadnjih letih je šlo po gobe. Finančno, vse.«, C.20: »...kjer seveda nisem mogel glede na finance in stanovanjski problem (izgubil sem službo in se moral odseliti.)...«, B.23: »...me je prosila naj za nekaj časa zapustim svoj dom.«, C.17: »...me je provocirala toliko časa, da sem odšel od doma.«, G.26: »Odločba je bila izdana, moral sem se odseliti.«, H.16: »Spremenilo se je to, da...sem se odselil.«, H.23: »...in da sem se v čim krajšem možnem času tudi odselil.«, F.31: »Zamenjal sem celo družbo,...toliko sem športal, da sem padel dol«, F.35: »Za vikende smo žurali, veliko pili, po ločitvi sem prenehal z alkoholom in začel s športom. Kasneje sem se posvetil otrokom – nabava oblek, vse je bilo malo zmedeno...veliko sem se pogovarjal z otrokoma.«, G.16: »Dopustov ni bilo več, ničesar. Vse se je spremenilo...«, H.11: »Verjamem, da sin sprememb ni občutil, oziroma vsaj zavedal se jih ni.«).

ODNOSI V DRUŽINI PO RAZVEZI

Po razvezi je bil **odnos s partnerko** bistveno manj intenziven. Večinoma je šlo za stike, ki so se izvajali prek drugih strokovnih služb oziroma samo zaradi otrok. Eden od očetov ima še stike z družino nekdanje partnerke (B.58: *»Izključno preko sodišč in odvetnikov.«*, E.34: *»Skupaj se dobimo zaradi vnukov, praznovanj...Vse smo rešili na lep način.«*, H.32: *»Odnos med nama z bivšo partnerko je takšen kolikor je pač potreben, da se sproti dogovarjava o obveznostih in potrebah sina.«*, E.39: *»Vse poteka normalno, ni težav.«*, F.46: *»Cela njena družina me je imela rada...Še vedno sem v stiku z njimi, hodim z njenim očetom na kavo.«*).

Eden izmed očetov ima **slab odnos s partnerko**, ki vpliva tudi na otroke in odnos s partnerkinim novim partnerjem, kar je pripeljalo do tega, da **ni več odnosa s partnerko**. Eden je navedel, da nima odnosa s partnerko, ker je ona tako želela, drugi pa pove, da zaradi laži. Odnos se je odvijal le v primeru, ko je vključeval otroke, razen pri enem izmed očetov, ko je partnerka nehala sodelovati, kadar je šlo za otroke. Tudi stiki s partnerko so bili prisotni večinoma samo takrat, ko je šlo za otroke, drugače **ni stikov s partnerko** (D.34: *»Otroci, predvsem mlajša je zelo vznemirjena, saj čuti in vidi, da se z bivšo ženo ne razumeva.«*, D.33: *»Njen sedanji partner napada in izziva s provokacijami ter grozi...izziva in povzroča nemire tudi na otrokovih prireditvah. Odrasli nimamo odnosa med seboj.«*, A.49: *»...se je prekinil tudi odnos med nama.«*, A.55: *»Odnosa med nami žal sploh ni.«*, C.44: *»Nimam odnosa...«*, C.42: *»Z bivšo partnerico pa na njeno željo, nimava nikakršnih odnosov.«*, D.30: *»Komunikacije ni, ker laže otrokom in drugim.«*, E.31: *»Nisva imela nekega odnosa, razen glede šole ali financ pri hčeri.«*, F.50: *»Bivša žena ne opaža sprememb pri otrokoma...Ko je bilo potrebno kupiti stvari za njiju, je nehala sodelovati.«*, E.33: *»Drugače nimamo stikov.«*, E.36: *»Nimava stikov, razen, ko se vidimo ali dobimo zaradi vnukov.«*).

Oče je po razvezi opazil **spremembo odnosa** partnerke; navaja, da je bila prej nasmejana, zdaj pa je otopela. Sprememba odnosa se je zgodila tudi pri otrocih, saj sta otroka iz najboljše nogometne skupine prišla v najslabšo. Poleg tega sta postala

bolj odsotna, oče ju mora veliko več spraševati (F.47: *»Bivša žena je bila prej nasmejana, potem je postala otopela – opazil sem, da se je spremenila.«*, F.48: *»Oba otroka sta trenirala nogomet – iz najboljše skupine sta šla v najslabšo, malo govorita, vse moram vleči iz njiju, zatopila sta se v telefon.«*).

Odnos z otroki se je ohranil v primerih, kjer sta se starša razvezala sporazumno in kjer se odnos ni bistveno spremenil. Drugače je bilo pri očetih, kjer sta partnerja med razvezo imela več konfliktov. Očetje navajajo, da so se z otroki spet bolj zblížali, ko so ti odrasli. Eden od očetov pravi, da so hčerke zelo rade pri njem, drugi oče pa spoštuje odnos do partnerke in njenega načina vzgoje ter se z otrokoma tudi pogovori o tem (E.34: *»Skupaj se dobimo zaradi vnukov, praznovanj...Vse smo rešili na lep način.«*, E.38: *»Z vsemi otroki imam lep odnos, zaupamo si, se veliko pogovarjamo.«*, H.38: *»S sinom imam dobro komunikacijo, odprto, ni zapiranja eden pred drugim. Pogovarjamo se o vseh stvareh.«*, H.45: *»Odnosi so tako pristni in globoki kolikor je pač mogoče.«*, A.48: *»Dokler so bili stiki med menoj in hčera še mogoči, so bili odnosi sprejemljivi.«*, C.41: *»Z otroki smo po določenem času vzpostavili boljše odnose. Zdaj mislim, da imamo dobre odnose. Vesel sem, da mi zaupata.«*, C.43: *»Pretekel je določen čas in otroka sta skoraj odrasla, bolj zrela. Radi se imamo. Ne vmešavam se v njuno življenje razen, če si to sama ne želita.«*, C.45: *»Kot rečeno dober.«*, D.26: *»Z otroki pa vedno boljše, ker rastejo in vedno bolj razumejo.«*, D.31: *»Super, ko sem z njimi, problem je samo, ko morata nazaj k mami, saj bi še ostali pri meni.«*, G.48: *»...če me sin nekaj prosi, vprašam, kaj mu je mama na to rekla, da ne nasprotujem. Pogovarjam se o tistem, kar onadva želita.«*).

Dva očeta **nimata** več **odnosa z otroki**, saj naj bi jima partnerki to preprečevali (A.54: *»Do otrok ne morem priti, saj nimam njunih telefonov, e-mailov, pošta se mi vrača. V kolikor ju srečam v mestu, se me izogneta.«*, A.55: *»Odnosa med nami žal sploh ni.«*, B.59: *»Nimam nobene komunikacije z otroki.«*).

Preprečevanje stikov z otroki pa se je zgodilo še dvema drugima očetoma, prav tako se je dogajalo tudi **omejevanje stikov z otroki**, ker so partnerke otrokom prepovedale uporabo telefonov, elektronske in navadne pošte. Navedeno je bilo, da

je otrok zbolel ali je šel na rojstni dan od prijateljev. Na CSD so potekali stiki pod nadzorom, kasneje so očetu zmanjšali še te stike in sčasoma **stikov z otroki ni** bilo več (A.49: »...partnerka s sodno odločbo preprečila stike,...«, A.50: »...Preprečila je tudi komunikacijo med menoj in hčerama, saj jima je odpovedala telefone, e-maile in vračala klasično pošto.«, D.28: »...saj bivša ne dopusti več stikov...«, G.42: »Začela mi je prepovedovati stike...«, G.45: »Vedno mi je govorila, da so neki rojstni dnevi, da je otrok zbolel, skratka sami izgovori, da ga nisem mogel videti.«, D.37: »En primer – bivša je na silo odpeljala otroke od mene, v času mojih dni z njimi, pod pretvezo (tako je govorila na policiji), da so bili ogroženi, pa sploh nisem nič rekel, samo prosil sem jo, naj mi da nadomestni dan in to potrdi preko maila, smsa.«, G.53: »Ko smo bili na CSD pod nadzorovanimi stiki, je hči začela jokati, ker je izgubila pri igri...Na zapisnik je šlo, da nisem pravilno reagiral, ko je zajokala...Zmanjšali so mi še te stike.«, G.56: »Na sodišču so mi še te stike, ki sem jih imel prepolovili – ostal sem brez počitnic in vikendov z njima.«, B.56: »Po razvezi ni bilo skoraj nič stikov razen na sodišču...«, B.57: »...Že dve leti nisem v kontaktu z otroki.«, B.62: »Zaradi razveze sem ostal brez stika z otroki...«, G.54: »Razlog je bil, da hči ne želi stikov z mano.«).

Stiki z otroki so le pri enem očetu potekali brez težav, pri dveh pa so se izvajali le na začetku končanega procesa razveze ali pa se je oče mogel dobivati s hčerko na skrivaj. Pozneje, po daljšem časovnem obdobju, so stiki potekali pod nadzorom partnerke na centru za socialno delo, kjer je bilo dogovorjeno, da se oče s hčerko lahko sliši le takrat, ko bo ona želela, s sinom pa je ohranil normalne stike (H.33: »Glede sina sem z njim po dogovoru.«, G.51: »Od začetka konca razveze so stiki še bili, vse je bilo normalno...«, B.56: »...Z najstarejšo hčerko sem se tedensko dobival (na skrivaj od bivše žene).«, G.44: »...naj se stiki izvajajo pod njenim nadzorom.«, G.47: »...sem dobil stike v varni sobi na CSDju.«, G.56: »S hčerko imam stike enkrat na mesec preko maila, če ona hoče«).

Pri nekaterih družinah **ni** bilo več **komunikacije** po razvezi s partnerko (ne dviguje telefona, vrača pošto, ni vrnila albumov, laže otrokom ipd.), eden od očetov pa sploh ne komunicira več z otroki (A.50: »Kljub mojim poskusom, da bi komunikacija med nama (s partnerko) potekala, jo je preprečila.«, A.53: »Med nama ni nikakršne

komunikacije. Telefona mi ne dviguje, na e-maile mi ne odpisuje, vrat mi ne odpira.«, C.44: »...ne komunicirava (z bivšo partnerko).«, D.30: »Komunikacije ni, ker laže otrokom in drugim.«, G.50: »Še danes mi ni dala družinskih albumov, ki sem jih želel po razvezi. Ves ta čas je bila upravičena tudi do otroških dodatkov, česar dolgo časa nisem vedel.«, B.59: »Nimam nobene komunikacije z otroki.«).

Komunikacija se je lažje ohranila pri sporazumnih razvezah, kjer so na neki način ohranili tudi spoštljiv medsebojni odnos (E.32: »Do dandanes se dobimo, pogovorimo, tako da je komunikacija popolnoma normalna, ko smo skupaj.«, E.37: »Komunikacija med nama je normalna, spošljiva.«, H.37: »Le nujno potrebna komunikacija v povezavi s sinom.«, H.38: »S sinom imam dobro komunikacijo, odprto, ni zapiranja eden pred drugim. Pogovarjamo se o vseh stvareh.«).

VLOGA OČETA PO RAZVEZI

Očetje se še vedno trudijo, da bi njihova **vloga očeta** ostala **aktivna** tudi po razvezi; igrajo se, kuhajo, se učijo, bolj se pogovarjajo, otroci očetom bolj zaupajo. Eden od očetov pred razvezo ni bil toliko vključen v vzgojo, saj je večinoma delal. Moral je na novo vzpostaviti odnos s sinovoma. Eden oče pa je imel ravno nasprotno izkušnjo. Pred razvezo se je zelo veliko ukvarjal s svojima hčerama, po razvezi pa je izgubil stik in odnos z njima, zato mu je v tolažbo to, da je bil popolnoma vključen vsaj pred razvezo (D.27: »Vloga očeta je zelo pomembna, sem pa bistveno premalo z njimi...«, D.29: »Živimo kvalitetno kakor se le da...igramo se, kuhamo, se učimo, itd.«, E.35: »Hči je bila zelo veliko pri meni...Hči je bila stalno z mano...Lepo smo se razumeli.«, G.52: »...hodili smo na počitnice, prihajala sta v moje stanovanje. Kazal sem jima katere risanke sem jaz gledal, ko sem bil majhen, skupaj smo šli v trgovino in sem jima kaj kupil.«, H.36: »...poizkušam čas s sinom izkoristiti maksimalno kolikor je mogoče. Tudi sin se odziva pozitivno. S potrebo po očetovski ljubezni.«, F.51: »Prej nisem bil vključen v vzgojo, potem pa sem se moral naučiti vse od začetka...Bolj sem se povezal z njima, veliko se pogovarjamo, zaupata mi.«, A.59: »Potrebna je velika samozavest, notranja moč, prepričanje, da si bil vendarle dober oče...«).

Nevključenost očeta pa je poleg očeta A, doživel še eden od očetov. Že nekaj let nista videla svojih otrok (A.52: *»V mojem primeru sem praktično prenehal biti oče, saj hčerki že 8 let nisem videl.«*, B.57: *»Vse se je spremenilo. Že dve leti nisem v kontaktu z otroki.«*).

OBČUTKI IN DOŽIVLJANJE OČETA PO RAZVEZI

Očetje so izrazili svoje občutke po razvezi. Nekateri še danes čutijo **trpljenje, žalost**, predvsem zaradi **laži**. Razveza je prinesla tudi **olajšanje** in **osvoboditev**. Eden od očetov je občutil **osamljenost**, drugi je navedel **skrivanje** občutkov svojega otroka (H.43: *»Težko mi je edino zaradi sina s katerim nisem vsak dan, vendar sem se zavedal, da je to edina pot, da si uredim življenje...«*, D.39: *»Psihično potrlost predvsem zaradi omejevanja stikov, laži, itd...«*, D.30: *»...laže otrokom in drugim.«*, E.42: *»...osvobodil sem se.«*, H.35: *»Srečen sem z novim življenjem.«*, H.41: *»Razveza je...pomenila veliko olajšanje in nov, obrnjen list v življenju. Odločitev je bila prava.«*, G.46: *»Občutek sem imel, kot da me ni.«*, F.49: *»Starejši otrok je rekel, da je vedel za maminega ljubimca, vendar ni želel povedati, da ne bi koga prizadel.«*).

Dva očeta sta izrazila uvid pomena **ljubezni** in različne **želje**, ki so vključevale vlogo centra za socialno delo – boljši odnos strokovnih delavcev, mediatorja, in ne mediatorke, ter da naj se otrok ne obremenjuje s spori med partnerjema (C.49: *»Ob razvezi sem dojel, da ljubezen lahko mine v kar nisem nikoli prej verjel in da sta za partnerstvo potrebna oba sodelujoča. Sam ne moreš veliko narediti. Ljubezen je lahko enostranska in je obsojena na propad.«*, H.44: *»Tako lahko sinu nudim tisto pravo ljubezen...«*, D.41: *»Zdravo pamet na CSD-ju...«*, G.61: *»Želel sem mediatorja (ne mediatorke), vendar mi niso ugodili.«*, G.49: *»Ne želim ju obremenjevati z najino zgodbo.«*).

PROCES RAZVEZE

Opis procesa razveze po koncu razveze je eden od očetov opisal z nezadovoljstvom, dva očeta proces opisujeta kot predolg oziroma pri enem očetu proces razveze po dveh letih še ni zaključen (G.57: »Obup. Sodišče je zlata jama, CSD pa katastrofa.«, G.59: »Po šestih mesecih smo urejali preživnino, stike in premoženje.«, D.25: »Postopki še vedno trajajo.«).

Samo eden od očetov je omenil **skrbništvo** po koncu razveze. Polno skrbništvo je v sedmih od osmih primerov bilo dodeljeno partnerkam oz. materam. Le eden ima skupno skrbništvo s partnerko, kjer sta otroka na dva dni pri enem od staršev. Pri dveh očetih se kljub dogovorjenim stikom, ti ne izvajajo. Eden je razvezan deset let in že osem let ni videl svojih otrok, drugi pa je razvezan dve leti in prav tako ni videl svojih otrok od razveze dalje; stikov si kljub temu želita oba (H.34: »Polno skrbništvo je prevzela bivša partnerica, jaz pa plačujem dogovorjeno preživnino.«).

V petih oziroma šestih primerih je bil razlog za razvezo **nov partner**, s katerim je eden od očetov (če je partnerka imela novega partnerja) uspel ohraniti spoštljiv odnos, drugi ima težave v odnosu s partnerkinim novim partnerjem, saj povzroča konflikte na otrokovih prireditvah, tretji pa nima stikov z njim (A.56: »Z njenim novim partnerjem sem se nekajkrat pogovarjal.«, D.33: »Njen sedanji partner napada in izziva s provokacijami ter grozi...izziva in povzroča nemire tudi na otrokovih prireditvah. Odrasli nimamo odnosa med seboj.«, C.46: »Nimam odnosov z bivšo ženo, prav tako ne z njenim partnerjem.«).

Očeta, ki imata vsak svojo novo partnerko, se dobro razumeta tudi s prejšnjo. Prav tako se z njima razumejo tudi otroci. Le eden, ki je pozneje imel novo partnerko, navaja, da ona nima stikov z njegovo nekdanjo partnerko, otrok se pa dobro razume z njo (E.35: »Hči je bila stalno z mano in mojo novo partnerko ter njenima otrokoma. Lepo smo se razumeli.«, E.39: »Vse poteka normalno. Ni težav (odnos z očetovo novo partnerko in bivšo partnerko ter otroci).«, D.32: »Otroci se z mojo novo partnerko super razumejo.«), (H.39: »Odnosa med bivšo partnerico in sedanjo ni,

tudi komunikacije ni. Sin moja novo partnerico sprejema in čas z menoj preživlja v najinem družinskem okolju.«).

Dva očeta navajata, da njuni nekdanji partnerki nimata novih partnerjev (B.60: *»Ne vem ali ima moja bivša žena novega partnerja. Po mojem vedenju nima.«*, E.40: *»Bivša žena nima partnerja.«*).

Eden od očetov je navedel, da je bil **lažno ovaden nasilja** in da mu je bila zaradi **nasilja** odrejena prepoved približevanja. Pozneje ga je izvedenka ocenila kot nenasilnega, tudi policija ga nikoli ni obravnavala (G.65: *»Z ženo sva bila pri izvedenki za "psihopata", kjer je ugotovila, da nikoli nisem bil nasilen in nisem psihopat. Vse imam zapisano.«*, G.58: *»Šest mesecev sem imel prepoved približevanja zaradi nasilja. Policija me ni nikoli obravnavala.«*).

Očetje so bili nad **vlogo CSD** večinoma razočarani, ker jim center za socialno delo ni dovoljeval (skupaj s partnerko) ali omogočal stikov z otroki, če že, pa so bili stiki nadzorovani. Očetje so se večkrat obrnili po pomoč na center za socialno delo, vendar niso dobili ustrezne pomoči, ki bi jim omogočila stike z otroki (A.62: *»Služba CSD je moje življenje dodatno grenila. Posledično povzročala škodo hčerama...«*, A.51: *»CSD, katerega sem obveščal, je to dovoljeval (ni stikov z otroki).«*, D.28: *»...saj bivša ne dopusti več stikov in CSD jo pri tem podpira.«*, D.41: *»...Ko sem predlagal skupno skrbništvo, so se mi na CSD smejali.«*, D.38: *»Letel sem na CSD in tam povedal, kaj je bivša povedala, pa je socialna delavka potrdila, da se je bivša zlagala in to ni prišlo iz njenih ust. Kljub temu je socialna delavka (znanka od bivše žene) na CSD-ju podpirala bivšo ženo pri njenih dejanjih, itd.«*, G.43: *»...zato sem pisal na CSD, da se stiki ne izvajajo in naj mi pomagajo.«*, G.44: *»Sklicali so naju na CSD,...naj se stiki izvajajo pod njenim nadzorom.«*, G.47: *»Zatem sem dobil stike v varni sobi na CSDju.«*, G.53: *»Ko smo bili na CSD pod nadzorovanimi stiki, je hči začela jokati, ker je izgubila pri igri. Prišla je socialna delavka, hči je stekla k mami. Na zapisnik je šlo, da nisem pravilno reagiral, ko je hči zajokala – mislim, da je bilo vse načrtovano s strani mame – kako naj hči reagira. Zmanjšali so mi še te stike.«*).

Eden izmed očetov je želel, da bi socialni delavci pomagali njegovima otrokoma, tako da bi se z njima pogovoril pedopsiholog, kar mu je uspelo doseči le pri eni od hčera. Eden izmed očetov ni sodeloval s strokovnimi službami, saj se je razvezal sporazumno (D.36: *»...ko sem pritisnil preko direktorja CSD-ja je nekako šlo, ampak je trajalo 10 mesecev, kar je potem vseeno pomagalo (pedopsiholog) starejši. Mlajše spet ne pustijo, sami na CSD opravljajo razgovore...v glavnem katastrofa.«*, E.45: *»Nisem sodeloval s strokovnimi službami...«*).

Mnenja o **drugih strokovnih službah** ter njihovi pomoči in delovanju so bila različna. Nekateri imajo negativno mnenje in izkušnje, saj pravijo, da so bile te službe pristranske in so naredile veliko nepopravljive škode, da jim niso zagotovile zaščite, niso ukrepale in niso pridobile njihovega zaupanja; spet drugi imajo pozitivne izkušnje, tako npr. eden od očetov navaja, da je začel aktivno sodelovati pri mediaciji, drugi pa, mu je veliko pomagala odvetnica. Eden izmed očetov je opisal nesodelovanje, kajti ni imel nobenih možnosti pri spremembi posledic – skrbništvo je bilo dodeljeno partnerki, saj je izgubil službo, drugi pa je imel le pomoč pravne zastopnice za ureditev pravnega akta. Nekateri **niso** potrebovali **strokovne pomoči** in niso sodelovali z njo (A.57: *»Strokovne službe so bile izredno pristranske in so na ta način naredile izredno veliko nepopravljive škode.«*, A.62: *»...Stopnja zaupanja do teh služb je enaka nič.«*, B.63: *»S strani pristojnih inštitucij nisem dobil nobene zaščite. Sklepi sodišča...se ne izvajajo. Sodišče...ni nikoli ukrepalo. Bila je obveščena tudi policija, vendar nihče do danes ni ukrepal.«*, G.60: *»Pri mediaciji sem začel bolj aktivno sodelovat.«*, H.47: *»Največjo pomoč sem videl v pravnem delu, kjer mi je odvetnica pomagala maksimalno...«*, C.47: *»Ni ga bilo (sodelovanja).«*, E.45: *»Nisem sodeloval s strokovnimi službami...«*, A.61: *»...v Sloveniji ne obstajajo strokovne službe, ki bi očetom pomagale...sam nisem imel nobene pomoči.«*, B.61: *»Zelo slabo (sodelovanje s strokovnimi službami).«*, B.63: *»S strani pristojnih inštitucij nisem dobil nobene zaščite. Sklepi sodišča kateri mi zagotavljajo uporabo mojega doma, se ne izvajajo. Sodišče je bilo o tem velikokrat obveščeno, vendar ni nikoli ukrepalo. Bila je obveščena tudi policija, vendar nihče do danes ni ukrepal.«*, D.35: *»Kot z bojem proti mlinu na veter. Niso hoteli pustiti otroka k pedopsihologu...«*, E.41: *»Nisem sodeloval z nikomer.«*, G.57: *»Obup. Sodišče je zlata jama, CSD pa katastrofa.«*, G.64: *»Nič ne*

zaupam nikomur.», H.40: »Sodelovanje je bilo omejeno le na administrativni del, podpisovanje sporazuma, skrbništva...Ni bilo potrebe po vključevanju kakršnihkoli strokovnih služb.», A.60: »Sam strokovne pomoči nisem iskal...«).

Na kakšen način so si očetje poiskali **pomoč**? Nekateri so si pomagali s športom, različnimi delavnicami, eden je izpostavil svojo odvetnico, drugim so pomoč ponudili družinski člani in prijatelji, med drugim tudi ljudje oziroma očetje, ki so prav tako doživeli razvezo, spet tretji pa so se obrnili na strokovne službe, ki jim niso zagotovile ustrezne pomoči. Očetje so povedali tudi to, da med procesom razveze niso ničesar pogrešali oziroma niso potrebovali pomoči. Eden od očetov je še izrazil, da mu nihče ni stal ob strani, vendar je predhodno tudi omenil, da o razvezi ni želel z nikomer govoriti (A.60: *»...sem izkoristil svoje znanje o športu in sem ga uporabil v terapevtske namene.», G.63: »Zdaj se izobražujem glede odnosov, hodim na delavnice, veliko oddaj glede teh tem pogledam.», H.47: »Največjo pomoč...mi je odvetnica pomagala maksimalno...«, B.64: »Starši, sorodniki in prijatelji (so pomagali).«, C.50: »Edini človek, ki mi je stal ob strani, je bila moja mama.», A.61: »Očetje in partnerji, ki doživljajo enake izkušnje so lahko v pomoč...«, G.43: *»...zato sem pisal na CSD...naj mi pomagajo.», D.40: »Potreboval bi pomoč psihiatra in razumevanje institucij.», C.51: »Razveza je stvar dveh. Nisem pogrešal ničesar.», E.43: »Ničesar nisem potreboval.», H.46: »Načeloma nisem potreboval kakšne posebne pomoči pri razvezi.», G.62: »Nihče mi ni stal ob strani.«).**

Po razvezi sta dva očeta izpostavila, da so jima ob strani stali **prijatelji, sorodniki in starši**, eden od očetov pa je pogrešal podporo svojih staršev (B.64: *»Starši, sorodniki in prijatelji (so mi stali ob strani).«, E.44: »Starši in prijatelji so mi stali ob strani.», H.48: »Edino kar sem pogrešal je bila podpora staršev, saj se je šlo za mojo odločitev in moje življenje. Podpore pri svoji odločitvi pa žal nisem dobil.«).*

Očetje so se morali po razvezi soočiti s številnimi **spremembami**; vzpostaviti so morali novo socialno mrežo, preselili so se oni ali njihova nekdanja partnerka, soočiti so se morali s tem, da imajo manj stikov z otroki, kot bi želeli, ali pa jih sploh nimajo, poleg tega imajo nekateri težave s **financami** – eden omenja, da bo njegovo podjetje

šlo v prisilno likvidacijo, drugi pravijo, da ne morejo opravljati dela, nimajo prihodkov. Na splošno opisujejo spremembo na vseh področjih in v načinu življenja, med drugim tudi to, da če nimaš več stikov in odnosa s svojimi otroki, si lahko ponosen na to, da si jim nekoč bil dober oče (A.58: *»Izgraditi sem si moral novo socialno mrežo, saj so se skupni prijatelji tipično postavili na stran partnerke, kar sem razumel.«*, E.42: *»Preselil sem se k staršem...osvobodil sem se.«*, F.52: *»Bivša žena se je preselila v najemniško stanovanje z novim partnerjem.«*, C.48: *»Spremembe so bile ogromne. Najbolj boleče je, da z otroki v zgodnjem razvoju nisem bil dovolj skupaj. Delo, ki sem ga kasneje opravljal mi je vzelo preveč časa. Določeni ljudje so pokazali svoj pravi obraz...Po razvezi sem moral ponovno začeti iz nule. V vseh pogledih.«*, B.62: *»Zaradi razveze sem ostal brez stika z otroki, brez svoje lastnine. Moje podjetje bo šlo verjetno v prisilno likvidacijo. Ne morem opravljati svojega dela, nimam prihodkov. Od novega leta imam resnejše težave z zdravjem.«*, D.39: *»Psihično potrtost predvsem zaradi omejevanja stikov, laži, itd. Selile so se one, ker sem jaz v hiši mojih staršev. Finančno sem na psu...«*, H.42: *»Spremenil se je način življenja, veliko več želje po ustvarjanju je prisotne, vsak dan preživet je užitek in čas preživet z družino je prioriteta pred vsem ostalim.«*, A.59: *»Potrebna je velika samozavest, notranja moč, prepričanje, da si bil vendarle dober oče in partner.«*).

5. Razprava

V začetku naloge omenjam vlogo moškega kot pomembno vlogo v družini. Demokratizacija med moškimi in ženskami ter starši in otroki je med drugim porajala tudi vprašanja o vlogi moških v družini (Hrženjak, 2017, str. 10). Kot pravi Juul (2011, str. 15), je danes izziv za moške v tem, da najdejo svoj položaj v partnerski zvezi, v kateri sta moč in odgovornost razdeljeni med oba partnerja, ter da opredelijo svojo vlogo očeta.

Njihova vloga je bila zamajana skozi razvezo, kar sta izrazila dva očeta, saj sta imela občutek, da sta poleg izgubljene očetovske vloge izgubila tudi vlogo moškega, kar je v njima povzročilo notranji konflikt.

Kako so očetje doživljali družinsko življenje v družini pred razvezo?

Očetje so doživljali družinsko življenje in procese v družini pred razvezo kot zelo prijetne. Navedli so, da jim materialno ni ničesar primanjkovalo, hodili so na počitnice, izlete, imeli so svoje nepremičnine in premičnine. Opisovali so vključenost otrok v različne dejavnosti; skupaj so hodili smučat, plavat, vozili so se s kolesom, pekli piškote, se našemili za pusta, s partnerko so imeli spoštljiv odnos in z otroki tudi. Pri nekaterih družinah so bili vključeni tudi stari starši, ki so občasno pomagali pri varstvu otrok ali so zagotavljali finančno pomoč.

Kako očetje doživljajo svojo vlogo in procese v družini pred, med razvezo in po njej?

Očetje so svojo vlogo opisovali predvsem v tem, da so bili vključeni v otrokove dejavnosti, kot so smučanje, plavanje, vožnja s kolesom, pozneje tudi z avtom in motorjem, učili so jih hoditi, peljali so jih na razne izlete, skrbeli so za financiranje počitnic, nekateri so jih tudi negovali, ko so bili še dojenčki oziroma malčki. Humer opisuje (v Rener, Humer, Žakelj, Vezovnik, Švab, 2008, str. 81–82), da se očetje danes veliko bolj vključujejo v skrbstvene dejavnosti otrok, kar potrjuje tudi moja raziskava, vseeno pa kaže na to, da je pomoč pri šolskih obveznostih še vedno domena matere. Medtem ko so očetje tisti, ki bolj poskrbijo za prestrukturiranje prostega časa, igro, preživljanje prostega časa in dejavnosti zunaj doma. Eden od očetov je izpostavil, da je imel s hčerko bolj nežen in zaščitniški odnos kot pa s

sinom, kar nakazuje na različno vzgojo sinov in hčera, kar potrjuje mnenje psihologinje prof. Inge Seiffge-Krenke, da je v odnosu med očetom in hčerjo več nežnosti (Braisch in Neumann, 2014, str. 66). Dva očeta sta bila odsotna pri vzgoji oziroma vključenosti v odnos z otroki predvsem zaradi službenih obveznosti in sta pozneje izpostavila, da sta se po razvezi bolj povezala z otroki, saj sta si bila prisiljena organizirati in vzeti čas zanje. Juul (2011, str. 12) govori o tem, da pristen odnos med očetom in sinom otežuje dejstvo, da je bilo mnogo očetov v veliko generacijah odsotnih zaradi dela.

Iz raziskave je razvidno, da so bila pravila v družini določali predvsem očetje. Poleg tega so bili bolj ali manj pristojni za postavljanje meja.

Kako so očetje doživljali proces razveze?

Občutki in doživljanja ob procesu razveze so bila večinoma negativna. Očetje so navajali občutke kot so šok, žalost, jeza, prizadetost, občutek manjvrednosti, nemoč, obup, trpljenje, stiska, stres, laganje, sprenevedanje, samota, mora, nepravičnost in krivica, dva očeta sta celo razmišljala o samomoru. Kposowa (2003, str. 993) pravi, da je pri razvezah značilna tudi večja stopnja samomorilnosti pri moških, kar je zaskrbljujoče in kar potrjuje tudi teorija. Prav zaradi tega je treba razviti novo občutljivost pri delu z razvezami, ki se bo osredotočala na teme in dobro vseh vključenih.

Veliko očetov se počuti razdražene, osamljene in izgubljene, ker so izgubili stik z otroki (Ganc, 2015, str. 43). Te občutki so se navezovali tudi na njihov odnos z otroki, saj so pri tem trpeli, ker so imeli občutek, kot da so jih na neki način izgubili. Raziskava kaže, da se ti občutki neposredno vplivali na bližino odnosa z otroki.

Razvezani očetje, ki ne razumejo starševske vloge po razvezi, so manj vključeni v odnos s svojimi otroki (Bokker, 2006, str. 157–159) (naš prevod). Le manjšina očetov ni ohranila odnosa z svojimi otroki, ker so jim nekdanje partnerke med procesom razveze omejevale oziroma preprečevale stike, pozneje pa so te popolnoma izgubili. Pred tem so navajali, da so imeli aktivno vlogo očeta v družini, za katero se še danes borijo.

Pred procesom razveze ni nihče od očetov navajal nasilja, kvečjemu so ga zanikali. Če je prišlo do prepиров, so bili otroci vedno izvzeti. Med procesom razveze pa sta partnerja konflikte reševala tudi vpričo otrok in jih začela vpletati v medsebojne odnose.

Vsak je odgovoren za svoje vedenje, kljub temu pa je treba podpreti človeka, ki pride k nam po pomoč, in mu omogočiti prostor za učenje reševanja konfliktnih situacij in občutkov nemoči. Nekaj očetov je navedlo nasilno vedenje partnerke, vendar pri strokovnih službah niso dobili iskane pomoči. Policija ni ukrepala, prav tako ne Društvo za nenasilno komunikacijo. Eden od očetov je navedel, da se mu strokovni delavec posvetil šele ob ponovnem obisku društva.

Spremembe oziroma posledice razveze niso bile le selitev, nov partner in prekinjeni odnosi, temveč tudi težave z zdravjem in financami (dva očeta sta izgubila službo, eden pa ima finančne težave), omenili so tudi to, da so se večkrat počutili popolnoma same.

Negativne posledice razveze za očeta se občutijo tudi na telesni ravni in so precej povezane s čustvenimi procesi. Očetje se namreč soočajo z večjo socialno izoliranostjo in večjimi finančnimi težavami (Ganc, 2015, str 35–36). Velik pomen in pomoč so pripisovali svoji socialni mreži, tj. družini, sorodnikom, prijateljem ali novim partnerjem. Brez njihove podpore in pomoči bi težje shajali s posledicami razveze, kar pomeni, da ima pomembno vlogo okolica, ki lahko s svojo podporo lajša to stisko ali jo oteži, kar povzroča še več nelagodja (Dodič, 2016, str. 31).

Kakšne vrste pomoči so bili očetje deležni med razvezo in po njej?

Dobljena pomoč, ki so jo očetje iskali pri strokovnih službah, je bila zanemarljiva. Poleg tega je imela večina očetov slabe izkušnje, saj so izrazili občutke nerazumevanja, obsojanja in nepodpore v sodelovanju s strokovnimi delavci. Za razvijanje dobre prakse se mi zdi pomembno, da socialni delavci namenijo več pozornosti občutkom očetov ob razvezi ter na podlagi tega izboljšajo podporo in pomoč, ki jo ponujajo.

Socialni delavci se morajo zavedati bistvenih in subtilnih načinov, na katere se očete lahko izključi, in se zavestno zavzemati, da bi jih pritegnili k zagotavljanju vključitev in

posledično boljših rezultatov za družine. Nujno je, da se prizadeva za presojo vpliva in uspešnosti vključevanja očetov v storitvah socialnega dela (Ewart-Boyle, Manktelow in McColgan, 2015, str. 478) (naš prevod). Očetje so izrazili, da bi potrebovali večjo pomoč strokovnih služb pri komunikaciji s partnerko in vzpostavljanju spoštljivega odnosa, v katerem bi lahko oba izrazila svoje mnenje in bila slišana. Socialno delo ni dovolj dobro, če ne prispeva k večji socialni moči družine (Čačinovič Vogrinčič, 2006, str. 110–124), kar pa iz odgovorov, ki so jih izprašani očetje podali glede sodelovanja socialnega dela z njimi, sicer ni bilo razvidno.

M. Robinson (v Čačinovič Vogrinčič, 2006, str. 81–85) proces razveze predstavi kot kompleksen proces, ki zahteva pomoč in podporo. Iz intervjujev je razvidno, da je bil ta proces v večini primerov predolg in da je očetom predstavljal trpljenje, označili so ga tudi kot diskriminatornega. Odgovori prav tako kažejo, da socialni delavci pri svojem delu niso vzpostavili dobrega odnosa z vsemi udeleženi v problemu in rešitvi, zato očetje posledično niso prejeli ustrezne podpore in pomoči.

6. Sklepi

- Večina očetov je družinsko življenje pred razvezo opisovala kot prijetno.
- V družinah pred razvezo ni bilo nasilja. Pojavilo se je v družinah treh očetov med procesom razveze.
- Očetje so doživljali svojo vlogo kot pomembno. Veliko so se ukvarjali z otroki; učili so jih voziti kolo, avtomobil in motor, smučati, plavati, rolati, vozili so jih na izlete, z njimi kuhali in se našemili za pusta, se igrali, vozili so jih na dejavnosti in z njimi aktivno preživljali čas. Vključeni so bili tudi v vzgojo in skrb zanje.
- Skrb za šolske obveznosti so večinoma prevzele matere.
- Očetje so navedli, da so imeli z otroki dober odnos in so ga skušali ohraniti tudi po razvezi.
- Proces razveze so večinoma doživljali kot trpljenje, dolg proces, ki zahteva visoke finančne stroške in dodaten psihični stres. Počutili so se diskriminirane, saj so bili v večini mnenja, da so strokovne službe bolj naklonjene partnerkam.
- Pri večini očetov je bil razlog za razvezo nov partner oziroma nezvestoba.
- Očetje, ki so svoje težave ob razvezi zaupali družini, prijateljem ali drugim, so dobili vsaj pri enem izmed naštetih podporo ali pomoč – pomoč pri prevozu, financah, materialnih dobrinah, v obliki pogovorov in nasvetov ter druženja.
- Očetje, ki so se sporazumno razvezali, niso imeli težav v nadaljnjih odnosih s partnerko, novimi partnerji in otroki. Odnosi in stiki so bili spoštljivi in so se izvajali po dogovoru.

- Očetje, ki so sodelovali s centrom za socialno delo, so bili nezadovoljni z odnosom socialnih delavcev, izrazili so nezaupanje do njih in njihovo vedenje označili kot pristransko.
- Večina očetov, ki so sodelovali z drugimi strokovnimi službami (policijo, sodiščem in društvom), je prav tako izrazila, da so imeli občutek, da jim te strokovne službe ne želijo pomagati, da niso ukrepale, ko so jih potrebovali, da so bile na strani njihovih partnerk in da jim niso prisluhnile.
- Očetje, ki so se zaradi nasilja zatekli po pomoč k strokovnim službam, te niso bili deležni. Očetje, ki so sodelovali v intervjujih, menijo, da je nasilje nad moškimi tabuizirano, če se obrnejo po pomoč, pa so stigmatizirani.
- Očeta, ki sta se s partnerkama razvezala sporazumno, sta čutila olajšanje, vendar jima je bilo zelo težko zaradi otroka. Drugih negativnih občutkov nista izpostavila.
- Očetje, ki se s partnerkami niso razvezali sporazumno, so navajali težke občutke kot so žalost, obup, željo, da bi bilo drugače ali da se to ne bi zgodilo, jezo, prizadetost in ponižanje, obtoževanje in obsojanje, šok, laganje in sprenevedanje partnerke ter misel na samomor.
- Med procesom razveze se je poslabšal odnos z nekdanjo partnerko, vse več je bilo preprirov ter omejevanja in preprečevanja stikov z otroki.
- Skrbništvo je bilo večinoma dodeljeno materam, z izjemo enega očeta, ki je imel skupaj s partnerko deljeno skrbništvo.
- Trije očetje so povedali, da so bili lažno ovadeni nasilja.
- Spremembe zaradi procesa razveze v očetovih življenjih so bile: selitev, težave s financami, vzpostavitev nove socialne mreže, sprememba načina življenja ter spremembe v odnosih z nekdanjo partnerko in otroki.

7. Predlogi

- Očetu, ki se procesu razveze počutijo diskriminirane ali osamljene oziroma navajajo, da jim nihče ne pomaga, predlagam, da poiščejo zagovornika ali drugo pomoč (društva, podporne skupine, terapevti, socialna mreža ipd.)
- Pomembno je, da starša po razvezi ohranita spoštljiv starševski odnos, kljub temu da sta se kot partnerja razvezala.
- Predlagam, da v primeru procesa razveze in pogovora na centru za socialno delo, socialni delavci predstavijo proces razveze, ponudijo vse možne informacije ter si resnično vzamejo čas, da prisluhnejo vsakemu udeležencu, ki je prišel k njim na pogovor ali po pomoč.
- V stroki socialnega dela bi bilo treba razviti nove modele, ki se ne sprašujejo samo o temah, povezanih z diskriminacijo žensk in nasiljem nad njimi, ampak tudi s položajem moških v družbi. Glede slednjega predlagam nadaljnje raziskave.

8. Literatura

Arenes, J. (2003). Je oče še del družine? Ljubljana: Oka, otroška knjiga.

Baisch, V., Neumann, B. (2014). Knjiga za očete. Radovljica: Didakta.

Bokker, P. (2006). Factors that Influence the Relationships Between Divorced Fathers and Their Children. *Journal of Divorce & Remarriage*, Vol. 45(3/4). The Haworth Press, Inc. Pridobljeno 9.1.2018 s <http://search.ebscohost.com>

Braconnier, A. (2001). Kako razumeti mladostnika: priročnik za starše otrok, starih od 10 do 25 let. Tržič: Učila.

Braver, L., S., Shapiro, R., J., Goodman, R., M. (2014). *The Consequences of Divorce for Parents. Handbook of Divorce and Relationship Dissolution*. Pridobljeno 12.5.2018 s

https://www.researchgate.net/publication/237575119_The_Consequences_of_Divorce_for_Parents

Chapman, G. (2009). 5 jezikov ljubezni. Kako pokazete, da ljubite. Ljubljana: Tuma.

Clapton, G. (2013). Social Work with Fathers: Positive Practice. *Book Reviews* (str.192-195). Pridobljeno 9.1.2018 s <http://search.ebscohost.com>

Čačinovič Vogrinčič, G. (2006). Socialno delo z družino. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Čačinovič Vogrinčič, G. (2016). Social Work With Families: the Theory and Practice of Co-Creating Processes of Support and Help. V N. Mešl, & T. Kodele (ur.), *Co-Creating Processes of Help: Collaboration with Families in the Community* (str. 19-40). Ljubljana: Faculty of Social Work.

Čačinovič Vogrinčič, G., Kobal, L., Mešl, N., Možina, M. (2008). Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebnega stika. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Dodič, D. (2016). Ločitev. Vodniki za vsako družino. Ljubljana: Corason.

Dudley, R., J. (1991). Increasing our understanding of divorced fathers who have infrequent contact with their children. Journal Article. National Council on Family Relations, Vol 40, No 3 (str. 279-258).

Ewart-Boyle, S., Manktelow, R., McColgan, M. (2015). Lessons for engaging fathers in Northern Ireland. V Wiley John & Sons Ltd, *Child and Family Social Work* (str. 470—479). Pridobljeno 9.1. 2018 s <http://search.ebscohost.com>

Fiske, H. (2008). Hope in action. Solution-founded conversations about suicide. New York: Routledge.

Ganc, D. (2015). Izzivi očetovstva po ločitvi. Sevnica: Družinski inštitut Zaupanje.

Grant, I. (2013). Vzgoja odličnih fantov. 100 nasvetov kako izvabiti najboljše iz svojega sina. Ljubljana: Vita založba.

Grant, I. in M. (2013). Vzgoja odličnih deklic. 100 nasvetov kako izvabiti najboljše iz svoje hčere. Ljubljana: Vita založba.

Gray, J. (1994). Moški so drugačni, ženske tudi. 2nd ed. New York: Gnosis.

Grey, S. (b.d.). The Emotional Effects on the Father During a Divorce. Pridobljeno 12.5.2018 s

<https://oureverydaylife.com/emotional-effects-father-during-divorce-18601.html>

Gurian, M. (2000). Dečke vzgajamo drugače. Od otroka do izjemnega moškega. Tržič: Učila.

Hendrix, H. (2006). Zdrav otrok in ljubezen staršev. Ljubljana: Orbis.

Hočevar, B. (2015). *Ovržen stereotip o diskriminaciji moških*. Analiza, ki so jo opravili v uradu človekovih pravic, je pokazala, da se večina staršev sporazume, pri kom bo otrok. Pridobljeno 5.8.2018 s <http://www.delo.si/novice/slovenija/ovrzen-stereotip-o-diskriminaciji-moskih.html>

Hrženjak, M. (2016). Spremembe očetovstva: moški med delom in starševstvom. Ljubljana: Mirovni inštitut, Inštitut za sodobne družbene in politične študije.

Hrženjak, M. (2017). Prvi spol: kritične študije moških in moškosti (str.9-22). Ljubljana: Inštitut časopis za kritiko znanosti, let. XLV, 2017, št. 267

Humer, Ž. (2017). Sodobno očetovstvo med plačanim delom in skrbjo za otroke (str. 158-170). Ljubljana: Inštitut časopis za kritiko znanosti let. XLV, 2017, št. 267.

Juul, J. (2011). Mož in oče knjiga zate. Ljubljana. Inštitut za družino Manami.

Kposowa, A. J. (2003). Divorce and suicide risk. *Journal of Epidemiology and Community Health* 57: (str. 993-995). Pridobljeno 7.5.2018 s <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1732362/pdf/v057p00993.pdf>

Mesec, B. (2009). Načrtovanje raziskave: študijsko gradivo za interno uporabo. Metodologija raziskovanja 1. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

McLanahan, S., Tach, L., Schneider, D. (2014). The Causal Effects of Father Absence. *National Institutes of Health*: (str. 399-427). Pridobljeno 12.5.2018 s <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3904543/>

Nielsen, L. (2014). How Dads Affect Their Daughters into Adulthood. Institute for Family Studies. Charlottesville [Blog]. Pridobljeno 12.5.2018 s

<https://ifstudies.org/blog/how-dads-affect-their-daughters-into-adulthood>

Parton, N., O'Byrne, P. (2000). Constructive Social Work. Towards a New Practice. Basingtoke; New York; Palgrave Macmillan: St. Martin's Press.

Pease, B. (2016). Critical Social Work With Men: Challenging men's complicity in the reproduction of patriarchy and male privilege. *Social Alternatives* Vol. 35 No 4. (str.49-53). Pridobljeno 9.1.2018 s <http://search.ebscohost.com>

Počkar, M., Tavčar Kranjc, M. (2011). Sociologija. Učbenik za sociologijo v 4. Letniku gimnazijskega izobraževanja. Ljubljana: DZS.

Podgoršek, V. (2017). Ljubezen na terapiji. Vodnik do srečnega partnerstva. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Pyun S., Y. (2014). The Influence of Father-Child Relationship on Adolescents' Mental Health. *Theses, Dissertations and Other Capstone Projects*. Paper 311: Minnessota State University Mankato (str. 8-9). Pridobljeno 12.5.2018 s <https://cornerstone.lib.mnsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1310&context=etds>

Rener, T., Sedmak, M., Švab, A., Urek, M. (2006). Družine in družinsko življenje v Sloveniji. Koper: Založba Annales.

Rener, T., Humer, Ž., Žakelj, T., Vezovnik, A., Švab, A. (2008). Novo očetovstvo v Sloveniji. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Robbins L., C. (2010). *Social Work Practice With Men At Risk* by Rich Furman. New York, NY: *Columbia University Press*, 352pp (str. 278-280). Pridobljeno 9.1.2018 s <http://search.ebscohost.com>

Samy, M. (2009). *My Father Before Me: How Fathers and Sons Influence Each Other Throughout Their Lives*. New York: *Journal of Canadian Academy of Child and Adolescent Psychiatry* (str. 177-179). Pridobljeno 12.5.2018 s <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2687489/>

Steničnik, P. (2012). *Nove dimenzije očetovstva. New dimensions of fatherhood*. Pridobljeno 7.1.2018 s <https://www.google.si/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0ahUKEwixjemT78XYAhUSbVAKHWQwC28QFggnMAA&url=https%3A%2F%2Fwww.dlib.si%2Fstream%2FURN%3ANBN%3ASI%3ADOC-PI2ZX5ZO%2F7357b023-1332-4393-9d30-e7aa45ef33d0%2FPDF&usq=AOvVaw2nQk70j3Q3w3CWbhMB0YQu>

Štadler, A., Starič Žikič, N., Borucky, V., Križan Lipnik, A., Černetič, M., Perpar, I., Valenčak, K. (2009). *Otrok in ločitev staršev: da bi odrasli lažje razumeli otroke*. Ljubljana: Otroci.

Švab, A. (2001). *Družina: od modernosti k postmodernosti*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Švab, A. (2006). *Družinske spremembe*. V: D. Darovec (ur.), *Družine in družinsko življenje v Sloveniji* (str. 63—87). Koper: Založba Annales.

Ule, M., Kuhar, M. (2003). *Mladi, družina, starševstvo. Spremembe življenjskih potekov v pozni moderni*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Wallenstein, J. (2004). *The unexpected legacy of divorce. Report of a 25-Year Study. Psychoanalytic Psychology* Vol 21, No. 3 (str.353-370). Pridobljeno 6.5.2018 s https://www.fellowshipoftheparks.com/Documents/Unexpected_Legacy_of_Divorce.pdf

Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih, ZZZDR — UPB1, Uradni list RS, št. 69-3093/2004, 24. junija 2004.

Zavrl, N. (1999). Očetovanje in otroštvo. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Zia, A., Malik, A., A., Ali, M., S., (2015). Father and Daughter Relationship and Its Impact on Daughters's Self-Esteem and Academic Achievement. *Academic Journal of Interdisciplinary Studies* Vol 4 No 1 (str. 311-316). Pridobljeno 12.5.2018 s

https://www.researchgate.net/publication/276846854_Father_and_Daughter_Relationship_and_Its_Impact_on_Daughter's_Self-Esteem_and_Academic_Achievement

9. Priloge

Intervjuji so dostopni v arhivu avtorice.

Priloga 1: Kodiranje izjav

1. Kodiranje izjav: Intervju z A.

OPIS DRUŽINSKEGA ŽIVLJENJA PRED RAZVEZO

Izjave	Kratek opis izjave	Kategorije
A.1. ...že ob pričetku najine zveze videlo »nastavke« za kasnejše travmatično dogajanje v odnosu med menoj in ženo..Prvih 6 let najine zveze je tako minilo v toboganskem načinu odnosa.	Odnos ni bil perspektiven.	- slab odnos s partnerko
A.2. ...vedenjske vzorce, ki so kasneje preprečevali prijetno družinsko življenje.	Vzorci, ki so preprečevali prijetno družinsko življenje.	- neprijetno družinsko življenje
A.3. Partnerka je v teh šestih letih študirala, jaz sem delal..	Partnerka je študirala, on je hodil v službo.	- študij in služba
A.4. Po osmih letih zveze, v tem času sta se nama rodili hčeri,...	Rojstvo dveh hčera.	- rojstvo otrok
A.5. ...sva pričela obiskovati partnerske terapije.	Obiskovanje partnerskih terapij.	- partnerska terapija

PRED RAZVEZO

A.6. Čeprav sem bil v partnerko zaljubljen, ... »zgolj« ljubezen za plodno in prijetno zvezo,..ni dovolj.	Ljubezen med partnerjema ni bila dovolj.	- ljubezen - odnos s partnerko
A.7. ...v meni je prepoznavala grožnjo, da bom boljši oče kot ona mati,..se je bala, da bo slaba mati...	Dober oče in slaba mati.	- občutek manjvrednosti
A.8. Imel sem velike težave vzgajati hčeri, saj nam je na različne načine oteževala, preprečevala normalen odnos oče/hči.	Mama preprečevala normalen odnos med očetom in hčerama.	- preprečevanje stikov z otroki
A.9. Zaradi tega sem iskal tudi pomoč na pristojnem CSD.	Iskanje pomoči na CSD.	- pomoč
A.10. ...sem uspel hčerama dati veliko kot oče in to je sedaj moj edini kapital.	Oče je veliko dal hčerama.	- aktivna vloga očeta
A.11. Skupaj smo hodili na izlete, morje, smučanje, pekli piškote, se šemili za pusta,.. počeli vse tisto, kar nista počeli skupaj z njuno mamico.	Skupni čas, preživet s hčerama.	- aktivna vloga očeta - skupno preživljanje časa z otroki
A.12. Moj odnos s hčerama sem paradoksalno, uspel nadgraditi v času, ko smo že bili ločeni...	Dober odnos s hčerama.	- odnos z otroki
A.13. ...ko so potekali stiki in jih njuna mati ni mogla intenzivno ovirati.	Stiki s hčerama.	- stiki z otroki
A.14. ...lažno prijavo o nasilju nad eno od hčera,...	Lažna prijava o nasilju.	- lažne ovadbe nasilja
A.15. ...uspela prekiniti izvajanje stikov.	Prekinitev stikov s hčerama.	- prekinitev stikov z otroki
A.16. Komunikacija med menoj in partnerko je bila površinska...o ničemer pomembnem se nisva mogla dogovoriti.	Komunikacija med partnerjema je bila površinska.	- komunikacija
A.17. Pred otroci mi je podirala	Podiranje očetovske avtoritete.	- ne vključenost očeta

avtoriteto.		
A.18. Živela je vzporedno življenje, mi odtuževala hčeri,...tako da sem z njima v zadnjih letih pred ločitvijo v bistvu preživel zelo malo časa.	Partnerka je živela vzporedno življenje in odtuževala hčeri.	- preprečevanje stikov z otroki
A.19. Ločitev mi je na nek način prišla kot olajšanje...	Ločitev je bila olajšanje.	- olajšanje
A.20. ...v času stikov, ki so bili od začetka uravnoteženi, res lahko 100% oče, pristen, ljubeč, avtoritativen.	Od začetka so bili stiki uravnoteženi, stoodstotni oče.	- aktivna vloga očeta
A.21. S hčerama sem se...veliko ukvarjal. Se igral, ju vključeval v dnevna opravila, bral pravljice, ju kopal, učil voziti kolo, smučati, ko sta bili bolni tudi vzel bolniško in bil z njima doma.	Oče se je s hčerama veliko ukvarjal.	- aktivna vloga očeta
A.22. Službene poti sem prestavljal, omejeval, iz teh poti sem se vedno vračal s kako malo igračko za hčeri.	Oče je prestavljal službene poti zaradi svoje očetovske vloge.	- omejevanje dela zaradi očetovstva

MED RAZVEZO

A.23. Takrat smo skupaj preživeli najmanj časa in najbolj nekvaletnega.	Skupno preživljanje časa je bilo redko in neakovostno.	- skupno preživljanje časa z otroki
A.24. Partnerka je intenzivno odtuževala hčeri in mi na različne načine omejevala čas preživet z njima.	Partnerka je odtuževala hčeri in omejevala čas, ki ga je oče preživil z njima.	- preprečevanje stikov z otroki
A.25. V tistem obdobju praktično nisem mogel biti oče in to je pri meni povzročalo izredno stisko, stres.	Vloga očeta je bila omejena, povzročitev stiske in stresa.	- ne vključenost očeta - stiska, stres
A.26. Če sem se nekako sprijaznil, da nisem mogel biti možki, se nikakor nisem mogel sprijazniti, da mi partnerka onemogoča biti oče.	Težko sprejemanje vloge moškega in vloge očeta.	- vloga moškega - ne vključenost očeta
A.27. Komunikacija je bila slaba, bilo je malo. S partnerko sva živela eden mimo drugega.	Komunikacija s partnerko je bila slaba in redka. Življenje sta živela drug mimo drugega.	- komunikacija - slab odnos s partnerko
A.28. ...vzporedno življenje, kjer so se vsi dogovori glede dnevnih opravil, s strani partnerke kršili.	Vzporedno življenje med partnerjema. Kršenje dogovorov med njima.	- slab odnos s partnerko
A.29. Prepletanje »normalnega« življenja, dnevnih opravil z obiskovanjem razgovorov na CSDjih, sodiščih...	Prepletanje normalnega življenja s postopki procesa razveze.	- opis procesa razveze
A.30. ...je izredno mučno.	Očetu je trpel med procesom razveze.	- trpljenje
A.31. Dlje kot ti postopki trajajo, bolj so odnosi napeti, stresni.	Dolg proces razveze. Odnosi so posledično bolj napeti in stresni.	- opis procesa razveze
A.32. To je življenjska izkušnja, ki je ena čista mora.	Oče občuti trpljenje med procesom razveze.	- trpljenje - opis procesa razveze
A.33. Vzorci iz primarnih družin so preprečevali izgradnjo spoštljivega, plodnega, zdravega partnerskega odnosa.	Razlogi za razvezo so vzorci iz primarnih družin.	- razlog za razvezo
A.34. Odločitev je sprejela partnerka in na sodišče podala vlogo za ločitev. Posledično so stekli razgovori na pristojnem CSD.	Odločitev za razvezo je bila partnerkina. Podala je vlogo na sodišče. Udeležba na CSD.	- odločitev za razvezo - druge strokovne službe - vloga CSD

A.35. Jaz sem si želel preko terapevtskih partnerskih aktivnosti zvezo nadaljevati, partnerka je vztrajala na ločitvi in jo seveda tudi dosegla.	Oče je želel popraviti odnos s partnersko terapijo.	- partnerska terapija - želje
A.36. Odločitev za ločitev ni bila moja.	Oče ni bil pobudnik za razvezo.	- odločitev za razvezo
A.37. Na nek način je vseeno ločitev pomenila olajšanje,...	Oče je čutil olajšanje zaradi razveze.	- olajšanje
A.38. ...konec vzporednega življenja polnega laži in sprenevedanj.	Razveza je pomenila konec laži in sprenevedanj.	- laganje - sprenevedanje
A.39. ...je ločitev pomenila izredno osebno stisko...	Oče je občutil stisko zaradi razveze.	- stiska
A.40. ...partnerka pričela še bolj omejevati stike in intenzivno odtujevati hčeri.	Očetu je partnerka odtujevala hčeri in omejevala stike.	- omejevanje stikov z otroki
A.41. Potreboval bi nevtralen sodni sistem, ki bi deloval v korist otrok. Ki bi skrajšal vse uradne postopke in ne še dodatno skregal partnerja med seboj.	Oče bi potreboval nevtralen sodni sistem in krajše sodne postopke ter mirno reševanje sporov med partnerjema.	- druge strokovne službe - želje
A.42. V bistvu sem bil v vseh teh postopkih popolnoma sam.	Oče je bil sam v procesu razveze.	- samota
A.43. Po kakem letu sem pričel intenzivneje iskati družbo. Našel sem jo med športnimi kolegi s katerimi sem preživel predvsem vikende.	Oče se je pozneje, po razvezi, vključil med športne prijatelje.	- prijatelji
A.44. Kot oče si v očeh sistema praviloma krivec, nasilnež, praktično brez možnosti uveljavljanja pravic,... Z eno besedo...nemoč.	Oče je izrazil nepravilnost, krivico, obsodbo nasilja in nemoči.	- ni možnosti soodločanja in pravic
A.45. Okolica se praviloma postavi na stran matere. ...saj je tudi njim mučno opazovati razpad odnosa.	Okolica se postavi na stran matere. Okolica trpi.	- socialna mreža - trpljenje
A.46. Strokovne službe so v našem primeru popolnoma odpovedale oziroma sploh ne delujejo. ...sodno-socialni sistem pomaga materam legalno ugrabljati otroke.	Nedelovanje strokovnih služb. Sodno-socialni sistem je na strani mater.	- druge strokovne službe
A.47. Želel bi tak sodno-socialni sistem, ki partnerjema pomaga izpeljati ločitev na način, da ohranjata medsebojno spoštovanje. Sedanji sistem ju še dodatno skrega ter omogoča visoke stroške ločitev...	Oče bi želel drugačen sodno-socialni sistem. Želel bi ohranitev spoštovanja med partnerjema in manjše stroške razveze.	druge strokovne službe želje

PO RAZVEZI

A.48. Dokler so bili stiki med menoj in hčerama še mogoči, so bili odnosi sprejemljivi.	Oče je imel sprejemljiv odnos s hčerama.	- odnos z otroki
A.49. ...partnerka s sodno odločbo preprečila stike, se je prekinil tudi odnos med nama.	Partnerka je prekinila stik med očetom in hčerama. Prekinil se je odnos med partnerjema.	- preprečevanje stikov z otroki - ni odnosa s partnerko
A.50. Kljub mojim poskusom, da bi komunikacija med nama potekala, jo je preprečila. Preprečila je tudi komunikacijo med menoj in	Oče je poskušal obdržati komunikacijo. Partnerka je preprečila komunikacijo med njima ter med otroki in očetom.	- ni komunikacije - preprečevanje stikov z otroki

hčera, saj jima je odpovedala telefone, e-maile in vračala klasično pošto.		
A.51. CSD, katerega sem o tem obveščal, je to dovoljeval.	Center za socialno delo ni ukrepal.	- vloga CSD
A.52. V mojem primeru sem praktično prenehal biti oče, saj hčerki že 8 let nisem videl.	Oče svojih hčera ni videl 8 let.	- ne vključenost očeta
A.53. Med nama ni nikakršne komunikacije. Telefona mi ne dviguje, na e-maile mi ne odpisuje, vrat mi ne odpira.	Oče s svojo prejšnjo partnerko ne komunicira.	- ni komunikacije
A.54. Do otrok ne morem priti, saj nimam njunih telefonov, e-mailov, pošta se mi vrača. V kolikor ju srečam v mestu, se me izogneta.	Oče nima odnosa z otroki.	- ni odnosa z otroki
A.55. Odnosa med nami žal sploh ni.	Oče nima odnosa z bivšo partnerko in otroki.	- ni odnosa s partnerko - ni odnosa z otroki
A.56. Z njenim novim partnerjem sem se nekajkrat pogovarjal.	Oče ima odnos s partnerjem bivše partnerke.	- nov partner
A.57. Strokovne službe so bile izredno pristranske in so na ta način naredile izredno veliko nepopravljive škode.	Oče je imel slabe izkušnje s strokovnimi službami.	- druge strokovne službe
A.58. Izgraditi sem si moral novo socialno mrežo, saj so se skupni prijatelji tipično postavili na stran partnerke, kar sem razumel.	Oče si je moral izgraditi novo socialno mrežo. Prijatelji so bili na strani partnerke.	- spremembe
A.59. Potrebna je velika samozavest, notranja moč, prepričanje, da si bil vendarle dober oče in partner. Potrebno se je odpreti, komunicirati, poskrbeti v prvi vrsti za zdravje.	Oče je potreboval veliko samozavesti, notranje moči in prepričanje, da je bil dober oče in partner. Poskrbeti je treba za zdravje.	- aktivna vloga očeta - spremembe
A.60. Sam strokovne pomoči nisem iskal, saj sem izkoristil svoje znanje o športu in sem ga uporabil v terapevtske namene.	Oče ni potreboval strokovne pomoči. Pomagal si je s športom.	- ni strokovne pomoči - pomoč
A.61. Očetje in partnerji, ki doživljajo enake izkušnje so lahko v pomoč...v Sloveniji ne obstajajo strokovne službe, ki bi očetom pomagale...sam nisem imel nobene pomoči.	Oče ni imel nobene pomoči. Pomaga mu lahko nekdo z enako izkušnjo.	- ni strokovne pomoči - pomoč
A.62. Služba CSD je moje življenje dodatno grenila. Posledično povzročala škodo hčera. Stopnja zaupanja do teh služb je enaka nič.	Očetu je CSD grenil življenje in povzročal škodo. Nezaupanje do strokovnih služb.	- vloga CSD - druge strokovne službe

2. Kodiranje izjav: Intervju z B.

OPIS DRUŽINSKEGA ŽIVLJENJA PRED RAZVEZO

B.1. Prvih 15 let zelo v redu...	Družinsko življenje pred razvezo je bilo v redu.	- prijetno družinsko življenje
----------------------------------	--	--------------------------------

PRED RAZVEZO

B.2. Z vsemi tremi hčerkami sem bil v izjemno dobrem odnosu.	Oče je imel izjemno dober odnos s hčerkami.	- odnos z otroki
B.3. Imel sem občutek, da so hčerke celo več navezane name. Celotne nekatere zaupne stvari so	Oče je imel občutek, da so hčerke bolj navezane nanj.	- aktivna vloga očeta - ljubezen

hčerke raje delile z mano,...		
B.4. ...predvsem pri reševanju problemov, zahtevnejših nalog za šolo ali tekmovanja.	Hčerke so se obrnile na očeta pri reševanju težav, zahtevnejših šolskih nalogah ali tekmovanjih.	- aktivna vloga očeta
B.5. V družini me je najbolj motilo laganje bivše žene in prelaganje krivde name ali na druge...	Očeta je motilo laganje bivše žene in prelaganje krivde nanj.	- slab odnos s partnerko
B.6. Pravila so bila precej ohlapna, pravilo katero sem pogosto izpostavljala je bilo zgolj eno: da smo v družini vsi enakopravni, da je naš dom od vseh nas 5 ter da nihče nima pravice preganjati od doma kogarkoli.	Oče je določil pravilo, da so vsi v družini enakopravni in da nima nihče pravice nikogar preganjati od doma.	- pravila v družini
B.7. ...bivša žena nekajkrat, ko se ni razumela s katero od starejših hčera omenjala nekaj kot: »Če ne boš upoštevala..., te jaz ne bom prenašala, lahko se pobereš.«	Mati je imela drugačna pravila kot oče.	- pravila v družini
B.8. V družini nikoli ni bilo nasilja. Vsaj z moje strani ne. Bivša žena me je parkrat »prosila«, da fizično kaznujem otroke zaradi nesporazuma med njo in otroci.	V družini ni bilo nasilja. Partnerka je prosila očeta, da telesno kaznuje otroke.	- ni nasilja - kaznovanje
B.9. Temu (nasilju) sem se vedno upiral. Z eno izjemo, ko je najstarejša hčerka bila še v vrtcu, bi rekel 4-5 let, sem jo enkrat z roko naklofotal po riti. Tega me je sram in to obžalujem.	Oče je enkrat svojo najstarejšo hči telesno kaznoval. Zaradi tega ga je bilo sram in je to pozneje obžaloval.	- nasilje
B.10. Na otroke nisem nikoli povzdignil glasu! Edino enkrat, ko sta se (hči) in mama dalj časa prepirali...ji zapovedal, da se s svojo mamo ne sme tako pogovarjati.	Oče je le enkrat povzdignil glas nad hčerko, ker sta se z mamo prepirali, in ji zapovedal, da se s svojo mamo ne sme tako pogovarjati.	- prepiri - pravila v družini
B.11. Otroke sem razvažal v šolo in na dejavnosti. Po navadi sem jaz peljal otroke v vrtec ali šolo,...	Večinoma je oče razvažal otroke v vrtec ali šolo in na dejavnosti.	- aktivna vloga očeta
B.12. Ko so bile hčerke še predšolske, sem strašno užival v vseh opravilih z otroki. Ko so bile še zelo majhne (nekje do drugega leta), sem jih večinoma previjal jaz. Kopanje otrok je takrat na mojo željo bila moja naloga. V tem sem neizmerno užival.	Oče je imel veliko vlogo. Otroke je previjal in kopal.	- aktivna vloga očeta - želje
B.13. Ko sva bila oba z bivšo ženo zaposlena, sva to opravljala enakomerno (razvoz otrok v vrtec in šolo)...bivša žena jih je večinoma pobrala iz šole.	Večinoma je partnerka hodila po otroke v vrtec in šolo.	- aktivna vloga mame
B.14. Jaz sem si namreč lahko urejal delovni čas sam, vendar sem zelo pogosto ostal v službi tudi do pozno popoldan ali celo do večera.	Oče si je lahko delovni čas urejal sam, vendar je bil popoldan in ob večerih večinoma odsoten.	- služba - odsotnost

MED RAZVEZO

B.15. Najina razveza je za mene bilo presenečenje.	Oče je bil presenečen nad razvezo.	- seznanitev z razvezo
B.16. Čeprav sem že prej predvideval, da bo napočil čas, ko	Oče je želel ohraniti družino.	- želje

se bova razšla, sem na vsak način želel ohraniti družino do trenutka, ko bodo otroci samostojni.		
B.17. Tekom leta...sem se zavedal, da se nekaj proti meni plete v ozadju. Pri tem je sodelovala in še sodeluje sestra moje bivše žene...interes materialni.Prepričan sem bil, da je bil interes mene pregnati iz hiše, katero sem ravnokar dokončal.	Nekdanja partnerka in njena sestra sta želeli pregnati očeta iz hiše zaradi materialnega interesa.	- slab odnos s partnerko - razlog za razvezo
B.18. Jaz sem v hiši zelo veliko dela opravil prav sam...ali s pomočjo prijateljev, kar se ne da opravljati brez pomoči.	Oče je hišo večinoma zgradil sam.	- vloga moškega
B.19. Jaz sem bil popolnoma zmanipuliran.	Oče se je počutil zmanipuliranega.	- preračunljivo ravnanje
B.20. Otroci so za razvezo vedeli vsaj pol leta pred razvezo...	Otroci so bili prej seznanjeni z razvezo kot oče.	- seznanitev z razvezo
B.21. ...cel čas sta otroke, bivša žena in njena sestra prepričevali, da naj bi jaz preprečeval ženi dostop do denarja, naj bi jo oviral pri njenem delu, katero je ravno začejala ter naj bi ji prisluškoval in sledil.	Nekdanja žena in njena sestra sta vmešavali otroke v proces razveze in odnos med partnerjema.	- vpletanje otrok - slab odnos s partnerko
B.22. Odnosi so se v enem dnevu popolnoma prekinili.	Odnosi v družini so se prekinili.	- prekinitev odnosa
B.23. Tistega dne, ko mi je bivša žena oznanila, da želi, da se razideva, me je prosila naj za nekaj časa zapustim svoj dom.	Partnerka je bila pobudnica za razvezo. Oče naj bi zapustil svoj dom.	- seznanitev z razvezo - odločitev za razvezo - spremembe
B.24. ...da otrokom ne bomo povedali nič dokler se ne dogovoriva midva. Po enem tednu pogovorov s hčerkami sem izvedel, da je otrokom predstavila popolnoma drugačno zgodbo.	Partnerka je želela prikriti razvezo pred otroki. Otrokom je predstavila drugačno zgodbo.	- laganje
B.25. Otroke je prepričala, da sem jih na svojo voljo zapustil.	Partnerka je lagala otrokom.	- laganje - vpletanje otrok
B.26. Ko sem se probal vrniti domov, sem vedno bil nasilno pregnan. Ko sem se odločil, da se ne bom dal več pregnati, niti z nasiljem, sem uporabljal samo svojo sobo. Takrat se je vsakodnevno nasilje stopnjevalo.	Oče je bil nasilno pregnan. Nasilje se je stopnjevalo.	- nasilje
B.27. Čeprav sem večkrat kontaktiral policijo, niso ukrepali.	Oče je na pomoč poklical policijo, ki ni ukrepala.	- ni strokovne pomoči
B.28. Proces razveze je bil izrazito nasilen in kot sem kasneje izvedel, vsaj v ženinih lažnih ovadbah zelo podoben drugim lažnim ovadbam o domnevnem nasilju. Ko zdaj to pogledam za nazaj...vidim, da je to bilo vsaj delno svetovano s strani njenega pravnega zastopnika.	Oče je opisal proces razveze kot izrazito nasilen. Bil je lažno ovaden zaradi nasilja. Ovadba je delno svetoval pravni zastopnik nekdanje partnerke.	- opis procesa razveze - nasilje - lažne ovadbe nasilja - druge strokovne službe
B.29. ...občutil spremenjen odnos žene do mene. Začela me je za vse možno obtoževati.	Oče je čutil spremenjen ženin odnos. Obtoževala ga je.	- sprememba odnosa - obtoževanje
B.30. Jaz sem takrat čustveno zelo nazadoval.	Oče je čustveno nazadoval.	- nazadovanje
B.31. ...zaradi popolne nezmožnosti koncentracije in dela,	Oče si je poiskal psihoterapevtsko pomoč.	- pomoč

sem se obrnil na psihoterapevtsko pomoč.		
B.32. Žena in njena sestra sta mi večkrat razlagali potek, obnašanje, simptome in podobno (osebnostne motnje). Obe sta me večkrat spraševali ali sem zdaj suicidalen.	Žena in njena sestra sta očeta prepričevali, da ima osebno motnjo.	- preračunljivo vedenje
B.33. Ženo sem dober mesec prepričeval, da greva na partnersko terapijo... Na koncu je pristala, pod pogojem, da greva zgolj na 6 seans. Po partnerski terapiji so se stvari močno izboljšale, vendar za zelo kratek čas.	Oče je partnerko nagovarjal k partnerski terapiji.	- partnerska terapija
B.34. Nekako v tem času ali malo pred tem sem ugotovil, da mi žena krade denar, večji zneski so neznano kam izginjali.	Partnerka je očetu kradla denar.	- finance
B.35. ...se je odnos hčera do mene takrat močno spreminjal, ker so hčerke večkrat zavračale, da jim kaj kupim...tudi večkrat zavrnile, da pridem po njih v šolo.	Očetova vloga je začela slabeti. Odnos otrok do njega se je spremenil.	- ne vključenost očeta - sprememba odnosa
B.36. Opazil sem, da sta se tudi ženina starša začela do mene obnašati drugače.	Ženina starša sta se drugače vedla do očeta.	- sprememba odnosa
B.37. ...nisem vedel, kaj se dogaja...	Oče ni vedel, kaj se dogaja.	- nevednost
B.38. ...sem vklopil snemanje na mojem mobilnem telefonu en dan, ko smo skupaj z ženinimi starši sedeli za kuhinjsko mizo med kosilom. Ko sem šel po kosilu ven,...je žena opazila, da je na mojem mobitelu vklopljeno snemanje...dva dni po tem dogodku vsedla in mi je povedala, da želi, da se razideva.	Oče je snemal pogovor v družini, kar je partnerka navedla kot razlog za razvezo.	- razlog za razvezo
B.39. Jaz sem se popolnoma sesul, dolgo časa nisem vedel, kaj se dogaja...v nadaljnjih dobrih dveh letih, sem počasi ugotovil, da se je to pripravljalo dolgo časa, vsaj eno leto.	Oče se je popolnoma sesul. V dveh letih je ugotovil, da se je partnerka že leto prej pripravila na razvezo.	- obup - nevednost
B.40. V tistem trenutku bi potreboval več pomoči strokovnjakov ali prijateljev. Da bi se vključili v razgovor in komunikacijo med ženo in mano.	Oče bi potreboval pomoč prijateljev ali strokovnjakov.	- pomoč - druge strokovne službe
B.41. Nisem imel nobene pomoči za svoje zelo velike čustvene težave.	Oče ni imel pomoči pri svojih velikih čustvenih težavah.	- stiska - pomoč
B.42. Želel sem...po tem končati svoje življenje s samomorom.	Oče je želel storiti samomor.	- želje - samomor
B.43. Po teh potovanjih sem se nekoliko postavil na noge...zamenjal osebno zdravnico in začel jemati antidepresive. V istem času so mi bili v veliko logistično podporo prijatelji in starši.	Očetu so pomagala potovanja in antidepresivi, starši in prijatelji.	- pomoč - prijatelji - starši
B.44. Ker sem ostal brez vseh svojih osebnih stvari, brez doma,	Oče je ostal skoraj brez vsega.	- stiska

sem prenočeval večinoma na tleh pisarne, v avtu, v hotelih in pri prijateljih.		
B.45. Zelo male, skoraj nične.	Oče ni imel skoraj nič pravic in možnosti soodločanja.	- ni možnosti soodločanja in pravic
B.46. Sorodniki – zelo dobrodošla moralna in logistična podpora. Starši od začetka zelo dobrodošla in pozitivna podpora, da so me zaposlili pri delih na dvorišču in na njihovem vikendu...poleg tega sta mi veliko pomagala pri nabavi potrebnih stvari: garderobe, kasneje pripomočkov za kuhinjo, likanje in podobno. Starši – ko se je stopnjevalo fizično nasilje s strani zoper mene.	Oče je imel podporo sorodnikov (staršev).	- sorodniki - starši
B.47. ...ko sem to nasilje prijavljal na policijo, CSD in sodišče in ko ni bilo odziva, oziroma, ko so mene obravnavali kot povzročitelja...	Oče ni imel podpore strokovnih služb.	- ni strokovne pomoči
B.48. ...je moj oče za nekaj časa praktično prekinil odnose z menoj. Tudi danes odnos z očetom ni perfekten.	Oče je doživel prekinitve odnosa s svojim lastnim očetom.	- sprememba odnosa
B.49. Oče me je grajal, da ne znam stvari vzeti v svoje roke in urediti zadeve po moško.	Očeta je njegov lasten oče grajal kot moškega.	- vloga moškega
B.50. Da sem nesposoben in naiven, če mislim, da mi bodo inštitucije karkoli pomagale.	Oče je bil obtožen, da je nesposoben.	- obtoževanje
B.51. Zglasil sem se na CSD. Prisluhnil so mi, vendar so mi povedali, da mi ne morejo pomagati. Ko sem povedal, da se mislim zglasiti v Društvu za nenasilno komunikacijo, so me podprli in na nek način bili zadovoljni, da se njim ne bo treba s tem ukvarjati.	CSD očetu ni zagotovil pomoči. Oče je iskal pomoč v Društvu za nenasilno komunikacijo.	- vloga CSD - ni strokovne pomoči
B.52. Ko sem se zglasil na DNK, so me sprejeli, kot da sem jaz povzročitelj nasilja. Ko sem jim razložil, da sem žrtev nasilja s strani žene in ene od hčera so me naročili za drugi termin.	Oče je doživljal obsojanje in krivico.	- obsojanje - nasilje
B.53. Vmes so me vprašali ali imam prepoved približevanja. Ko sem odgovoril, da nimam, so povedali da v tem primeru žal ne morejo pomagati, naj se obrnem na sodišče.	Oče ni imel možnost dobiti pomoč pri strokovni službi.	- druge strokovne službe - nemoč
B.54. Na naslednjem terminu mi je mlajši delavec prisluhnil in to je bilo to. Niti poročila za CSD niso napisali.	Oče je dobil delno pomoč pri poznejšem terminu pri DNK, ko mu je prisluhnil strokovni delavec.	- pomoč
B.55. Želel bi, da obstajajo varne hiše tudi za moške...da imam vsaj približno enake pravice kot jih imajo ženske. Rad bi, da je več pogovorov med partnerji ter otroki na CSD. Rad bi, da je policija usposobljena tudi za prepoznavanje nasilja ter za	Oče želi, da bi obstajale varne hiše za moške, več pravic, več pogovorov (med partnerjema in otroki) na CSD ter bolj usposobljene druge strokovne službe.	- želje - vloga moškega

reševanje problematike nasilja nad moškimi.		
---	--	--

PO RAZVEZI

B.56. Po razvezi ni bilo skoraj nič stikov razen na sodišču. Z najstarejšo hčerko sem se tedensko dobival (na skrivaj od bivše žene).	Oče po razvezi ni imel stikov, pozneje so bili stiki na skrivaj.	- stiki z otroki - ni stikov z otroki
B.57. Vse se je spremenilo. Že dve leti nisem v kontaktu z otroki.	Očetova vloga se je spremenila. Že dve leti nima stika z otroki.	- ne vključenost očeta - ni stikov z otroki
B.58. Izključno preko sodišč in odvetnikov.	Oče ima odnos z nekdanjo partnerko le prek sodišč in odvetnikov.	- odnos s partnerko
B.59. Nimam nobene komunikacije z otroki.	Oče nima odnosa z otroki in ne komunicira z njimi.	- ni odnosa z otroki - ni komunikacije
B.60. Ne vem ali ima moja bivša žena novega partnerja. Po mojem vedenju nima.	Nekdanja partnerka nima novega partnerja.	- nov partner
B.61. Zelo slabo.	Oče opisuje sodelovanje s strokovnimi službami po razvezi kot zelo slabo.	- ni strokovne pomoči
B.62. Zaradi razveze sem ostal brez stika z otroki, brez svoje lastnine. Moje podjetje bo šlo verjetno v prisilno likvidacijo. Ne morem opravljati svojega dela, nimam prihodkov. Od novega leta imam resnejše težave z zdravjem.	Oče nima stikov z otroki, nima financ in službe ter ima težave z zdravjem.	- spremembe - ni stika z otroki - finance
B.63. S strani pristojnih inštitucij nisem dobil nobene zaščite. Sklepi sodišča kateri mi zagotavljajo uporabo mojega doma, se ne izvajajo. Sodišče je bilo o tem velikokrat obveščeno, vendar ni nikoli ukrepalo. Bila je obveščena tudi policija, vendar nihče do danes ni ukrepal.	Oče ni dobil podpore in pomoči drugih strokovnih služb.	- ni strokovne pomoči - druge strokovne službe
B.64. Starši, sorodniki in prijatelji.	Očetu so ob strani stali starši, sorodniki in prijatelji.	- prijatelji - sorodniki, starši - pomoč
B.65. ...nobena strokovna služba mi ni pomagala. Pogrešam predvsem, da bi bil enakopravno obravnavan na sodiščih. Pogrešam tudi kakršnokoli pomoč katerekoli službe pri problemih, ki jih imam; nezmožnost dostopa do svojega doma, do svojih otrok, do osebnih stvari, karkoli.	Očetu ni pomagala nobena strokovna služba. Želi enakopravno obravnavo na sodiščih in pomoč pri reševanju dostopa do doma, otrok in osebnih stvari.	- ni strokovne pomoči - želje - pomoč

3. Kodiranje izjav: Intervju s C.

OPIS DRUŽINSKEGA ŽIVLJENJA PRED RAZVEZO

C.1. Kakšno leto pred razvezo je bilo naše skupno življenje kot pravljica.	Oče opisuje družinsko življenje kot pravljico.	- prijetno družinsko življenje
C.2. Bili smo povezani, preživljali smo prosti čas večinoma skupaj in skrbeli drug za drugega.	Člani družine so bili povezani, prosti čas so preživljali skupaj in skrbeli drug za drugega.	- skupno preživljanje časa z otroki
C.3. Z ženo sva se dopolnjevala v vseh rečeh. Bilo je nekaj	Oče je imel dober odnos s partnerko.	- odnos s partnerko - ljubosumnost

ljubosumja in posesivnosti, ki pa je bilo znosno, saj so bila čustva močnejša in pripravljenost na kompromise in dogovore večja kot drugo. Veliko vlogo je imela tudi tašča.		
--	--	--

PRED RAZVEZO

C.4. Odnos z otroki je bil normalen. S hčerko sem imel morda nežnejši, zaščitniški, bolj senzibilen odnos kot s sinom....Oba pa imam zelo rad in sem navezan kolikor zmorem, nevsiljivo za oba.	Oče je imel nežnejši odnos s hčerko.	- odnos z otroki - ljubezen
C.5. Sin je bil v odraščanju bolj zahteven, na nek način bolj samosvoj in bolj samozavesten od povprečnega fanta. Kar ga je naredilo malo bolj drugačnega od ostalih otrok. V resnici je bil krhek, vendar ga je bilo potrebno pripraviti za vlogo moškega v družini, ki si jo bo nekoč ustvaril. Ne glede na vse, sem mu nudil vso potrebno pozornost in ljubezen...	Oče je imel s sinom drugačen odnos.	- odnos z otroki - vloga moškega - ljubezen
C.6. Komunikacija med nami je bila po mojem dobra.	V družini je bila dobra komunikacija.	- komunikacija
C.7. Upoštevali smo se kot je to normalno za odnose med starši in otroci. Poskusila sva pridobiti čim več zaupanja otrok in topel dom...sva oba s partnerko izhajala iz športnih družin in poskusila otroke vzgajati v takem duhu. Tudi delovne navade, gospodinjstvo, službo, šolo in športne dejavnosti smo opravljali brez večjih težav.	Oče je navedel dobre odnose s partnerko in otroki. Pomembno je bilo zaupanje.	- skupno preživljanje časa - odnos z otroki - odnos s partnerko
C.8. Moja vloga očeta je bila že od rojstva obeh otrok kar konkretna.	Očetova vloga je bila konkretna.	- aktivna vloga očeta
C.9. V času, ko se je rodil prvi otrok sem bil zaposlen na železnici v turnusni službi. Tako sem imel čez dan pogosto čas umakniti se z otrokom na sprehod, da je partnerica imela svoj čas za študij in je tako lahko končala svoj študij na pravni fakulteti.	Oče je v času rojstva prvega otroka delal v večizmenski službi.	- odnos z otroki - študij in služba
C.10. V veliko pomoč je bila v tem času tudi njena mama.	Družini je pomagala tašča.	- pomoč
C.11. Z otroki sem preživel veliko kvalitetnega časa. Zgradili smo bazen in preživel veliko časa v njem. Naučil sem jih voziti kolo, plavati in smučati, nazadnje tudi voziti avto in motor. Vozil sem jih (poleg moje takratne partnerice) na treninge, v vrtcu sem bil aktiven v dramski igrici za otroke in v celoti izpolnjeval svojo vlogo očeta.	Oče je bil dejaven pri vzgoji otrok.	- aktivna vloga očeta
C.12. Nikoli nisem imel občutka, da ne bi ljubil oba in da mi to ne vračata v enaki meri.	Oče je imel rad svoje otroke in tudi oni njega.	- ljubezen - odnos z otroki
C.13. Vlogo očeta si tudi nisem dovolil vzeti s strani partnerice, če je	Oče ni pustil, da bi mu partnerka vzela vlogo.	- aktivna vloga očeta

to poskušala.		
MED RAZVEZO		
C.14. Najtežje obdobje v mojem življenju je bilo obdobje pred razvezo. To je bilo obdobje laži in zavajanja.	Oče je preživel najtežje obdobje pred razvezo. Obdobje laži in zavajanja.	- trpljenje - laganje - zavajanje
C.15. Tudi za otroke, ki so bili žal vključeni v to obdobje, ni bilo lahko.	Otrokom ni bilo lahko v času razveze.	- vpletanje otrok
C.16. Partnerica ni nikoli priznala obdobje varanja tudi po razvezi. Moje mnenje je, da je vse skupaj trajalo vsaj eno leto dvojnega življenja in da je poskušala ustvariti vtis, da sem nemogoč jaz in da sem pravzaprav tudi krivec za najino razvezo.	Partnerka očetu ni nikoli priznala varanja. Oče je bil obtožen, da je nemogoč in kriv za razvezo.	- sprenevedanje - obtoževanje - razlog za razvezo
C.17. ...me je provocirala toliko časa, da sem odšel od doma.	Oče je odšel od doma.	- spremembe
C.18. ...sem podpisal sporazumno ločitev, v kateri je pisalo, da je vse njeno.	Oče je podpisal sporazumno razvezo.	- sporazumna razveza
C.19. ...na katero sem pristal, saj nisem bil zmožen racionalno razmišljati. Tako bosega in golega so me postavili pred sodišče,...	Oče je pristal na sporazumno razvezo. Ni bil sposoben razumno razmišljati. Počutil se je bosega in golega.	- nemoč
C.20. ...kjer seveda nisem mogel glede na finance in stanovanjski problem (izgubil sem službo in se moral odseliti) nič narediti zaradi skrbništva.	Oče ni mogel dobiti skrbništva, ker je izgubil službo in se je moral odseliti.	- skrbništvo - spremembe - služba
C.21. Otrokom sem pri odhodu povedal, zakaj odhajam, mislim pa, da takrat nista verjela niti ne razumela.	Oče je otrokom povedal, zakaj se mora odseliti.	- seznanitev z razvezo
C.22. Kakšen sem bil takrat kot oče ne znam oceniti...Vem, da sem poskušal zadeve urediti tako v odnosih s takratno ženo kot tudi živeti čim bolj normalno naprej, da otroka tega ne bi preveč občutila.	Oče se ne spomni, kakšna je bila njegova vloga v času razveze.	- vloga očeta - odnos s partnerko - odnos z otroki
C.23. Bil sem preveč prizadet, da bi se spomnil.	Oče je bil v času razveze zelo prizadet.	- prizadetost
C.24. Spomnim se, da je na valentinovo, ko sem pripravil skupno večerjo, po najinem telefonskem pogovoru pozabila izklopiti telefon. Bila je s svojim ljubim in takrat sem vedel, da nima smisla vztrajati.	Oče je izvedel za partnerkinega novega partnerja.	- nov partner - obup
C.25. Odnosi so bili v tem času nemogoči. Prepri za prepirom vpričo otrok,...	Odnosi v družini so bili nemogoči. Veliko je bilo preprirov vpričo otrok.	- slab odnos s partnerko - prepri
C.26. ...zaslišanja s strani tasta in tašče okoli moje nezvestobe, laži da varam jaz ne ona, zaščitniško do svoje hčerke. Kar je razumljivo.	Očeta so zaslišali partnerkini starši. Obtožili so ga nezvestobe.	- obtoževanje - laganje
C.27. Farsa. Zaradi »zvez« na sodišču in sporazuma pri razvezi, ki sem ga podpisal je bilo praktično za sodišče vse že rešeno.	Proces razveze je bil za očeta farsa zaradi drugih strokovnih služb.	- opis procesa razveze - druge strokovne službe
C.28. Bivša je zahtevala preživnino takoj, a jo je sodnica ustavila rekoč; No, no, toliko boste pa že počakali, da si dobi službo! Takrat sem	Oče je dobil občutek, da partnerka želi ustvariti vtis, da je slab mož in oče.	- ne vključenost očeta

pomislil, da želi narediti vtis, kako slab mož in oče sem.		
C.29. Na socialni sem pa takoj rekel, da zame, kar se tiče otrok, ostane enako kot doslej. Nisem želel, da bi nam odredili, kolikokrat se bomo videvali in kdaj rekoč, da se bomo videli kolikokrat bosta otroka to želela.	Oče se je na CSD zavzel za svojo vlogo.	- aktivna vloga očeta - vloga CSD
C.30. Nezvestoba in nemogoča komunikacija.	Oče je kot razlog za razvezo navedel nezvestobo in nemogočo komunikacijo.	- razlog za razvezo
C.31. Odločitev je bila s strani žene. Njena nezvestoba in nemogoča komunikacija.	Oče je opisal nezvestobo in nemogočo komunikacijo, ki sta bili razlog za odločitev za razvezo.	- odločitev za razvezo
C.32. Bil sem ponižan, razžaljen in besen. Zaskrbljen, kako bomo sploh še funkcionirali in neizmerno žalosten. Zdelo se mi je, da se meni to ne more dogajati in da je vse prehodnega značaja.	Oče je doživiljal občutke ponižanosti, razžaljenosti, besa, zaskrbljenosti, žalosti.	- ponižanje - žalost - šok
C.33. V tistem trenutku sem razmišljal o samomoru, pa o odhodu v tujino, igranju lota. Kot rečeno sem bil popolnoma na dnu.	Oče se je počutil popolnoma nemočnega in obupanega.	- samomor - obup
C.34. Takrat mi je bil najbolj v pomoč tisti bes za žalostjo, čas, ki sem ga preživel sam s sabo in s svojimi mislimi. Iskanje službe, urejanje stanovanja, ko sem našel delo pa delo samo, s kandidati in ukvarjanje z njimi.	Očetu sta pomagala bes in čas, ki ga je namenil sebi. Pomagala mu je tudi služba.	- pomoč
C.35. V prvih mesecih nobenih.	Oče ni imel možnosti soodločanja in pravic.	- ni možnosti soodločanja in pravic
C.36. Kasneje sta otroka sicer prihajala k meni, a nista hotela govoriti o doživljanju nastale situacije. Kasneje se je sin razjezil, ko je bivša pripeljala svojega bodočega moža v hišo in to je bil prvi odziv.	Očetovi otroci niso želeli govoriti o razvezi.	- odnos z otroki
C.37. Okolica je bila sprva presenečena, saj so naju imeli za idealen par. Sorodniki tolažeči in polni nasvetov, ki jih pa v tistem trenutku nisem rabil. Prijatelji sočustvujoči poskušali so me zvleči ven v družbo, da si poiščem novo partnerico.	Oče je imel malo podpore v svoji socialni mreži, ki je bila malo presenečena.	- socialna mreža - prijatelji, sorodniki
C.38. Nisem sodeloval z nikomer.	Oče ni sodeloval z drugimi strokovnimi službami, niso mu pomagale.	- ni strokovne pomoči
C.39. Kaj bi mi bilo v pomoč? Glede na moj značaj nič.	Očetu ne bi nič pomagalo.	- pomoč
C.40. Takrat sem si želel, da bi poslušal svojega pokojnega očeta, ki mi je odsvetoval druženje in zapletanje s to družino že na začetku.	Oče si je želel, da bi poslušal nasvet svojega pokojnega očeta.	- želje

PO RAZVEZI

C.41. Z otroki smo po določenem času	Oče ima dober odnos z otroki.	- odnos z otroki
--------------------------------------	-------------------------------	--

vzpostavili boljše odnose. Zdaj mislim, da imamo dobre odnose. Vesel sem, da mi zaupata.		
C.42. Z bivšo partnerico pa na njeno željo, nimava nikakršnih odnosov.	Oče nima odnosa z nekdanjo partnerko.	- ni odnosa s partnerko
C.43. Preteklet je določen čas in otroka sta skoraj odrasla, bolj zrela. Radi se imamo. Ne vmešavam se v njuno življenje razen, če si to sama ne želim.	Oče ima dober odnos z otroki.	- odnos z otroki
C.44. Nimam odnosa in ne komunicirava.	Oče nima odnosa z nekdanjo partnerko in ne komunicirata.	- ni odnosa s partnerko - ni komunikacije
C.45. Kot rečeno dober.	Oče ima dober odnos z otroki.	- odnos z otroki
C.46. Nimam odnosov z bivšo ženo, prav tako ne z njenim partnerjem.	Oče nima odnosa s partnerkinim novim partnerjem.	- nov partner
C.47. Ni ga bilo.	Oče po razvezi ni sodeloval s strokovnimi službami.	- druge strokovne službe
C.48. Spremembe so bile ogromne. Najbolj boleče je, da z otroki v zgodnjem razvoju nisem bil dovolj skupaj. Delo, ki sem ga kasneje opravljal mi je vzelo preveč časa. Določeni ljudje so pokazali svoj pravi obraz...Po razvezi sem moral ponovno začeti iz nule v vseh pogledih.	Za očeta so bile spremembe ogromne.	- spremembe
C.49. Ob razvezi sem dojel, da ljubezen lahko mine v kar nisem nikoli prej verjel in da sta za partnerstvo potrebna oba sodelujoča. Sam ne moreš veliko narediti. Ljubezen je lahko enostranska in je obsojena na propad.	Oče je doživel izgubo ljubezni.	- ljubezen
C.50. Edini človek, ki mi je stal ob strani, je bila moja mama.	Očetu je bila pomagala njegova mama.	- pomoč
C.51. Razveza je stvar dveh. Nisem pogrešal ničesar.	Oče ni pogrešal ničesar v procesu razveze.	- pomoč
C.52. Imam izkušnjo s socialnimi delavci. Večinoma sem bil pri kasnejšem opravljanju licence za skrbnika oz. rejnika, prijetno presenečen nad ljudmi, ki so zadolženi za pripravo nas bodočih rejnikov.	Oče ima dobro izkušnjo s socialnimi delavci oz. vlogo CSD.	- vloga CSD
C.53. Pri sami ločitvi pa nisem bil deležen njihove pomoči.	Oče ni imel dobre izkušnje z vlogo CSD pri procesu razveze.	- vloga CSD
C.54. Zamudil pa sem priložnost pogovora s psihologom, ki je bil prijatelj staršev bivše žene, ko so želeli še »strokovno« potrditev, da sem malo nor (ne vem pa katero resnico so poznali).	Očeta so zmanipulirali partnerkini starši.	- preračunljivo vedenje

4. Kodiranje izjav: Intervju z D.

OPIS DRUŽINSKEGA ŽIVLJENJA PRED RAZVEZO

D.1. Imeli smo urejeno življenje, dva redna prihodka, živeli v lastniški hiši, 2 avtomobila, za ohranjanje standarda sem moral dodatno delati, da smo si privoščili luksuz itd. Poročen od 2011. V glavnem vsega dovolj.	Družinsko življenje pred razvezo je bilo prijetno.	- prijetno družinsko življenje
--	--	--------------------------------

PRED RAZVEZO

D.2. Odnos z ženo je bil...dober.	Oče je imel dober odnos z ženo pred razvezo.	- odnos s partnerko
D.3. ...do njenega skakanja čez plot, nato so bila trenja, itd.	Očeta je partnerka prevarala.	- razlog za razvezo
D.4. Z obema hčerama pa super, vsak dan sem ju kopal in pripravljaj na spanje (približno 5x na teden,...)	Oče je imel dober odnos z otroki.	- odnos z otroki
D.5. Komunikacija je potekala normalno. Kar sva se z ženo dogovorila, tako smo kot družina temu sledili.	Oče je imel dobro komunikacijo v družini.	- komunikacija
D.6. Vloga očeta – skrbeti za preživetje, razporeditev dela. Pri vzgoji 100% vključen. Zelo pomembno je bilo in še vedno je, da se otroci držijo norm in vrednot. Tako da jih pripravljamo na samostojno življenje. Morajo pomagati pri različnih delih doma in drugim. Spoštovanje dela, nagrajevanje in spodbuda.	Oče je imel veliko vlogo. V družini so bila vzpostavljena pravila.	- aktivna vloga očeta - pravila v družini

MED RAZVEZO

D.7. Katastrofa – od omejevanja stikov, do 1001 laž, prijave na policiji od bivše partnerke, laganje na sodiščih za višino preživnine, delitve premoženja, določanja stikov...	Oče je opisal proces razveze kot katastrofo. Laži in lažne ovadbe.	- opis procesa razveze - laganje - lažne ovadbe nasilja
D.8. Največja težava je CSD...	Oče ni zadovoljen z vlogo CSD.	- vloga CSD
D.9. ...jeza bivše partnerke, saj sem jo posnel med priznanjem prešuštva.	Oče je posnel partnerko, ko je priznala prevaro.	- razlog za razvezo
D.10. Koliko mi dopuščajo stiki sledim že napisanim načelom...	Oče ima še vedno veliko vlogo.	- aktivna vloga očeta
D.11. Vlogo pred institucijami – pa nimam besed, od zapostavljenosti do tega, da je kao mama otrok najbolj uboga...itd.	Oče se počuti zapostavljenega od institucij.	- ne vključenost očeta
D.12. Katastrofa – mlajša je bila pod vplivom mame, starejše ni mogla obrniti. Sedaj so odnosi, saj sem moral sam prijavljati (na predlog CSD-ja) zaradi omejevanja stikov.	Oče je moral prijavljati mamo, da je lahko vzpostavil stik z otroki.	- stiki z otroki
D.13. Kot borbo proti mlinu na veter.	Oče je opisal proces razveze kot borbo proti mlinu na veter.	- opis procesa razveze
D.14. Zaradi kurbirske žene.	Razveza se je zgodila zaradi prevare.	- razlog za razvezo
D.15. Po dolgem iskanju dokazov (laži, maili, klici, smsi,...) in na koncu posnete pogovore o dejanjih, sem se odločil, da se ločiva.	Oče se je odločil za razvezo.	- odločitev za razvezo
D.16. Najhuje je bilo, ker je to bil moj najboljši prijatelj. Ona je bila z mojim najboljšim prijateljem in pozneje sem izvedel, da prej že z drugimi...	Oče je izvedel, da je bila partnerka z njegovim najboljšim prijateljem. Počutil se je slabo.	- trpljenje - razlog za razvezo
D.17. Grozne, ampak odločil sem se zavestno, da ne bom mogel več nikoli zaupati bivši ženi. Kljub	Oče se je počutil grozno.	- laganje - trpljenje

temu, da sem ji dokazal kurbirstvo, je še vedno lagala.		
D.18. Podporo in razumevanje – sem ga imel v prijateljih in ožji družini. Pogovor s prijateljem in domačini ter misel na otroke.	Oče je imel podporo pri prijateljih in ožji družini.	- prijatelji - starši
D.19. Nobene. Jaz sem moral in še vedno moram vse dokazovati, medtem ko bivša žena samo pove ali trdi pa je že vse sprejeto.	Oče ni imel možnosti soodločanja in pravic pri procesu razveze.	- ni možnosti soodločanja in pravic
D.20. Pri željah – kaj je to želja...kot da sem gnoj...	Oče ima občutek, da ni upoštevan.	- želje
D.21. Imel podporo od vseh, saj so razumeli, zakaj sem se odločil za ta korak.	Oče je imel podporo in razumevanje vseh.	- pomoč
D.22. Katastrofa – kljub lažem, ki jih je bivša žena razlagala in odtujevala otroke od mene sem potegnil vedno kratko.	Očetu strokovne službe niso pomagale.	- ni strokovne pomoči - preprečevanje stikov z otroki
D.23. To se je sedaj končalo, ker sem zagrozil CSD-ju, da jih bom prijavil za napisane laži, ki naj bi jih izrekli otroci, sam pa imam dokaz.	Oče ni bil zadovoljen z delom CSD.	- vloga CSD
D.24. Največja pomoč – razumevanje bližnjih – družine, prijateljev. Kaj bi si želel, da bi bilo drugače – bivšo ženo z zdravjo pametjo.	Oče je imel pomoč bližnjih in prijateljev. Želi si, da bi imel ženo, ki ga ne bi prevarala.	- pomoč - želje

PO RAZVEZI

D.25. Postopki še vedno trajajo.	Proces razveze še vedno traja.	- opis procesa razveze
D.26. Z otroki pa vedno boljše, ker rastejo in vedno bolj razumejo.	Oče ima vedno boljši odnos z otroki.	- odnos z otroki
D.27. Vloga očeta je zelo pomembna, sem pa bistveno premalo z njimi...	Očetova vloga je velika.	- aktivna vloga očeta
D.28. ...saj bivša ne dopusti več stikov in CSD jo pri tem podpira.	Partnerka preprečuje stike otrok z očetom. Oče ni zadovoljen z vlogo CSD.	- preprečevanje stikov z otroki - vloga CSD
D.29. Živimo kvalitetno kakor se le da....igramo se, kuhamo, se učimo, itd.	Oče ima veliko vlogo.	- aktivna vloga očeta
D.30. Komunikacije ni, ker lažje otrokom in drugim.	Oče nima odnosa z nekdanjo partnerko in ne komunicira z njo. Prisotno je laganje.	- ni odnosa s partnerko - ni komunikacije - laganje
D.31. Super, ko sem z njimi, problem je samo, ko morata nazaj k mami, saj bi še ostali pri meni.	Oče ima dober odnos z otroki.	- odnos z otroki
D.32. Otroci se z mojo novo partnerko super razumejo.	Odnos med otroki in očetom ter njegovo novo partnerko poteka odlično.	- nov partner
D.33. Njen sedanji partner napada in izziva s provokacijami ter grozi...izziva in povzroča nemire tudi na otrokovih prireditvah. Odrasli nimamo odnosa med seboj.	Odnos med bivšo ženo, otroki, očetom in partnerjem bivše žene ne poteka dobro.	- nov partner - slab odnos s partnerko
D.34. Otroci, predvsem mlajša je zelo vznemirjena, saj čuti in vidi, da se z bivšo ženo ne razumeva.	Otroci čutijo, da se starša ne razumeta.	- slab odnos s partnerko
D.35. Kot z bojem proti mlinu na veter. Niso hoteli pustiti otroka k pedopsihologu...	Oče se je v sodelovanju s strokovnimi službami počutil nemočnega.	- ni strokovne pomoči

D.36. ...ko sem pritisnil preko direktorja CSD-ja je nekako šlo, ampak je trajalo 10 mesecev, kar je potem vseeno pomagalo (pedopsiholog) starejši. Mlajše spet ne pustijo, sami na CSD opravljajo razgovore...v glavnem katastrofa.	Oče je prek CSD delno uredil pomoč hčerama. Ni zadovoljen z delom CSD.	- vloga CSD
D.37. En primer – bivša je na silo odpeljala otroke od mene, v času mojih dni z njimi, pod pretvezo (tako je govorila na policiji), da so bili ogroženi, pa sploh nisem nič rekel, samo prosil sem jo, naj mi da nadomestni dan in to potrdi preko maila, smsa.	Oče je želel nadomestni dan za otroke. Nekdanja partnerka je omejila stike z otroki.	- omejevanje stikov z otroki
D.38. Letel sem na CSD in tam povedal, kaj je bivša povedala, pa je socialna delavka potrdila, da se je bivša zlagala in to ni prišlo iz njenih ust. Kljub temu je socialna delavka (znanka od bivše žene) na CSD-ju podpirala bivšo ženo pri njenih dejanjih, itd.	Oče se je po pomoč obrnil na CSD.	- vloga CSD
D.39. Psihično potrtost predvsem zaradi omejevanja stikov, laži, itd. Selile so se one, ker sem jaz v hiši mojih staršev. Finančno sem na psu...	Oče je bil žalosten. Stiki so mu bili omejeni. Razveza je povzročila selitev in finančno stisko.	- spremembe - žalost
D.40. Potreboval bi pomoč psihiatra in razumevanje inštitucij.	Oče bi potreboval pomoč psihiatra in razumevanje institucij.	- pomoč
D.41. Zdravo pamet na CSD-ju. Ko sem predlagal skupno skrbništvo, so se mi na CSD smejali.	Oče nima dobrega mnenja o CSD.	- vloga CSD - želje
D.42. Na CSD so mi nabili takšno preživnino, kot da otroci pojedjo vsak mesec 240kg težko živo svinjo, sami na CSDju pa je tudi ne bi mogli plačevati.	Oče ni zadovoljen z vlogo CSD in meni, da so stroški preveliki.	- vloga CSD - finance
D.43. Pogrešal sem zdravo pamet CSDja in sodišča. Jaz plačujem 380eur preživnine na 900eur neto plače. Strokovnim službam nič, sodišču pa še manj.	Oče ni zadovoljen s strokovnimi službami. Težave ima s financami.	- vloga CSD - druge strokovne službe - finance

5. Kodiranje izjav: Intervju z E.

OPIS DRUŽINSKEGA ŽIVLJENJA PRED RAZVEZO

E.1. Bila sva sodelavca. Imela me je za nižji sloj, hladen seks, njena družina je bila zelo pobožna. Mislim, da se bo z leti spremenila. Malo je bilo boljše, vendar nisem bil zadovoljen.	Oče je bil sodelavec svoje poznejše partnerke. Odnos med njima je bil zelo različen.	- služba - odnos s partnerko
E.2. ...nisem želel stikov z njeno družino – bili smo zelo oddaljeni.	Oče ni želel stikov s partnerkino družino.	- ni stikov s partnerkino družino
E.3. Rodila se je najina hči, potem sva kupila garsonjero od njene družine na kredit. Skupaj sva jo odplačevala. Živeli smo skupaj 4 leta in pol.	Oče je dobil hčerko. Skupaj so živeli 4 leta in pol.	- rojstvo otroka
E.4. Delala sva obratno; ko je bila ona dopoldan, sem bil jaz popoldan	Oče in partnerka sta imela različen delovnik.	- služba

in obratno.		
E.5. Skrbela sva za hči, ko sva imela čas oziroma, ko nisva delala.	Oče in partnerka sta bila s hčerko, ko nista delala.	- skupno preživljanje časa z otroki
E.6. Jaz sem bil živ, seks mi veliko pomeni, veliko sem športal, delal tudi na črno, bil sem zelo aktiven.	Oče je opisal svojo raznoliko vlogo moškega.	- vloga moškega
E.7. Hči je povsod hodila z mano na šport, spoznala je vsa igrišča v okolišu.	Oče je imel veliko vlogo.	- aktivna vloga očeta

PRED RAZVEZO

E.8. Bivša žena je bila v redu oseba, poštena. Čustveno zelo hladna.	Oče je imel dober odnos s partnerko.	- odnos s partnerko
E.9. To me je motilo predvsem v spolnosti. Spolnost mi veliko pomeni in čez to nisem mogel, zato sem jo velikokrat prevaral – vedno diskretno.	Oče je velikokrat prevaral svojo partnerko.	- razlog za razvezo
E.10. Za družino sem vedno poskrbel, nisem ponočeval zaradi tega. Nasilja ni bilo, med kreganjem hčere nikoli ni bilo zraven.	Oče je vedno poskrbel za družino, v kateri tudi ni bilo nasilja.	- odnos s partnerko - ni nasilja - prepiri
E.11. Odnos s hčerko sem imel super. Povsod sem jo vzel s seboj. Veliko sem športal, zato je šla povsod z mano. Tam so bili tudi drugi otroci in vedno je imela družbo. Vedno sem poskrbel zanjo.	Oče je imel dober odnos do otrok. Vedno je poskrbel za hčerko, vključeval jo je v šport.	- odnos z otroki
E.12. Žena je od začetka malo ukazovala. Hči je bila ogromno časa z menoj – hči je bila moj alibi. Lepo smo se razumeli med seboj, nikoli nekih večjih težav. Bili smo enakopravni.	Oče je imel dober odnos s partnerko in otrokom.	- odnos s partnerko - odnos z otroki
E.13. Vse, kar se tiče financ, sem poskrbel jaz; šolanje, smučanje, morje, aktivnosti. Hči sem vedno vozil s sabo naokrog, saj sem bil zelo aktiven.	Oče je imel veliko vlogo.	- aktivna vloga očeta

MED RAZVEZO

E.14. Glumili smo. Takrat smo se spoprijateljili... Takrat smo nekako odigrali odnos.	Odnosi v družini so bili dobri, vendar neiskreni.	- skupno preživljanje časa
E.15. Svojo vlogo sem dobro opravljal – vedno sem poskrbel za hči tako, da ni bila za nič prikrajšana; čustveno in finančno.	Oče je v času razveze ohranil svojo vlogo.	- aktivna vloga očeta
E.16. Odnosi so bili hladni tako kot prej. Igrali smo, da je vse v redu zaradi hčere.	Odnosi med razvezo so bili dobri, vendar neiskreni.	- slab odnos s partnerko - odnos z otroki
E.17. Na sodišču sem bil nervozen, živčen.	Oče je bil nervozen in živčen na sodišču.	- druge strokovne službe
E.18. Socialna delavka in en moški sta me prepričevala, naj se ne razvežem. Kratko. Po tem sva šla še na kavo.	Očeta sta socialna delavka in neki moški prepričevala v prekinitev procesa razveze.	- vloga CSD
E.19. Hladen odnos in posledično varanje. To se je stopnjevalo, zato	Razlog za razvezo je bil hladen odnos in posledično varanje, ki se	- razlog za razvezo

sem se odločil za spremembo.	je stopnjevalo.	
E.20. Zamenjal sem službo in spoznal drugo žensko – zakon se je začel ohlajati, odnos z drugo žensko pa stopnjevat.	Oče je spoznal novo partnerko.	- nov partner
E.21. Družina je ni odobraval – nedružabna, nikoli nič pomagala, hladna, kot mama in oseba je bila zelo dobra, vendar zame prehladna.	Očetova družina ni odobraval njegove (nekdanje) partnerke.	- starši
E.22. Zaradi hladnega odnosa. Odločil sem se, ko sem že imel drugo partnerko in mi je bilo lažje narediti ta korak.	Oče se je odločil za razvezo zaradi hladnega odnosa.	- odločitev za razvezo
E.23. Ni bilo nekih posebnih občutkov, saj nisem veliko razmišljal o tem.	Oče ni imel posebnih občutkov ob razvezi. Dozorel je pozneje.	- ni posebnih občutkov
E.24. Velikokrat sem se zjokal, ko sem prevažal hčero k bivši ženi. Bilo je zelo čustveno...Hudo mi je bilo zaradi otroka,...	Oče je bil velikokrat žalosten zaradi otroka.	- žalost
E.25. Ko zdaj razmišljam, bi si vzel več časa zase.	Oče bi želel več časa zase.	- želje
E.26. Moja družina, bratje, nihče me ni nič spraševal, prijatelji – zelo veliko prijateljev ni želelo priti k meni zaradi bivše žene...Obdržal sem vse prijatelje od prej,...To mi je veliko pomenilo.	Oče je imel podporo in pomoč družine ter prijateljev.	- starši - prijatelji
E.27. Midva sva vse naredila sporazumno, tako da večjih težav ni bilo. Ni bilo tožb in sva hitro rešila.	Oče in njegova partnerka sta sporazumno rešila razvezo.	- sporazumna razveza - možnosti soodločanja in pravic
E.28. Bližnji so pričakovali, saj so poznali situacijo...Določeni so me prepričevali, naj se poskusim še enkrat potruditi, vendar nisem želel.	Oče ni imel posebnih odzivov okolice oziroma socialne mreže.	- socialna mreža
E.29. Ne z nikomer.	Oče ni sodeloval s strokovnimi službami.	- ni strokovne pomoči
E.30. Nisem potreboval neke pomoči, nič.	Oče ni potreboval pomoči.	- pomoč

PO RAZVEZI

E.31. Nisva imela nekega odnosa, razen glede šole ali financ pri hčeri.	Oče ni imel posebnega odnosa z nekdanjo partnerko po razvezi.	- ni odnosa s partnerko
E.32. Do dandanes se dobimo, pogovorimo, tako da je komunikacija popolnoma normalna, ko smo skupaj.	Oče ima normalno komunikacijo z nekdanjo partnerko.	- komunikacija
E.33. Drugače nimamo stikov.	Oče načeloma nima stikov z nekdanjo partnerko.	- ni stikov s partnerko
E.34. Skupaj se dobimo zaradi vnukov, praznovanje...Vse smo rešili na lep način.	Oče ima lepe odnose z nekdanjo partnerko in otroki.	- odnos s partnerko - odnos z otroki
E.35. Hči je bila zelo veliko pri meni...Hči je bila stalno z mano in mojo novo partnerko ter njenima otrokoma. Lepo smo se razumeli.	Oče je imel veliko vlogo po razvezi.	- aktivna vloga očeta - nov partner
E.36. Nimava stikov, razen, ko se vidimo ali dobimo zaradi vnukov.	Oče nima stikov z nekdanjo partnerko.	- ni stikov s partnerko
E.37. Komunikacija med nama je	Oče dobro komunicira z nekdanjo	- komunikacija

normalna, spoštljiva.	partnerko.	
E.38. Z vsemi otroki imam lep odnos, zaupamo si, se veliko pogovarjamo.	Oče ima dober odnos z otroki.	- odnos z otroki
E.39. Vse poteka normalno, ni težav.	Odnos med bivšo partnerko in otroki ter očetom in novo partnerko je dober.	- odnos s partnerko - nov partner
E.40. Bivša žena nima partnerja.	Bivša žena nima partnerja.	- nov partner
E.41. Nisem sodeloval z nikomer.	Oče ni sodeloval s strokovnimi službami.	- ni strokovne pomoči
E.42. Preselil sem se k staršem...osvobodil sem se.	Oče se je preselil in osvobodil.	- spremembe - olajšanje
E.43. Ničesar nisem potreboval.	Oče ni potreboval pomoči.	- pomoč
E.44. Starši in prijatelji so mi stali ob strani.	Oče je imel podporo staršev in prijateljev.	- starši - prijatelji
E.45. Nisem sodeloval s strokovnimi službami, nisem potreboval njihove pomoči.	Oče ni sodeloval s strokovnimi službami (CSD).	- vloga CSD - druge strokovne službe

6. Kodiranje izjav: Intervju s F.

OPIS DRUŽINSKEGA ŽIVLJENJA PRED RAZVEZO

F.1. Bila sva skupaj 17 let...Poročila sva se, ko sva že imela prvega otroka starega dve leti.	Oče se je poročil, ko je imel otroka, starega dve leti.	- rojstvo otroka
F.2. Jaz sem se zaposlil, ona še študirala.	Oče je bil že zaposlen, partnerka je še študirala.	- služba in študij
F.3. Nič nam ni manjkalo, imeli smo vse,...Nikoli se nisva prav dosti prepirala, imeli smo »sanjsko življenje.« Veliko smo si privoščili, veliko zabav, malo t.i. odbito življenje. Med vikendi smo hodili naokrog.	Oče opisuje prijetno družinsko življenje.	- prijetno družinsko življenje.
F.4. ...dokler nisem izvedel, da me vara z najboljšim prijateljem.	Oče je izvedel, da ga partnerka vara.	- razlog za razvezo

PRED RAZVEZO

F.5. Zelo sva bila povezana. Vsako jutro sem ji rekel, da jo ljubim, jo objel in poljubil. Bila mi je zelo privlačna, bila mi je vse, bil sem zelo pozoren do nje.	Oče je imel dober odnos s partnerko.	- odnos s partnerko
F.6. Z obema sinovoma sem imel lep odnos, nisem bil pa tako vključen v njuno vzgojo, ker sem večinoma delal.	Oče je imel dober odnos z otroki. Bil je odsoten zaradi službe.	- odnos z otroki - odsotnost
F.7. Bil sem bolešno ljubosumen.	Oče je bil ljubosumen.	- ljubosumnost
F.8. Žena je bila gospodinja, skrbela je za vzgojo, skrb in šolo otrok.	Za otroke je večinoma skrbela žena.	- aktivna vloga mame
F.9. Jaz sem večinoma delal,...	Oče je večinoma delal.	- odsotnost - služba
F.10. ...ko je bilo potrebno nastopiti avtoritativno pri otrocih, sem to opravil.	Oče je postavljал meje otrokom.	- pravila v družini
F.11. Imeli smo vse, finančno smo si privoščili karkoli smo želeli, imeli smo prikolico, čoln, veliko potovali, se zabavali, nič nam ni manjkalo.	Oče je imel prijetno družinsko življenje.	- prijetno družinsko življenje

F.12. Večinoma sem delal, bil sem zelo odsoten.	Oče je bil precej odsoten pri vzgoji otrok.	- odsotnost
F.13. Ko je bilo potrebno nastopiti bolj ostro pri vzgoji, je bila to moja naloga.	Oče je postavljajl meje in pravila otrokom.	- pravila v družini
F.14. Nikoli pa ni bilo nasilja.	V družini ni bilo nasilja.	- ni nasilja
F.15. Vse smo se lepo pogovorili.	V družini je bila dobra komunikacija.	- komunikacija

MED RAZVEZO

F.16. Bil sem tako prizadet, da sem rekel, da bom vzel otroke.	Oče je bil prizadet.	- prizadetost
F.17. Pravnica mi je svetovala, da dokler ima žena še občutek krivde, naj spišemo za ločitev. V enem tednu mi je pripravila dokumente.	Oče je sodeloval z drugimi strokovnimi službami.	- druge strokovne službe
F.18. Hiša in vse ostalo je bilo moje. Njej sem nakazal nek znesek, ona pa je prišla po obleke.	Oče se ni preselil. Preselila se je partnerka.	- spremembe
F.19. Dogovorila sva se za skupno skrbništvo. Otroke imava na dva dni in si jih izmenjujemo. Za počitnice se sproti dogovarjamo.	Oče in partnerka sta imela skupno skrbništvo.	- skrbništvo
F.20. Na začetku je bil odnos dober, sem se še čustveno zadržal, da ne bi želela še kaj, dokler ni odločbe sodišča.	Oče je imel na začetku še dober odnos s partnerko.	- odnos s partnerko
F.21. Z otrokoma se veliko pogovarjam, delam na tem, da mi vse lahko zaupata. Imamo lep odnos. Vozim ju na aktivnosti, tudi finančno jima lahko veliko omogočim. Podpiram ju pri šoli in športu. Tudi čez mam o jima nikoli nisem nič rekel.	Oče ima veliko vlogo.	- aktivna vloga očeta
F.22. Ni bilo nič posebnega,...Odnosi so ostali normalni v tistem času. Zelo sem se zadrževal, da se nismo prepirali.	Odnosi v času razveze so ostali normalni – dobri.	- odnos s partnerko
F.23. ...ker je razveza bila zelo hitra.	Proces razveze je bil hiter.	- opis procesa razveze
F.24. Bilo je hitro in enostavno. Pravnica mi je hitro pripravila notarski zapis...	Proces razveze je bil hiter in enostaven.	- opis procesa razveze
F.25. Na centru za socialno delo smo opravili še pogovor, ki je potekal petnajst minut, nato je bilo to končano.	Družina je imela pogovor na CSD.	- vloga CSD
F.26. Naredil sem kopijo Vibra in ugotovil v štirih urah, da me vara in s kom me vara.	Očeta je partnerka prevarala.	- razlog za razvezo
F.27. Predlagal sem, da ostaneva skupaj in greva na terapijo – trajala je štirinajst dni.	Oče je partnerki predlagal terapijo.	- partnerska terapija
F.28. Ona je rekla, da ne more in da je noro zaljubljena v mojega prijatelja.	Partnerka je bila zaljubljena v novega partnerja.	- nov partner
F.29. Izvedel sem, da me vara z najboljšim prijateljem.	Očeta je partnerka prevarala.	- seznanitev z razvezo
F.30. Padeš na beton in greš popolnoma drugo pot...štirinajst dni sem mislil, da mi bo razneslo srce, nisem mogel spati...	Očetu je bilo mučno.	- trpljenje
F.31. Zamenjal sem celo	Oče je zamenjal družbo in se	- spremembe

družbo,...toliko sem športal, da sem padel dol.	vklučil v šport.	
F.32. Sem nekako predelal – prej sem obtoževal prijatelja, nje pa ne – nisem nekaj izražal hude jeze, sem gojil odnos – na začetku sva hodila na kavo in se pogovarjala glede otrok; zelo sem se držal nazaj.	Oče je imel odnos s partnerko.	- odnos s partnerko
F.33. Potreboval bi podporo prijateljev. Zamenjal sem celo družbo.	Oče bi potreboval podporo prijateljev.	- socialna mreža
F.34. Misli sem, da mi bo razneslo srce. Kot da bi padel na beton. Sprva sem doživel šok, nato veliko razočaranje.	Oče je bil zelo prizadet in šokiran.	- šok - prizadetost
F.35. Za vikende smo žurali, veliko pili, po ločitvi sem prenehal z alkoholom in začel s športom. Kasneje sem se posvetil otrokom – nabava oblek, vse je bilo malo zmedeno...veliko sem se pogovarjal z otrokoma.	Oče je prenehal piti alkohol in se začel ukvarjati s športom. Pozneje se je posvetil otrokom.	- spremembe
F.36. ...veliko sem se pogovarjal z otrokoma.	Oče je imel boljši odnos z otrokoma.	- odnos z otroki
F.37. ...imel sem dve terapevtki in še k eni hodil, povezal sem se s sestrčno, ker je imela podobno izkušnjo – razveza in en otrok.	Oče je imel terapevtki in se povezal s sestrčno, kar mu je bilo v pomoč.	- pomoč - sorodniki
F.38. Veliko mi je pomagala terapevtka...vmes sem spoznal neko dekle – začela mi je pomagati...	Očetu je pomagala terapevtka in nova prijateljica.	- pomoč
F.39. Preko prijateljice sem se zelo povezal z otroki, svetovala mi je glede knjig, tako da sem se s tem zelo povezal z otroki – kako se pogovarjati z njimi, kaj nekaj pomeni...	Oče se je pozneje zelo povezal z otroki.	- odnos z otroki
F.40. Imel sem vse pravice in tudi odločal sem lahko o vsemu, saj smo preko notarskega zapisa izpeljali vse dogovore brez težav.	Oče je imel vse pravice in možnosti soodločanja.	- možnosti soodločanja in pravic
F.41. Nisem nikomur preveč razlagal. Družbo sem pa v celoti zamenjal.	Oče je zamenjal celotno družbo.	- socialna mreža
F.42. Moji starši so vedeli, saj smo živeli v isti hiši. Stali so mi ob strani.	Očetu so starši stali ob strani.	- starši
F.43. Imeli smo le kratek pogovor na centru za socialno delo. Trajalo je petnajst minut. Nisem imel občutka, da bi nam kakorkoli pomagali, saj smo preko sporazumnega dogovora že vse dorekli.	Družina je bila na pogovoru na CSD.	- vloga CSD
F.44. Želel bi si, da se to sploh ne bi zgodilo, vendar verjamem, da je vse z nekim razlogom, pa čeprav na začetku ni videti tako.	Oče bi si želel, da se razveza ne bi zgodila.	- želje
F.45. Našel sem si pomoč pri terapevtkah, v športu, s prebiranjem knjig.	Oče si je znal pomagati.	- pomoč

PO RAZVEZI

F.46. Cela njena družina me je imela zelo rada...Še vedno sem v stiku z njimi, hodim z njenim	Oče je ohranil dobre stike s partnerkino družino.	- odnos s partnerko
---	---	---------------------

očetom na kavo.		
F.47. Bivša žena je bila prej nasmejana, potem je postala otopela – opazil sem, da se je spremenila.	Nekdanja žena se je spremenila.	- sprememba odnosa
F.48. Oba otroka sta trenirala nogomet - iz najboljše skupine sta šla v najslabšo, malo govorita, vse moram vleči iz njiju, zatopila sta se v telefon.	Otroka sta se spremenila.	- sprememba odnosa
F.49. Starejši otrok je rekel, da je vedel za maminega ljubimca, vendar ni želel povedati, da ne bi koga prizadel.	Otrok je molčal o maminem partnerju, da ne bi koga prizadel.	- skrivanje
F.50. Bivša žena ne opaža sprememb pri otrokoma...Ko je bilo potrebno kupiti stvari za njiju, je nehala sodelovati.	Nekdanja žena je nehala sodelovati z očetom.	- ni odnosa s partnerko
F.51. Prej nisem bil vključen v vzgojo, potem pa sem se moral naučiti vse od začetka...Bolj sem se povezal z njima, veliko se pogovarjamo, zaupata mi.	Oče je svojo vlogo povečal.	- aktivna vloga očeta
F.52. Bivša žena se je preselila v najemniško stanovanje z novim partnerjem.	Nekdanja žena se je preselila.	- spremembe
F.53. Normalno se dogovarjava za stike...	Oče ima normalen odnos s partnerko.	- odnos s partnerko
F.54. ...prej sva šla še na kavo, zdaj nimava več dosti komunikacije.	Oče s partnerko ne komunicira več dosti.	- ni komunikacije
F.55. Prepirava se ne.	Oče in nekdanja partnerka se ne prepirata.	- ni prepиров
F.56. S sinovoma smo si blizu, zaupamo si.	Oče ima dober odnos z otroki.	- odnos z otroki
F.57. Me pa skrbi...ne pogovarjata se več toliko z mano, zatopljena sta v telefon. Zaprla sta se, kar me skrbi.	Očetov odnos z otroki se je spremenil.	- sprememba odnosa
F.58. Nimam nove partnerke.	Oče nima nove partnerke.	- nov partner
F.59. Otroka sta se zdaj zaprla vase. Z bivšo ženo pa vedno slabše sodelujeva.	Oče ima slabši odnos s partnerko.	- slabi odnosi
F.60. Sodelovanje je bilo vedno slabše – za otroke vedno manj interesa, vedno več sem mogel financirati, ona je rekla, da ne bo...	Oče ima slabši odnos s partnerko. Težava so bile tudi finance.	- odnos s partnerko - finance
F.61. Se mi zdi, da sva vedno bolj na bojni nogi zaradi otrok - ona hodi na Maldive in govori, da ne more fantoma kupiti za obleči – vse je na meni.	Oče ima slab odnos s partnerko.	- slab odnos s partnerko
F.62. Nismo prav dosti sodelovali. Edino pogovor na centru za socialno delo, ki je trajal le petnajst minut. Nič posebnega.	Družina ni sodelovala s strokovnimi službami po razvezi. Edino pogovor na CSD.	- ni strokovne pomoči - vloga CSD
F.63. Za vikende smo žurali, veliko pili, po ločitvi sem prenehal z alkoholom in začel s športom.	Oče je naredil vrsto sprememb po ločitvi.	- spremembe
F.64. Bolj sem se posvetil otrokom, veliko sem se pogovarjal z njima...	Oče je prevzel večjo vlogo po razvezi.	- aktivna vloga očeta
F.65. Sestrična in prijateljica, ki mi pomagata s svojimi izkušnjami.	Očetu so pomagali sestrična, prijateljica in dve terapevtki.	- pomoč

Drugače pa terapevtki.		
F.66. Nič posebnega nisem pogrešal, ker sem si znal pomagati. V pomoč sta mi bili terapevtki.	Oče v celotnem procesu razveze ni nič pogrešal, ker si je pomagal s terapevtkami.	- ni strokovne pomoči

7. Kodiranje izjav: Intervju z G.

OPIS DRUŽINSKEGA ŽIVLJENJA PRED RAZVEZO

G.1. Dve leti pred prvim otrokom je bilo vse v redu. Športala sva, hodila na izlete, vse je bilo v redu.	Oče je imel s partnerko prijetno družinsko življenje.	- prijetno družinsko življenje
G.2. Po rojstvu prvega otroka je bilo manj tega, vendar je vseeno nekako šlo.	Dinamika v družini se je malo spremenila po rojstvu prvega otroka.	- rojstvo otrok
G.3. Po rojstvu drugega otroka, sva iskala boljšo stanovanjsko rešitev. Oba sva varčevala, nisva pa imela dovolj za nakup stanovanja.	Po rojstvu drugega otroka, sta iskala stanovanjsko rešitev.	- rojstvo otrok

PRED RAZVEZO

G.4. Že prej sem želel na terapijo s partnerko, vendar ni želela.	Oče je predlagal partnersko terapijo.	- partnerska terapija
G.5. Izgledalo je, da je ona imela že prej nek plan, ker je govorila, da ima službo, otroka in stanovanje ter mene ne potrebuje.	Očetu je partnerka že prej namigovala, da ga ne potrebuje.	- odnos s partnerko
G.6. S hčerko sva imela dober odnos, veliko smo bili skupaj, naučil sem jo hoditi, oba otroka sem naučil plavat, rolat, drsat, igrati šah, voziti se s kolesom – obema sem kupil kolo.	Oče je imel dober odnos s hčerko in sinom.	- odnos z otroki
G.7. Žena ju je bolj nazaj držala, edino znala je igrati klavir, zato sva tudi hči spodbujala h glasbeni šoli.	Partnerka je imela veliko vlogo kot mama.	- aktivna vloga mame
G.8. Ko je prišel sin, je bilo bolj ravnovesje v družini in sva imela res pravi odnos oče-sin, malo sva se »ravsala« v hecu.	Oče je imel dober odnos tudi s sinom.	- odnos z otroki
G.9. Žena je imela bolj gospodinjstvo čez, nego, vrtec in šolo, roditelske sestanke..	Mama je imela veliko vlogo.	- aktivna vloga mame
G.10. ...jaz pa skrb za aktivnosti, finance, avto in počitnice.	Oče je imel veliko vlogo.	- aktivna vloga očeta
G.11. Naučil sem ju vse, kar se tiče gibanja; naučil sem ju hoditi, smučati, voziti kolo. Tudi vztrajal sem pri tem, da sta pismena še preden gresta v šolo – da znata napisati vsaj svoje ime.	Oče je imel veliko vlogo.	- aktivna vloga očeta

MED RAZVEZO

G.12. Nisva se dosti pogovarjala.	Oče ni dosti komuniciral s partnerko.	- ni komunikacije
G.13. Takrat sem izgubil službo, poslal preko dvesto prošelj in leto in pol nisem nič dobil. Sproti sem našel kakšno delo in tudi delal na črno kolikor sem lahko.	Oče je izgubil službo.	- služba
G.14. Prej sem bil vsako popoldne z njima,...Ko nisem imel službe, ravno v tem obdobju, ju nisem	Očetova vloga se je zmanjšala.	- ne vključenost očeta

dosti videl, ker sem delal v času, ko sta bila doma – v pop. in večernem času. Kdaj sem pripravil za jest, preden sta prišla.		
G.15. Vse je šlo navzdol. Ni bilo odnosa, niti spolnih odnosov.	Oče ni imel odnosa s partnerko med razvezo.	- slab odnos s partnerko
G.16. Dopustov ni bilo več, ničesar. Vse se je spremenilo.	Za očeta se je vse spremenilo.	- spremembe
G.17. Predolg je bil. Mučen.	Za očeta je bil proces razveze predolg in mučen.	- opis procesa razveze
G.18. Izgubil sem službo in od nekdanj jo je motilo, da je manj zaslužila kot jaz, ki sem imel manj šole.	Oče navaja kot razlog za razvezo razlike med zakoncema.	- razlog za razvezo
G.19. Firma je šla v stečaj, ona je začela govoriti, da so otroci in stanovanje njeni, da ima dobro službo in da me ne potrebuje več...in me obtožila nasilja.	Oče je bil lažno ovaden zaradi nasilja.	- lažne ovadbe nasilja
G.20. Odšla je na CSD, dobila vse informacije, kaj in kako mora storiti...	Partnerka je odšla na CSD.	- vloga CSD
G.21. Žena se je tako odločila.	Partnerka se je odločila za razvezo.	- odločitev za razvezo
G.22. Odšla je na CSD in sodišče.	Partnerka je odšla na CSD in sodišče.	- druge strokovne službe
G.23. Ona je dobila brezplačno pravno pomoč, jaz sem bil brezposeln in si v tako kratkem času nisem uspel urediti pomoči niti nisem imel denarja.	Oče si ni uspel urediti pomoči.	- pomoč
G.24. Sodnici sem dal papirje, da prosim za BPP. Sodnica mi je vrnila papirje in rekla, da sem obtožen nasilja in da se ne bomo več pogovarjali.	Oče ni bil deležen strokovne pomoči. Bil je obtožen nasilja.	- ni strokovne pomoči - nasilje
G.25. Niti enega dokaza ni bilo, da sem nasilen, nikoli ni bilo policije pri meni doma, nič.	Oče je navedel lažno ovadbo nasilja.	- lažna ovadba nasilja
G.26. Odločba je bila izdana, moral sem se odseliti.	Oče se je moral odseliti.	- spremembe
G.27. Počutil sem se grozno, svet se mi je porušil.	Oče se je počutil grozno.	- trpljenje - obup
G.28. Štirinajst let smo živeli skupaj, dva otroka, bili smo družina, družbeni status je drugačen, če nimaš družine – še vedno nekaj pomeni...Pred razvezo smo živeli nadstandardno.	Oče opisuje družinsko življenje pred razvezo.	- prijetno družinsko življenje
G.29. Moje delo v zadnjih petnajstih letih je šlo po gobe. Finančno, vse.	Oče je opisal tudi finančno izgubo.	- finance
G.30. Potreboval bi nekega zagovornika.	Oče bi potreboval pomoč zagovornika.	- pomoč
G.31. Moški ne bi smel iti sam v te institucije, ker je vedno napaden.	Oče je občutil nemoč v teh institucijah.	- nemoč - vloga moškega
G.32. Bil sem brez hrane, ko sem dobil prvo plačo, sem odšel takoj po hrano za dva dni – presrečen sem bil.	Oče je bil presrečen, ko si je kupil hrano.	- sreča
G.33. Nikomur nisem nič govoril...Nisem imel nobene pomoči.	Oče ni imel pomoči.	- pomoč

G.34. Nisem imel službe in sem se takrat samo s tem ukvarjal, kako bom dobil službo. Ko sem dobil službo, sem bil že totalno izčrpan.	Oče se je osredotočil na iskanje službe.	- služba
G.35. Nisem imel nobenih pravic in možnosti.	Oče ni imel nobenih pravic in možnosti soodločanja.	- ni možnosti soodločanja in pravic
G.36. Povedal sem njenima staršema, ko sta bila na obisku, vendar sta le molčala.	Oče ni imel podpore socialne mreže.	- socialna mreža
G.37. Mojo mamo je skoraj kap.	Očetovi starši so bili pretreseni.	- starši
G.38. Sploh nisem vedel kje sem in kaj se dogaja.	Oče ni vedel, kaj se dogaja.	- šok
G.39. Nisem poznal procesa, nobenih papirjev nisem podpisoval, nobenega zapisnika mi niso pokazali.	Oče ni bil deležen strokovne pomoči.	- ni strokovne pomoči
G.40. Pomagalo bi mi, da bi mi nekdo razložil zadeve, mi stal ob strani, mi dal informacije.	Očetu bi bila pomagala podpora in več informacij.	- pomoč
G.41. Šele kasneje sem prišel sam do vsega. Veliko informacij sem dobil na internetu. Če bi takrat imel vso to znanje, bi bilo drugače.	Oče si je želel, da bi že v preteklosti imel več znanja.	- želje

PO RAZVEZI

G.42. Začela mi je prepovedovati stike...	Partnerka je očetu prepovedovala stike z otroki.	- preprečevanje stikov z otroki
G.43. ...zato sem pisal na CSD, da se stiki ne izvajajo in naj mi pomagajo.	Oče je iskal pomoč pri CSD.	- vloga CSD - pomoč
G.44. Sklicali so naju na CSD,...naj se stiki izvajajo pod njenim nadzorom.	Na CSD so se stiki izvajali pod nadzorom.	- vloga CSD - stiki z otroki
G.45. Vedno mi je govorila, da so neki rojstni dnevi, da je otrok zbolel, skratka sami izgovori, da ga nisem mogel videti.	Partnerka je očetu preprečevala stike z otroki.	- preprečevanje stikov z otroki
G.46. Občutek sem imel, kot da me ni.	Oče je imel občutek, kot da ga ni.	- samota
G.47. Zatem sem dobil stike v varni sobi na CSDju.	Oče je imel stike z otroki na CSD.	- vloga CSD - stiki z otroki
G.48. O mami nisem ničesar slabega rekel, če me sin nekaj prosi, vprašam, kaj mu je mama na to rekla, da ne nasprotujem. Pogovarjam se o tistem, kar onadva želim.	Oče ima dober odnos z otroki po razvezi.	- odnos z otroki
G.49. Ne želim ju obremenjevati z najino zgodbo.	Oče ne želi obremenjevati otrok.	- želje
G.50. Še danes mi ni dala družinskih albumov, ki sem jih želel po razvezi. Ves ta čas je bila upravičena tudi do otroških dodatkov, česar dolgo časa nisem vedel.	Oče nima komunikacije s partnerko.	- ni komunikacije
G.51. Od začetka konca razveze so stiki še bili, vse je bilo normalno...	Oče je imel stike po razvezi.	- stiki z otroki
G.52. ...hodili smo na počitnice, prihajala sta v moje stanovanje. Kazal sem jima katere risanke sem	Oče je imel veliko vlogo.	- aktivna vloga očeta

jaz gledal, ko sem bil majhen, skupaj smo šli v trgovino in sem jima kaj kupil.		
G.53. Ko smo bili na CSD pod nadzorovanimi stiki, je hči začela jokati, ker je izgubila pri igri. Prišla je socialna delavka, hči je stekla k mami. Na zapisnik je šlo, da nisem pravilno reagiral, ko je hči zajokala – mislim, da je bilo vse načrtovano s strani mame – kako naj hči reagira. Zmanjšali so mi še te stike.	Oče je imel stike na CSD, ki so mu jih pozneje omejili.	- vloga CSD - omejevanje stikov z otroki
G.54. Razlog je bil, da hči ne želi stikov z mano.	Hči ni želela stikov z očetom.	- ni stikov z otroki
G.55. Na sodišču so mi še te stike, ki sem jih imel prepolovili – ostal sem brez počitnic in vikendov z njima.	Očetu so prepolovili količino stikov.	- omejevanje stikov z otroki
G.56. S hčerko imam stike enkrat na mesec preko maila, če ona hoče.	Oče ima stike s hčerko, le če ona želi.	- stiki z otroki
G.57. Obup. Sodišče je zlata jama, CSD pa katastrofa.	Oče ni imel strokovne pomoči.	- ni strokovne pomoči - opis procesa razveze
G.58. Šest mesecev sem imel prepoved približevanja zaradi nasilja. Policija me ni nikoli obravnavala.	Oče je imel prepoved približevanja zaradi nasilja.	- nasilje
G.59. Po šestih mesecih smo urejali preživnino, stike in premoženje.	Oče je urejal stike in premoženje.	- opis procesa razveze
G.60. Pri mediaciji sem začel bolj aktivno sodelovati.	Oče je začel aktivno sodelovati.	- druge strokovne službe
G.61. Želel sem mediatorja, vendar mi niso ugodili.	Oče je želel mediatorja namesto mediatorke.	- želje
G.62. Nihče mi ni stal ob strani.	Očetu nihče ni bil v pomoč.	- pomoč
G.63. Zdaj se izobražujem glede odnosov, hodim na delavnice, veliko oddaj glede teh tem pogledam.	Oče si pomaga na različne načine.	- pomoč
G.64. Nič ne zaupam nikomur.	Oče ne zaupa strokovnim službam.	- ni strokovne pomoči
G.65. Z ženo sva bila pri izvedenki za »psihopata«, kjer je ugotovila, da nikoli nisem bil nasilen in nisem psihopat. Vse imam zapisano.	Oče je dobil mnenje, da nikoli ni bil nasilen.	- lažne ovadbe nasilja

8. Kodiranje izjav: Intervju s H.

OPIS DRUŽINSKEGA ŽIVLJENJA PRED RAZVEZO

H.1. Precej prazno, saj do partnerice ni bilo čutiti ljubezni,...	Oče ni čutil ljubezni do partnerke.	- ljubezen
H.2. ...do otroka pa so bila čustva takšna kot morajo biti.	Oče je čutil ljubezen do otroka.	- ljubezen

PRED RAZVEZO

H.3. Odnos z bivšo partnerico je bil prazen, brez posebnih globljih tematik in razprav, ljubezni ni bilo čutiti, tudi intime ni bilo več prisotne.	Oče je imel slab partnerski odnos.	- slab odnos s partnerko
H.4. Dnevi so se ponavljali v istem vrstnem redu, suhoparno in brez pretirano zanimivih dogodkov.	Oče opisuje družinsko življenje kot suhoparno.	- neprijetno družinsko življenje

H.5. S sinom je bil odnos pristen, ljubeč, starševski – skrb zanj, negovanje, crkljanje...	Oče je imel dober odnos s sinom.	- odnos z otroki
H.6. Pravila niso bila določena,...	Pravila v družini niso bila določena.	- pravila v družini
H.7. ...oba sva skrbela za otroka po najboljših močeh, načeloma kreganja okoli otroka ni bilo.	Oče in mama sta skupaj skrbela za otroka. Preprirov ni bilo.	- skupno preživljanje časa z otroki - prepiri
H.8. Bivša partnerica je skrbela bolj za negovalni del,...	Velika vloga mame.	- aktivna vloga mame
H.9. ...jaz kot oče bolj za zabavni del.	Oče je imel veliko vlogo.	- aktivna vloga očeta
H.10. Odsoten sem bil v nekem normalnem pogledu na službo, popoldne sem bil s sinom, čas preživljanja pa je bil v glavnem fokusiran na igro in crkljanje.	Oče je imel veliko vlogo.	- aktivna vloga očeta - odsotnost

MED RAZVEZO

H.11. Verjamem, da sin sprememb ni občutil, oziroma vsaj zavedal se jih ni.	Ni bilo večjih sprememb v družini med procesom razveze.	- spremembe
H.12. Drugače pa je bilo med procesom razveze vse več ali manj normalno, brez težkih konfliktov, nasilja.	Med procesom razveze ni bilo nasilja ali konfliktov.	- ni nasilja - opis procesa razveze
H.13. Vsak na svoji strani sva z bivšo partnerico pripravljala svoje argumente za medsebojni sporazum.	Odnos s partnerko je bil dober.	- odnos s partnerko - sporazumna razveza
H.14. Vloga očeta je bila v odnosu do sina normalna.	Vloga očeta je bila velika.	- aktivna vloga očeta
H.15. Do bivše partnerice tudi, strpno in čim bolj mirno...	Oče je imel dober odnos s partnerko.	- odnos s partnerko
H.16. Spremenilo se je to...da sem se odselil.	Za očeta je bila sprememba selitev.	- spremembe
H.17. Precej miren, potrebnih je bilo nekaj sprotne usklajevanja...	Proces razveze je bil za očeta miren.	- opis procesa razveze
H.18. Do razveze je prišlo zaradi praznega partnerskega odnosa oz. ohladitve kakršnihkoli pozitivnih čustev z moje strani.	Razlog za razvezo je bil hladen partnerski odnos.	- razlog za razvezo
H.19. Tudi v nasprotni smeri ni bilo čutiti potrebne ljubezni.	Oče navaja, da ni čutil ljubezni partnerke.	- razlog za razvezo
H.20. Vse skupaj je z leti postalo suhoparno, brez občutka, da gre za neko družino, prej ljudi, ki živijo skupaj in med seboj ne gojijo nikakršnih čustev.	Oče je kot razlog za razvezo navedel suhoparen odnos brez čustev.	- razlog za razvezo
H.21. Do odločitve je prišlo iz dveh razlogov...moja želja, da sin dopolni svoje prvo leto...in...nova ljubezen....med mano in mojo novo ljubeznijo.	Odločitev za razvezo je sprejel oče zaradi nove ljubezni.	- odločitev za razvezo - nov partner
H.22. Predvsem sem čutil olajšanje...	Oče je čutil olajšanje.	- olajšanje
H.23. ...in da sem se v čim krajšem možnem času tudi odselil.	Oče se je odselil.	- spremembe
H.24. V bistvu nisem potreboval ničesar.	Oče ni potreboval pomoči.	- pomoč
H.25. Nova partnerka mi je stala ob strani, nudila podporo, ki sem jo potreboval.	Očetu je pomagala nova partnerka.	- pomoč

H.26. Težko mi je bilo zaradi sina, s katerim nisem več preživil popoldnevov, noči in juter. Vez med nama je bila in je še vedno izjemno močna.	Očetu je bilo težko zaradi otroka. Vez med njima je močna.	- stiska - odnos z otroki
H.27. Najbolj mi je bila v pomoč nova partnerka.	Očetu je pomagala nova partnerka.	- pomoč
H.28. Nisem se čutil prikrajšanega za karkoli. Vse se je rešilo sporazumno.	Oče je imel pravice možnosti in sodelovanja.	- možnosti sodelovanja in pravic
H.29. Sorodniki – odzivi v glavnem negativni, sodelavci – ne vem, ker jim zadeve nisem razlagal in pojasnjeval, bolj negativni kot pozitivni, prijatelji – od večine pozitivni, nekaj pa tudi negativnih.	Oče je doživel negativne odzive sorodnikov in sodelavcev. Odzivi prijateljev so bili večinoma pozitivni.	- sorodniki - prijatelji - socialna mreža
H.30. Sodeloval nisem z nobeno službo.	Oče ni sodeloval s strokovnimi službami.	- ni strokovne pomoči
H.31. Načeloma nič, mogoče sem pogrešal predvsem več razumevanja s strani staršev in ostalih bližnjih sorodnikov.	Oče je pogrešal le podporo staršev.	- starši

PO RAZVEZI

H.32. Odnos med nama z bivšo partnerko je takšen kolikor je pač potreben, da se sproti dogovarjava o obveznostih in potrebah sina.	Oče ima odnos s partnerko.	- odnos s partnerko
H.33. Glede sina sem z njim po dogovoru.	Oče ima stike z otrokom.	- stiki z otroki
H.34. Polno skrbništvo je prevzela bivša partnerica, jaz pa plačujem dogovorjeno preživnino.	Polno skrbništvo ima partnerica.	- skrbništvo
H.35. Srečen sem z novim življenjem...	Oče je srečen po razvezi.	- sreča
H.36. ...poizkušam čas s sinom izkoristiti maksimalno kolikor je mogoče. Tudi sin se odziva pozitivno. S potrebo po očetovski ljubezni.	Oče ima veliko vlogo.	- aktivna vloga očeta
H.37. Le nujno potrebna komunikacija v povezavi s sinom.	Oče komunicira s partnerko.	- komunikacija
H.38. S sinom imam dobro komunikacijo, odprto, ni zapiranja eden pred drugim. Pogovarjamo se o vseh stvareh.	Oče dobro komunicira s sinom in ima z njim dober odnos.	- komunikacija - odnos z otroki
H.39. Odnosa med bivšo partnerico in sedanjo ni, tudi komunikacije ni. Sin mojo novo partnerico sprejema in čas z menoj preživlja v najinem družinskem okolju.	Očetova nekdanja in sedanja partnerka očeta ne komunicirata. Otrok ima dober odnos z očetovo novo partnerko.	- nov partner
H.40. Sodelovanje je bilo omejeno le na administrativni del, podpisovanje sporazuma, skrbništva...Ni bilo potrebe po vključevanju kakršnihkoli strokovnih služb.	Oče ni sodeloval s strokovnimi službami.	- ni strokovne pomoči
H.41. Razveza je...pomenila veliko olajšanje in nov, obrnjen list v življenju. Odločitev je bila prava.	Oče je občutil olajšanje.	- olajšanje
H.42. Spremenil se je način življenja, veliko več želje po	Oče omenja drugo življenje, želje po ustvarjanju, užitek, čas z	- spremembe

ustvarjanju je prisotne, vsak dan preživet je užitek in čas preživet z družino je prioriteta pred vsem ostalim.	družino.	
H.43. Težko mi je edino zaradi sina s katerim nisem vsak dan, vendar sem se zavedal da je to edina pot, da si uredim življenje...	Očetu je težko zaradi sina.	- trpljenje
H.44. Tako lahko sinu nudim tisto pravo ljubezen...	Oče lahko sinu zagotavlja ljubezen.	- ljubezen
H.45. Odnosi so tako pristni in globoki kolikor je pač mogoče.	Odnosi so dobri.	- odnos z otroki
H.46. Načeloma nisem potreboval kakšne posebne pomoči po razvezi.	Oče ni potreboval pomoči.	- pomoč
H.47. Največjo pomoč sem videl v pravnem delu, kjer mi je odvetnica pomagala maksimalno,...	Očetu so pomagale druge strokovne službe.	- druge strokovne službe
H.48. Edino kar sem pogrešal je bilo podpora staršev, saj se je šlo za mojo odločitev in moje življenje. Podpore pri svoji odločitvi pa žal nisem dobil.	Oče ni imel podpore staršev.	- starši

Priloga 2: Združitev pojmov v kategorije

PRED RAZVEZO

OPIS DRUŽINSKEGA ŽIVLJENJA PRED RAZVEZO

- prijetno družinsko življenje

(B.1: »Prvih 15 let zelo v redu...«)

(C.1: »Kakšno leto pred razvezo je bilo naše skupno življenje kot pravljica.«)

(D.1: »Imeli smo urejeno življenje, dva redna prihodka, živeli v lastniški hiši, 2 avtomobila, za ohranjanje standarda sem moral dodatno delati, da smo si privoščili luksuz itd. Poročen od 2011. V glavnem vsega dovolj.«)

(F.3: »Nič nam ni manjkalo, imeli smo vse,...Nikoli se nisva prav dosti prepirala, imeli smo "sanjsko življenje". Veliko smo si privoščili, veliko zabav, malo t.i. odbito življenje. Med vikendi smo hodili okrog.«)

(G.1: »Dve leti pred prvim otrokom je bilo vse v redu. Športala sva, hodila na izlete, vse je bilo v redu.«)

(G.28: »Štirinajst let smo živeli skupaj, dva otroka, bili smo družina, družbeni status je drugačen, če nimaš družine – še vedno nekaj pomeni...Pred razvezo smo živeli nadstandardno.«)

(F.11: »Imeli smo vse, finančno smo si privoščili karkoli smo želeli, imeli smo prikolico, čoln, veliko potovali, se zabavali, nič nam ni manjkalo.«)

- neprijetno družinsko življenje

(A.2: »...vedenjske vzorce, ki so kasneje preprečevali prijetno družinsko življenje.«)

(H.4: »Dnevi so se ponavljali v istem vrstnem redu, suhoparno in brez pretirano zanimivih dogodkov.«)

- ljubezen

(H.1: »Precej prazno, saj do partnerice ni bilo čutiti ljubezni,...«)

(H.2: »...do otroka pa so bila čustva takšna kot morajo biti.«)

(A.6: »Čeprav sem bil v partnerko zaljubljen,..."zgolj" ljubezen za plodno in prijetno zvezo,...ni dovolj.«)

(B.3: »Imel sem občutek, da so hčerke celo več navezane name. Celotne zaupne stvari so hčerke dale delile z mano...«)

(C.4: »Odnos z otroki je bil normalen. S hčerko sem imel morda nežnejši, zaščitniški, bolj senzibilen odnos kot s sinom...Oba pa imam zelo rad in sem navezan kolikor zmorem, nevsiljivo za oba.«)

(C.5: »...Ne glede na vse, sem mu (sinu) nudil vso potrebno pozornost in ljubezen,...«)

(C.12: »Nikoli nisem imel občutka, da ne bi ljubil oba in da mi to ne vračata v enaki meri.«)

- slab odnos s partnerko

(A.1: »...že ob pričetku najine zveze videlo "nastavke" za kasnejše travmatično dogajanje v odnosu med menoj in ženo...Prvih 6 let najine zveze je tako minilo v toboganskem načinu odnosa.«)

- odnos s partnerko

(C.3: *Z ženo sva se dopolnjevala v vseh rečeh. Bilo je nekaj ljubosumja in posesivnosti, ki pa je bilo znosno, saj so bila čustva močnejša in pripravljenost na kompromise in dogovore večja kot drugo. Veliko vlogo je imela tudi tašča.»*)

(E.1: *»...hladen seks, njena družina je bila zelo pobožna. Mislil sem, da se bo z leti spremenila. Malo je bilo boljše, vendar nisem bil zadovoljen.«*)

- rojstvo otrok

(A.4: *»Po osmih letih zveze, v tem času sta se nama rodili hčeri,...«*)

(E.3: *»Rodila se je najina hči, potem sva kupila garsonjero od njene družine na kredit. Skupaj sva jo odplačevala. Živelimo skupaj 4 leta in pol.«*)

(F.1: *»Bila sva skupaj 17 let...Poročila sva se, ko sva že imela prvega otroka starega dve leti.«*)

(G.3: *»Po rojstvu prvega otroka je bilo manj tega, vendar je vseeno nekako šlo.«*)

(G.4: *»Po rojstvu drugega otroka, sva iskala boljše stanovanjsko rešitev. Oba sva varčevala, nisva pa imela dovolj za nakup stanovanja.«*)

- skupno preživljanje časa z otroki

(C.2: *»Bili smo povezani, preživljanji smo prosti čas večinoma skupaj in skrbeli drug za drugega.«*)

(E.5: *»Skrbela sva za hči, ko sva imela čas oziroma, ko nisva delala.«*)

- ni stikov s partnerkino družino

(E.2: *»...nisem želel stikov z njeno družino – bili smo zelo oddaljeni.«*)

- študij in služba

(A.3: *»Partnerka je v teh šestih letih študirala, jaz sem delal...«*)

(E.1: *»Bila sva sodelavca. Imela me je za nižji sloj,...«*)

(E.4: *»Delala sva obratno; ko je bila ona dopoldan, sem bil jaz popoldan in obratno.«*)

(F.2: *»Jaz sem se zaposlil, ona še študirala.«*)

(B.14: *»Jaz sem si namreč lahko urejal delovni čas sam, vendar sem zelo pogosto ostal v službi tudi do pozno popoldan ali celo do večera.«*)

(C.9: *»V času, ko se je rodil prvi otrok sem bil zaposlen na železnici v turnusni službi...da je partnerica imela svoj čas za študij in je tako lahko končala svoj študij na pravni fakulteti.«*)

(F.9: *»Jaz sem večinoma delal...«*)

- odsotnost

(B.14: *»Jaz sem si namreč lahko urejal delovni čas sam, vendar sem zelo pogosto ostal v službi tudi do pozno popoldan ali celo do večera.«*)

(F.6: *»...nisem bil pa tako vključen,...ker sem večinoma delal.«*)

(F.9: *»Jaz sem večinoma delal...«*)

(F.12: *»Večinoma sem delal, bil sem zelo odsoten.«*)

(H.10: *»Odsoten sem bil v nekem normalnem pogledu na službo,...«*)

- vloga moškega

(E.6: *»Jaz sem bil živ, seks mi veliko pomeni, veliko sem športal, delal tudi na črno, bil sem zelo aktiven.«*)

(C.5: *»...V resnici je bil krhek (sin), vendar ga je bilo potrebno pripraviti za vlogo moškega v družini, ki si jo bo nekoč ustvaril...«*)

- aktivna vloga očeta

(E.7: »Hči je povsod hodila z mano na šport, spoznala je vsa igrišča v okolišu.«)

- partnerska terapija

(A.5: »...sva pričela obiskovati partnerske terapije.«)

(G.4: »Že prej sem želel na terapijo s partnerko, vendar ni želela.«)

ODNOSI V DRUŽINI

- odnos s partnerko

(A.6: »Čeprav sem bil v partnerko zaljubljen,..."zgolj" ljubezen za plodno in prijetno zvezo,...ni dovolj.«)

(C.7: »Upoštevali smo se kot je to normalno za odnose...Poskusila sva pridobiti čim več zaupanja otrok in topel dom...sva oba s partnerko izhajala iz športnih družin in poskusila otroke vzgajati v takem duhu...«)

(D.2: »Odnos z ženo je bil...dober.«)

(E.8: »Bivša žena je bila v redu oseba, poštena. Čustveno zelo hladna.«)

(E.10: »Za družino sem vedno poskrbel, nisem ponočeval zaradi tega (varanja)...«)

(E.12: »Žena je od začetka malo ukazovala...Lepo smo se razumeli med seboj, nikoli nekih večjih težav. Bili smo enakopravni.«)

(F.5: »Zelo sva bila povezana. Vsako jutro sem ji rekel, da jo ljubim, jo objel in poljubil. Bila mi je zelo privlačna, bila mi je vse, bil sem zelo pozoren do nje.«)

(G.5: »Izgledalo je, da je ona imela že prej nek plan, ker je govorila, da ima službo, otroka in stanovanje ter mene ne potrebuje.«)

- slab odnos s partnerko

(B.5: »V družini me je najbolj motilo laganje bivše žene in prelaganje krivde name ali na druge...«)

(H.3: »Odnos z bivšo partnerico je bil prazen, brez posebnih globljih tematik in razprav, ljubezni ni bilo čutiti, tudi intime ni bilo več prisotne.«)

- odnos z otroki

(B.2: »Z vsemi tremi hčerkami sem bil v izjemno dobrem odnosu.«)

(C.4: »Odnos z otroki je bil normalen. S hčerko sem imel morda nežnejši, zaščitniški, bolj senzibilen odnos kot s sinom...Oba pa imam zelo rad in sem navezan kolikor zmorem, nevsiljivo za oba.«)

(C.5: »Sin je bil v odraščanju bolj zahteven, na nek način bolj samosvoj in bolj samozavesten od povprečnega fanta. Kar ga je naredilo malo bolj drugačnega od ostalih otrok. V resnici je bil krhek, vendar ga je bilo potrebno pripraviti za vlogo moškega v družini, ki si jo bo nekoč ustvaril. Ne glede na vse, sem mu nudil vso potrebno pozornost in ljubezen,...«)

(C.7: »Upoštevali smo se kot je to normalno za odnose med starši in otroci. Poskusila sva pridobiti čim več zaupanja otrok in topel dom...sva oba s partnerko izhajala iz športnih družin in poskusila otroke vzgajati v takem duhu. Tudi delovne navade, gospodinjstvo, službo, šolo in športne dejavnosti smo opravljali brez večjih težav.«)

(C.8: »...Tako sem imel čez dan pogosto čas umakniti se z otrokom na sprehod,...«)

(C.12: »Nikoli nisem imel občutka, da ne bi ljubil oba in da mi to ne vračata v enaki meri.«)

(D.4: »Z obema hčerama pa super, vsak dan sem ju kopal in pripravljaj na spanje (približno 5x na teden,...).«)

(E.11: »Odnos s hčerko sem imel super. Povsod sem jo vzel s seboj. Veliko sem športal, zato je šla povsod z mano. Tam so bili tudi drugi otroci in vedno je imela družbo. Vedno sem poskrbel zanjo.«)

(E.12: »...Hči je bila ogromno z menoj – hči je bila moj alibi. Lepo smo se razumeli med seboj, nikoli nekih večjih težav. Bili smo enakopravni.«)

(F.6: »Z obema sinovoma sem imel lep odnos, nisem bil pa tako vključen v njuno vzgojo, ker sem večinoma delal.«)

(G.6: »S hčerko sva imela dober odnos, veliko smo bili skupaj, naučil sem jo plavat, rolat, drsat, igrat šah, vozit se s kolesom – obema sem kupil kolo.«)

(G.8: »Ko je prišel sin, je bilo bolj ravnovesje v družini in sva imela res pravi odnos oče-sin, malo sva se "ravsala" v hecu.«)

(H.5: »S sinom je bil odnos pristen, ljubeč, starševski – skrb zanj, negovanje, crkljanje...«)

- skupno preživljanje časa z otroki

(A.11: »Skupaj smo hodili na izlete, morje, smučanje, pekli piškote, se šemili za pusta,...počeli vse tisto, kar nista počeli skupaj z njuno mamico.«)

(C.7: »Upoštevali smo se kot je to normalno za odnose med starši in otroci. Poskusila sva pridobiti čim več zaupanja otrok in topel dom...sva oba s partnerko izhajala iz športnih družin in poskusila otroke vzgajati v takem duhu. Tudi delovne navade, gospodinjstvo, službo, šolo in športne dejavnosti smo opravljali brez večjih težav.«)

(H.7: »...oba sva skrbela za otroka po najboljših močeh, načeloma kreganja okoli otroka ni bilo.«)

- stiki z otroki

(A.13: »...ko so potekali stiki in jih njuna mati ni mogla intenzivno ovirati.«)

- preprečevanje stikov z otroki

(A.8: »Imel sem velike težave vzgajati hčeri, saj nam je na različne načine oteževala, preprečevala normalen odnos oče/hči.«)

(A.18: »Živela je vzporedno življenje, mi odtujevala hčeri,...tako da sem z njima v zadnjih letih pred ločitvijo v bistvu preživel zelo malo časa.«)

- prekinitev stikov z otroki

(A.15: »...uspela prekiniti izvajanje stikov.«)

- komunikacija

(A.16: »Komunikacija med menoj in partnerko je bila površinska...o ničemer pomembnem se nisva mogla dogovoriti.«)

(C.6: »Komunikacija med nami je bila po mojem dobra.«)

(D.5: »Komunikacija je potekala normalno. Kar sva se z ženo dogovorila, tako smo kot družina temu sledili.«)

(F.15: »Vse smo se lepo pogovorili.«)

- pravila v družini

(B.6: »Pravila so bila precej ohlapna, pravilo katero sem pogosto izpostavljal je bilo zgolj eno: da smo v družini vse enakopravni, da je naš dom od vseh nas 5 ter da nihče nima pravice preganjati od doma kogarkoli.«)

(B.7: »...bivša žena nekajkrat, ko se ni razumela s katero od starejših hčera omenjala nekaj kot: "Če ne boš upoštevala...,te jaz ne bom prenašala, lahko se pobereš."«)

(B.10: »...sem ji zapovedal, da se s svojo mamo ne sme tako pogovarjati.«)
 (D.6: »...Zelo pomembno je bilo in še vedno je, da se otroci držijo norm in vrednot. Tako da jih pripravljamo na samostojno življenje. Morajo pomagati pri različnih delih doma in drugim. Spoštovanje dela, nagrajevanje in spodbuda.«)
 (F.10: »...ko je bilo potrebno nastopiti avtoritativno pri otrocih, sem to opravil.«)
 (F.13: »Ko je bilo potrebno nastopiti bolj ostro pri vzgoji, je bila to moja naloga.«)
 (H.6: »Pravila niso bila določena,...«)

- prepiri

(B.10: »Na otroke nisem nikoli povzdignil glasu! Edino enkrat, ko sta se (hči) in mama dalj časa prepirali.«)
 (E.10: »...med kreganjem hčere nikoli ni bilo zraven.«)
 (H.7: »...načeloma kreganja okoli otroka ni bilo.«)

- kaznovanje

(B.8: »V družini nikoli ni bilo nasilja. Vsaj z moje strani ne. Bivša žena me je parkrat "prosila", da fizično kaznujem otroke zaradi nesporazuma med njo in otroci.«)

- nasilje

(B.9: »Temu (nasilju) sem se vedno upiral. Z eno izjemo, ko je najstarejša hčerka bila še v vrtcu, bi rekel 4-5 let, sem jo naklofutal po riti. Tega me je sram in to obžalujem.«)

- ni nasilja

(B.8: »V družini nikoli ni bilo nasilja.«)
 (E.10: »Nasilja ni bilo,...«)
 (F.14: »Nikoli pa ni bilo nasilja.«)

VLOGA OČETA

- aktivna vloga očeta

(A.10: »...sem uspel hčerama dati veliko kot oče in to je sedaj moj edini kapital.«)
 (A.12: »Moj odnos s hčerama sem paradoksalno, uspel nadgraditi v času, ko smo že bili ločeni...«)
 (A.11: »Skupaj smo hodili na izlete, morje, smučanje, pekli piškote, se šemili za pusta,...počeli vse tisto, kar nista počeli skupaj z njuno mamico.«)
 (A.20: »...v času stikov, ki so bili od začetka uravnoteženi, res lahko 100% oče, pristen, ljubeč, avtoritativen.«)
 (A.21: »S hčerama sem se...veliko ukvarjal. Se igral, ju vključeval v dnevna opravila, bral pravljice, ju kopal, učil voziti kolo, smučati, ko sta bili bolni tudi vzel bolniško in bil z njima doma.«)
 (B.3: »Imel sem občutek, da so hčerke bolj navezane name. Celotne nekatere zaupne stvari so hčerke raje delile z mano,...«)
 (B.4: »...predvsem pri reševanju problemov, zahtevnejših nalog za šolo ali tekmovanja.«)
 (B.11: »Otroke sem razvažal v šolo in na dejavnosti. Po navadi sem jaz peljal otroke v vrtec ali šolo,...«)
 (B.12: »Ko so bile hčerke še predšolske, sem strašno užival v vseh opravilih z otroki. Ko so bile še zelo majhne (nekje do drugega leta), sem jih večinoma previjal jaz. Kopanje otrok je takrat na mojo željo bila moja naloga. V tem sem neizmerno užival.«)

(C.8: »Moja vloga očeta je bila že od rojstva obeh otrok kar konkretna.«)

(C.11: »Z otroki sem preživel veliko kvalitetnega časa. Zgradili smo bazen in preživel veliko časa v njem. Naučil sem jih voziti kolo, plavati, smučati, nazadnje tudi voziti avto in motor. Vozil sem jih...na treninge, v vrtcu sem bil aktiven v dramski igrici za otroke in v celoti izpolnjeval svojo vlogo očeta.«)

(C.13: »Vlogo očeta si tudi nisem dovolil vzeti s strani partnerice, če je to poskušala.«)

(D.6: »Vloga očeta – skrbeti za preživetje, razporeditev dela. Pri vzgoji 100% vključen.«)

(E.13: »Vse, kar se tiče financ, sem poskrbel jaz; šolanje, smučanje, morje, aktivnosti. Hči sem vedno vozil s sabo naokrog, saj sem bil zelo aktiven.«)

(G.10: »...jaz pa skrb za aktivnosti, finance, avto in počitnice.«)

(G.11: »Naučil sem ju vse, kar se tiče gibanja; naučil sem ju hoditi, smučati, voziti kolo. Tudi vztrajal sem, da sta pismena še preden gresta v šolo – da znata napisati vsaj svoje ime.«)

(H.9: »...jaz kot oče bolj za zabavni del.«)

(H.10: »...popoldne sem bil s sinom, čas preživljanja pa je bil v glavnem fokusiran na igro in crkljanje.«)

- neključenost očeta

(A.17: »Pred otroci mi je podirala avtoriteto.«)

- aktivna vloga mame

(B.13: »Ko sva bila oba z bivšo zaposlena, sva to opravljala enakomerno (razvoz otrok v vrtec in šolo)...bivša žena jih je večinoma pobrala iz šole.«)

(F.8: »Žena je bila gospodinja, skrbela je za vzgojo, skrb in šolo otrok.«)

(G.7: »Žena ju je bolj nazaj držala, edino znala je igrati klavir, zato sva tudi hči spodbujala h glasbeni šoli.«)

(G.9: »Žena je imela bolj gospodinjsvo čez, nego in vrtec in šolo, roditeljske sestanke.«)

(H.8: »Bivša partnerica je skrbela bolj za negovalni del,...«)

- omejevanje dela zaradi očetovstva

(A.22: »Službene poti sem prestavljal, omejeval, iz teh poti sem se vedno vračal s kako malo igrčko za hčeri.«)

OBČUTKI IN DOŽIVLJANJE OČETA

- želje

(B.12: »...Kopanje otrok je takrat na mojo željo bila moja naloga. V tem sem neizmerno užival.«)

- ljubosumnost

(C.3: »...Bilo je nekaj ljubosumnja in posesivnosti, ki pa je bilo znosno...«)

(F.7: »Bil sem bolešno ljubosumen.«)

- občutek manjvrednosti

(A.7: »...v meni je prepoznavala grožnjo, da bom boljši oče kot ona mati,...se je bala, da bo slaba mati...«)

- olajšanje

(A.19: »Ločitev mi je na nek način prišla kot olajšanje...«)

- nevednost

(B.37: »...nisem vedel, kaj se dogaja...«)

(B.39: »...dolgo časa nisem vedel, kaj se dogaja...«)

- pomoč

(A.9: »Zaradi tega sem iskal tudi pomoč na pristojnem CSD.«)

(C.10: »V veliko pomoč je bila v tem času tudi njena mama.«)

MED RAZVEZO

ODNOSI V DRUŽINI

- odnos s partnerko

(C.22: »...Vem, da sem poskušal zadeve urediti tako v odnosih s takratno ženo kot tudi živeti čim bolj normalno naprej...«)

(F.20: »Na začetku je bil odnos dober, sem se še čustveno zadržal, da ne bi želela še kaj, dokler ni odločbe sodišča.«)

(F.22: »Ni bilo nič posebnega...Odnosi so ostali normalni v tistem času. Zelo sem se zadrževal, da se nismo prepirali.«)

(F.32: »Sem nekako predelal – prej sem obtoževal prijatelja, nje pa ne – nisem nekaj izražal hude jeze, sem gojil odnos – na začetku sva hodila na kavo in se pogovarjala glede otrok; zelo sem se držal nazaj.«)

(H.13: »Vsak na svoji strani sva z bivšo partnerico pripravljala svoje argumente za medsebojni sporazum.«)

(H.15: »Do bivše partnerice tudi strpno in čim bolj mirno...«)

- slab odnos s partnerko

(A.27: »...S partnerko sva živela eden mimo drugega.«)

(A.28: »...vzporedno življenje, kjer so se vsi dogovori glede dnevnih opravil, s strani partnerke kršili.«)

(B.17: »Tekom leta...sem se zavedal, da se nekaj proti meni pleče v ozadju. Pri tem je sodelovala in še sodeluje sestra moje bivše žene...«)

(B.21: »...cel čas sta otroke, bivša žena in njena sestra prepričevali, da naj bi jaz preprečeval ženi dostop do denarja, naj bi jo oviral pri njenem delu, katero je ravno začevala ter naj bi ji prisluškoval in sledil.«)

(C.25: »Odnosi so bili v tem času nemogoči. Prepričevali, da naj bi jaz preprečeval ženi dostop do denarja, naj bi jo oviral pri njenem delu, katero je ravno začevala ter naj bi ji prisluškoval in sledil.«)

(E.16: »Odnosi so bili hladni tako kot prej...«)

(G.15: »Vse je šlo navzdol. Ni bilo odnosa, niti spolnih odnosov.«)

- odnos z otroki

(C.22: »...Vem, da sem poskušal zadeve urediti tako v odnosih...kot tudi živeti čim bolj normalno naprej, da otroka tega ne bi preveč občutila.«)

(C.36: »Kasneje sta otroka sicer prihajala k meni, a nista hotela govoriti o doživljanju nastale situacije. Kasneje se je sin razjezil, ko je bivša pripeljala svojega bodočega moža v hišo in to je bil prvi odziv.«)

(E.16: »...Igrali smo, da je vse v redu zaradi hčere.«)

(F.36: »...veliko sem se pogovarjal z otrokoma.«)

(F.39: »...sem se zelo povezal z otroki, svetovala (prijateljica) mi je glede knjig, tako da sem se s tem zelo povezal z otroki – kako se pogovarjati z njimi, kaj nekaj pomeni...«)

(H.26: »Vez med nama (s sinom) je bila in je še vedno izjemno močna.«)

- prekinitev odnosa

(B.22: »Odnosi so se v enem dnevu popolnoma prekinili.«)

- sprememba odnosa

(B.29: »...občutil spremenjen odnos žene do mene...«)

(B.35: »...se je odnos hčera do mene takrat močno spreminjal, ker so hčerke večkrat zavračale, da jim kaj kupim...tudi večkrat zavrnile, da pridem po njih v šolo.«)

(B.36: »Opazil sem, da sta se tudi ženina starša začela do mene obnašati drugače.«)

(B.48: »...je moj oče za nekaj časa praktično prekinil odnose z menoj. Tudi danes odnos z očetom ni perfekten.«)

- skupno preživljanje časa z otroki

(A.23: »Takrat smo skupaj preživeli najmanj časa in najbolj nekvalitetnega.«)

(E.14: »Glumili smo. Takrat smo se spoprijateljili...Takrat smo nekako odigrali odnos.«)

- stiki z otroki

(D.12: »Katastrofa – mlajša je bila pod vplivom mame, starejše ni mogla obrniti. Sedaj so odnosi, saj sem moral sam prijavljati (na predlog CSD-ja) zaradi omejevanja stikov...«)

- preprečevanje stikov z otroki

(A.24: »Partnerka je intenzivno odtujevala hčeri in mi na različne načine omejevala čas preživet z njima.«)

(D.22: »...je bivša žena...odtujevala otroke od mene...«)

- omejevanje stikov z otroki

(A.40: »...partnerka pričela še bolj omejevati stike in intenzivno odtujevati hčeri.«)

- vpletanje otrok

(B.21: »...cel čas sta otroke, bivša žena in njena sestra prepričevali, da naj bi jaz preprečeval ženi dostop do denarja, naj bi jo oviral pri njenem delu, katero je ravno začela...«)

(B.25: »Otroke je prepričala, da sem jih na svojo voljo zapustil.«)

(C.15: »Tudi za otroke, ki so bili žal vključeni v to obdobje, ni bilo lahko.«)

- slaba komunikacija

(A.27: »Komunikacija je bila slaba, bilo je malo.«)

(G.12: »Nisva se dosti pogovarjala.«)

- prepiri

(C.25: »...Prepir za prepirom vpričo otrok,...«)

- služba

(C.20: »...izgubil sem službo...«)

(G.13: »Takrat sem izgubil službo, poslal preko dvesto prošenj in leto in pol nisem nič dobil. Sproti sem našel kakšno delo in tudi delal na črno kolikor sem lahko.«)

(G.34: »Nisem imel službe in sem se takrat samo s tem ukvarjal, kako bom dobil službo. Ko sem dobil službo, sem bil že totalno izčrpan.«)

- partnerska terapija

(A.35: »Jaz sem želel preko terapevtskih partnerskih aktivnosti zvezo nadaljevati,...«)

(B.33: »Ženo sem dober mesec prepričeval, da greva na partnersko terapijo...Na koncu je pristala pod pogojem, da greva zgolj na 6 seans. Po partnerski terapiji so se stvari močno izboljšale, vendar za zelo kratek čas.«)

(F.27: »Predlagal sem, da ostaneva skupaj in greva na terapijo – trajala je štirinajst dni.«)

VLOGA OČETA

- aktivna vloga očeta

(C.22: »Kakšen sem bil takrat kot oče ne znam oceniti...Vem, da sem poskušal zadeve urediti tako v odnosih s takratno ženo kot tudi živeti čim bolj normalno naprej, da otroka tega ne bi preveč občutila.«)

(C.29: »Na socialni sem pa takoj rekel, da zame, kar se tiče otrok, ostane enako kot doslej. Nisem želel, da bi nam odredili, kolikokrat se bomo videvali in kdaj rekoč, da se bomo videli kolikokrat bosta otroka to želela.«)

(D.10: »Koliko mi dopuščajo stiki sledim že napisanim načelom...«)

(E.15: »Svojo vlogo sem dobro opravljal – vedno sem poskrbel za hči tako, da ni bila za nič prikrajšana; čustveno in finančno.«)

(F.21: »Z otrokoma se veliko pogovarjam, delam na tem, da mi vse lahko zaupata. Imamo lep odnos. Vozim ju na aktivnosti, tudi finančno jima lahko veliko omogočim. Podpiram ju pri šoli in športu. Tudi čez mamo jima nikoli nisem nič rekel.«)

(H.14: »Vloga očeta je bila v odnosu do sina normalna.«)

- ne vključenost očeta

(A.25: »V tistem obdobju praktično nisem mogel biti oče...«)

(A.26: »...se nikakor nisem mogel sprijazniti, da mi partnerka onemogoča biti oče.«)

(B.35: »...se je odnos hčera do mene takrat močno spreminjal, ker so hčerke večkrat zavračale, da jim kaj kupim...tudi večkrat zavrnilo, da pridem po njih v šolo.«)

(C.28: »Bivša je zahtevala preživnino takoj, a jo je sodnica ustavila rekoč; No, no toliko boste pa že počakali, da si dobi službo! Takrat sem pomislil, da želi narediti vtis, kako slab mož in oče sem.«)

(D.11: »Vlogo pred institucijami – pa nimam besed, od zapostavljenosti do tega, da je kao mama otrok najbolj uboga...itd.«)

(G.14: »Prej sem bil vsako popoldne z njima,...Ko nisem imel službe, ravno v tem obdobju, ju nisem dosti videl, ker sem delal v času, ko sta bila doma – v popoldanskem in večernem času. Kdaj sem pripravil za jest, preden sta prišla.«)

- vloga moškega

(A.26: »Če sem se nekako sprijaznil, da nisem mogel biti možki,...«)

(B.18: »Jaz sem v hiši zelo veliko dela opravil sam...ali s pomočjo prijateljev, kar se ne da opravljati brez pomoči.«)

(B.49: »Oče me je grajal, da ne znam stvari vzeti v svoje roke in urediti zadeve po moško.«)

(B.55: »Želel bi, da obstajajo varne hiše tudi za moške,...da imam vsaj približno enake pravice kot jih imajo ženske...Rad bi, da je policija usposobljena tudi za prepoznavanje nasilja ter za reševanje problematike nad moškimi.«)

(G.31: »Moški ne bi smel iti sam v te institucije, ker je vedno napaden.«)

OBČUTKI IN DOŽIVLJANJE OČETA

- želje

(A.35: »Jaz sem želel preko terapevtskih partnerskih aktivnosti zvezo nadaljevati, partnerka je vztrajala na ločitvi in jo seveda tudi dosegla.«)

(A.41: »Potreboval bi nevtralen sodni sistem, ki bi deloval v korist otrok. Ki bi skrajšal vse uradne postopke in ne še dodatno skregal partnerja med seboj.«)

(A.47: »Želel bi tak sodno-socialni sistem, ki partnerjema pomaga izpeljati ločitev na način, da ohranjata medsebojno spoštovanje. Sedanji sistem ju še dodatno skrega ter omogoča visoke stroške ločitev.«)

(B.16: »Čeprav sem že prej predvideval, da bo napočil čas, ko se bova razšla, sem na vsak način želel ohraniti družino do trenutka, ko bodo otroci samostojni.«)

(B.42: »Želel sem...po tem končati svoje življenje s samomorom.«)

(B.55: »Želel bi, da obstajajo varne hiše tudi za moške,...da imam vsaj približno enake pravice kot jih imajo ženske. Rad bi, da je več pogovorov med partnerji ter otroki na CSD. Rad bi, da je policija usposobljena tudi za prepoznavanje nasilja ter za reševanje problematike nad moškimi.«)

(C.40: »Takrat sem si želel, da bi poslušal svojega pokojnega očeta, ki mi je odsvetoval druženje in zapletanje s to družino že na začetku.«)

(D.20: »Pri željah – kaj je to želja – kot da sem gnoj...«)

(D.24: »Kaj bi si želel, da bi bilo drugače – bivšo ženo z zdravo pametjo.«)

(E.25: »Ko zdaj razmišljam, bi si vzel več časa zase.«)

(F.44: »Želel bi si, da se to sploh ne bi zgodilo, vendar verjamem, da je vse z nekim razlogom, pa čeprav na začetku ni videti tako.«)

(G.41: »Šele kasneje sem prišel sam do vsega. Veliko informacij sem dobil na internetu. Če bi takrat imel vso to znanje, bi bilo drugače.«)

- stiska, stres

(A.25: »...in to je v meni povzročalo izredno stisko, stres.«)

(A.39: »...je ločitev pomenila izredno osebno stisko...«)

(B.41: »...za svoje zelo velike čustvene težave.«)

(B.44: »Ker sem ostal brez vseh svojih osebnih stvari, brez doma, sem prenočeval večinoma na tleh pisarne, v avtu, v hotelih in pri prijateljih.«)

(H.26: »Težko mi je bilo zaradi sina, s katerim nisem več preživel popoldnevov, noči in juter...«)

- trpljenje

(A.30: »...je izredno mučno.«)

(A.32: »To je življenjska izkušnja, ki je ena čista mora.«)

(A.45: »...saj je tudi njim (okolici) mučno opazovati razpad odnosa.«)

(C.14: »Najtežje obdobje v mojem življenju je bilo obdobje pred razvezo.«)

(D.16: »Najhuje je bilo, ker je to bil moj najboljši prijatelj. Ona je bila z mojim najboljšim prijateljem in pozneje sem izvedel, da prej že z drugimi...«)

(D.17: »Grozne,...«)

(E.30: »Padeš na beton in greš popolnoma drugo pot...štirinajst dni sem mislil, da mi bo razneslo srce, nisem mogel spati...«)

(G.27: »Počutil sem se grozno, svet se mi je porušil.«)

- prizadetost, ponižanje, žalost

(C.23: »Bil sem preveč prizadet, da bi se spomnil.«)

(C.32: »Bil sem ponižan, razžaljen in besen. Zaskrbljen, kako bomo sploh še funkcionirali in neizmerno žalosten...«)

(E.24: »Velikokrat sem se zjokal, ko sem prevažal hčero k bivši ženi. Bilo je zelo čustveno...Hudo mi je bilo zaradi otroka...«)

(F.16: »Bil sem tako prizadet, da sem rekel, da bom vzel otroke.«)

(F.34: »Mislim sem, da mi bo razneslo srce. Kot da bi padel na beton...«)

- samota

(A.42: »V bistvu sem bil v vseh teh postopkih popolnoma sam.«)

- samomor

(B.42: »...po tem končati svoje življenje s samomorom.«)

(C.33: »V tistem trenutku sem razmišljal o samomoru, pa o odhodu v tujino, igranju lota...«)

- olajšanje

(A.37: »Na nek način je vseeno ločitev pomenila olajšanje...«)

(H.22: »Predvsem sem čutil olajšanje...«)

- laganje, sprenevedanje

(A.38: »...konec vzporednega življenja polnega laži in sprenevedanj.«)

(B.24: »...da otrokom ne bomo povedali nič dokler se ne dogovoriva midva. Po enem tednu pogovorov s hčerkami sem izvedel, da je otrokom predstavila popolnoma drugačno zgodbo.«)

(B.25: »Otroke je prepričala, da sem jih na svojo voljo zapustil.«)

(C.14: »...To je bilo obdobje laži in zavajanja.«)

(C.16: »Partnerica ni nikoli priznala obdobje varanja tudi po razvezi. Moje mnenje je, da je vse skupaj trajalo vsaj eno leto dvojnega življenja in da je poskušala ustvariti vtis, da sem nemogoč jaz in da sem pravzaprav tudi krivec za najino razvezo.«)

(C.26: »...laži da varam jaz ne ona,...«)

(D.7: »...do 1001 laž, laganje na sodiščih za višino preživnine...«)

(D.17: »...odločil sem se zavestno, da ne bom mogel več nikoli zaupati bivši ženi. Kljub temu, da sem ji dokazal kurbirstvo, je še vedno lagala.«)

- obtoževanje, obsojanje

(B.29: »...občutil spremenjen odnos žene do mene. Začela me je za vse možno obtoževati.«)

(B.50: »Da sem nesposoben in naiven, če mislim, da mi bodo institucije karkoli pomagale.«)

(B.52: »Ko sem se zglasil na DNK, so me sprejeli, kot da sem jaz povzročitelj nasilja. Ko sem jim razložil, da sem žrtev nasilja s strani žene in ene od hčera so me naročili za drugi termin.«)

(C.16: »...je poskušala ustvariti vtis, da sem nemogoč jaz in da sem pravzaprav tudi krivec za najino razvezo.«)

(C.26: »...zaslišanja s strani tasta in tašče okoli moje nezvestobe, laži da varam jaz ne ona, zaščitniško do svoje hčerke. Kar je razumljivo.«).

- obup

(B.39: »Jaz sem se popolnoma sesul, dolgo časa nisem vedel, kaj se dogaja...v nadaljnjih dobrih dveh letih sem počasi ugotovil, da se je to pripravljalo dolgo časa, vsaj eno leto.«)

(C.24: »Spomnim se, da je na valentinovo, ko sem pripravil skupno večerjo, po najinem telefonskem pogovoru pozabila izklopiti telefon. Bila je s svojim ljubim in takrat sem vedel, da nima smisla vztrajati.«)

(C.33: »...Kot rečeno bil sem popolnoma na dnu.«)

(G.27: »...svet se mi je porušil.«)

- šok

(C.32: »...Zdelo se mi je, da se meni to ne more dogajati in da je vse prehodnega značaja.«)

(F.34: »Sprva sem doživel šok, nato veliko razočaranje.«)

(G.38: »Sploh nisem vedel kje sem in kaj se dogaja.«)

- nazadovanje

(B.30: »Jaz sem takrat čustveno zelo nazadoval.«)

- preračunljivo vedenje

(B.19: »Jaz sem bil popolnoma zmanipuliran.«)

(B.32: »Žena in njena sestra sta mi večkrat razlagali potek, obnašanje, simptome in podobno (osebnostne motnje). Obe sta me večkrat spraševali ali sem zdaj suicidalen.«)

- sreča

(G.32: »Bil sem brez hrane, ko sem dobil prvo plačo, sem odšel takoj po hrano za dva dni – presrečen sem bil.«)

- ni posebnih občutkov

(E.23: »Ni bilo nekih posebnih občutkov, saj nisem veliko razmišljal o tem...«)

PROCES RAZVEZE

- opis procesa razveze

(A.29: »Prepletanje "normalnega" življenja, dnevnih opravil z obiskovanjem razgovorov na CDSjih, sodiščih...«)

(A.31: »Dlje kot ti postopki trajajo, bolj so odnosi napeti, stresni.«)

(A.32: »To je življenjska izkušnja, ki je ena čista mora.«)

(B.28: »Proces razveze je bil izrazito nasilen in kot sem kasneje izvedel, vsaj v ženinih lažnih ovadbah zelo podoben drugim lažnim ovadbam o domnevnem nasilju. Ko zdaj to pogledam za nazaj...vidim, da je to bilo vsaj delno svetovano s strani njenega pravnega zastopnika.«)

(C.27: »Farsa. Zaradi "zvez" na sodišču in sporazuma pri razvezi, ki sem ga podpisal je bilo praktično za sodišče že vse rešeno.«)

(D.7: »Katastrofa – od omejevanja stikov, do 1001 laž, prijave na policiji od bivše partnerke, laganje na sodiščih za višino preživnine, delitve premoženja, določanja stikov...«)

(F.23: »...ker je razveza bila zelo hitra.«)

(F.24: »Bilo je hitro in enostavno. Pravnica mi je hitro pripravila notarski zapis...«)

(G.17: »Predolg je bil. Mučen.«)

(H.12: »Drugače pa je bilo med procesom razveze vse več ali manj normalno, brez težkih konfliktov, nasilja.«)

(H.17: »Precej miren, potrebnih je bilo nekaj sprotnih usklajevanj...«)

- odločitev za razvezo

(A.34: »Odločitev za razvezo je sprejela partnerka...«)

(A.36: »Odločitev za ločitev ni bila moja.«)

(B.23: »Tistega dne, ko mi je bivša žena oznanila, da želi, da se razideva,...«)

(C.32: »Odločitev je bila s strani žene. Njena nezvestoba in nemogoča komunikacija.«)

(D.15: »Po dolgem iskanju dokazov (laži, maili, klici, smsi,...) in na koncu posnete pogovore o dejanjih, sem se odločil, da se ločiva.«)

(E.22: »Zaradi hladnega odnosa. Odločil sem se, ko sem že imel drugo partnerko in mi je bilo lažje narediti ta korak.«)

(F.21: »Žena se je tako odločila.«)

(H.21: »Do odločitve je prišlo iz dveh razlogov,...moja želja, da sin dopolni svoje prvo leto...in...nova ljubezen...med mano in mojo novo ljubeznijo.«)

- razlog za razvezo

(A.33: »Vzorci iz primarnih družin so preprečevali izgradnjo spoštljivega, plodnega, zdravega partnerskega odnosa.«)

(D.3: »...do njenega skakanja čez plot, nato so bila trenja, itd.«)

(E.9: »To me je motilo predvsem v spolnosti (hladen odnos). Spolnost mi veliko pomeni in čez to nisem mogel, zato sem jo velikokrat prevaral – vedno diskretno.«)

(F.4: »...dokler nisem izvedel, da me vara z najboljšim prijateljem.«)

(B.17: »...interes materialni. Prepričan sem bil, da je bil interes mene pregnati iz hiše, katero sem ravnokar dokončal.«)

(B.38: »...sem vklopil snemanje na mojem mobilnem telefonu en dan, ko smo skupaj z ženinimi starši sedeli za kuhinjsko mizo med kosilom. Ko sem šel po kosilu ven,...je žena opazila, da je na mojem mobitelu vklopljeno snemanje...dva dni po tem dogodku vsedla in mi je povedala, da želi, da se razideva.«)

(C.16: »Partnerica ni nikoli priznala obdobje varanja tudi po razvezi. Moje mnenje je, da je vse skupaj trajalo vsaj eno leto dvojnega življenja in da je poskušala ustvariti vtis, da sem nemogoč jaz in da sem pravzaprav tudi krivec za njino razvezo.«)

(C.30: »Nezvestoba in nemogoča komunikacija.«)

(D.9: »...jeza bivše partnerke, saj sem jo posnel med priznanjem prešuštva.«)

(D.14: »Zaradi kurbirske žene...«)

(D.16: »Ona je bila z mojim najboljšim prijateljem in pozneje sem izvedel, da prej že z drugimi...«)

(E.19: »Hladen odnos in posledično (moje) varanje. To se je stopnjevalo, zato sem se odločil za spremembo.«)

(F.26: »Naredil sem kopijo Vibra in ugotovil v štirih urah, da me vara in s kom me vara.«)

(G.18: »Izgubil sem službo in od nekdanjo jo je motilo, da je manj zaslužila kot jaz, ki sem imel manj šole.«)

(H.18: »Do razveze je prišlo zaradi praznega partnerskega odnosa oz. ohladitve kakršnihkoli pozitivnih čustev z moje strani.«)

(H.19: »Tudi v nasprotni smeri ni bilo čutiti potrebne ljubezni.«)

(H.20: »Vse skupaj je z leti postalo suhoparno, brez občutka, da gre za neko družino, prej ljudi, ki živijo skupaj in med seboj ne gojijo nikakršnih čustev.«)

- seznanitev z razvezo

(B.15: »Najina razveza je za mene bilo presenečenje.«)

(B.20: »Otroci so za razvezo vedeli vsaj pol leta pred razvezo...«)
 (B.23: »Tistega dne, ko mi je bivša žena oznanila, da želi, da se razideva,...«)
 (C.21: »Otrokom sem pri odhodu povedal, zakaj odhajam, mislim pa, da takrat nista verjela niti ne razumela.«)
 (F.29: »Izvedel sem, da me vara z najboljšim prijateljem.«)

- sporazumna razveza

(C.18: »...sem podpisal sporazumno ločitev, v kateri je pisalo, da je vse njeno.«)
 (E. 27: »Midva sva vse naredila sporazumno, tako da večjih težav ni bilo. Ni bilo tožb in sva hitro rešila.«)
 (H.13: »Vsak na svoji strani...sva pripravljala svoje argumente za medsebojni sporazum.«)

- možnosti soodločanja in pravice

(A.44: »Kot oče si v očeh sistema praviloma krivec, nasilnež, praktično brez možnosti uveljavljanja pravic,...Z eno besedo...nemoč.«)
 (B.45: »Zelo male, skoraj nične.«)
 (C.35: »V prvih mesecih nobenih.«)
 (D.19: »Nobene. Jaz sem moral in še vedno moram vse dokazovati, medtem ko bivša žena samo pove ali trdi pa je že vse sprejeto.«)
 (E. 27: »Midva sva vse naredila sporazumno...Ni bilo tožb in sva hitro rešila.«)
 (F.40: »Imel sem vse pravice in tudi odločal sem lahko o vsemu, saj smo preko notarskega zapisa izpeljali vse dogovore brez težav.«)
 (G.35: »Nisem imel nobenih pravic in možnosti.«)
 (H.28: »Nisem se čutil prikrajšanega za karkoli. Vse se je rešilo sporazumno.«)

- skrbništvo

(C.20: »...kjer seveda nisem mogel glede na finance in stanovanjski problem (izgubil sem službo in se moral odseliti) nič narediti zaradi skrbništva.«)
 (F.19: »Dogovorila sva se za skupno skrbništvo. Otroke imava na dva dni in si jih izmenjujeva. Za počitnice se sproti dogovarjava.«)

- nov partner

(C.24: »...Bila je s svojim ljubim in takrat sem vedel, da nima smisla vztrajati.«)
 (E.20: »Zamenjal sem službo in spoznal drugo žensko – zakon se je začel ohlajati, odnos z drugo žensko pa stopnjevat.«)
 (F.28: »Ona je rekla, da ne more in da je noro zaljubljena v mojega prijatelja.«)
 (H.21: »...med mano in mojo novo ljubeznijo.«)

- nasilje

(B.26: »Ko sem se probal vrniti domov, sem vedno bil nasilno pregan. Ko sem se odločil, da se ne bom dal več pregnati, niti z nasiljem, sem uporabljal samo svojo sobo. Takrat se je vsakodnevno nasilje stopnjevalo.«)
 (B.28: »Proces razveze je bil izrazito nasilen,...«)
 (B.52: »Ko sem se zglašil na DNK, so me sprejeli, kot da sem jaz povzročitelj nasilja. Ko sem jim razložil, da sem žrtev nasilja s strani žene in ene od hčera so me naročili za drugi termin.«)
 (G.24: »Sodnica mi je vrnila papirje in rekla, da sem obtožen nasilja in da se ne bomo več pogovarjali.«)

- lažne ovadbe nasilja

(A.14: »...lažno prijavo o nasilju nad eno od hčera...«)

(B.28: »Proces razveze je bil izrazito nasilen in kot sem kasneje izvedel, vsaj v ženinih lažnih ovadbah zelo podoben drugim lažnim ovadbam o domnevnem nasilju...«)

(D.7: »...do 1001 laž, prijave na policiji od bivše partnerke,...«)

(G.19: »Firma je šla v stečaj, ona je začela govorit, da so otroci in stanovanje njeni, da ima dobro službo in da me ne potrebuje več...in me obtožila nasilja.«)

(G.25: »Niti enega dokaza ni bilo, da sem nasilen, nikoli ni bilo policije pri meni doma, nič.«)

- ni nasilja

(H.12: »...brez težkih konfliktov, nasilja.«)

- vloga CSD

(A.34: »...Posledično so stekli razgovori na pristojnem CSD.«)

(B.51: »Zglasil sem se na CSD. Prisluhnilo so mi, vendar so mi povedali, da mi ne morejo pomagati...«)

(C.29: »Na socialni sem pa takoj rekel, da zame, kar se tiče otrok, ostane enako kot doslej...«)

(D.8: »Največja težava je CSD.«)

(D.23: »To se je sedaj končal, ker sem zagrozil CSD-ju, da jih bom prijavil za napisane laži, ki naj bi jih izrekli otroci, sam pa imam dokaz.«)

(E.18: »Socialna delavka in en moški sta me prepričevala, naj se ne razvežem. Kratko. Po tem sva šla na kavo.«)

(F.25: »Na centru za socialno delo smo opravili še pogovor, ki je potekal petnajst minut, nato je bilo to končano.«)

(F.43: »Imeli smo le kratek pogovor na centru za socialno delo. Trajalo je petnajst minut. Nisem imel občutka, da bi nam kakorkoli pomagali, saj smo preko sporazumnega dogovora že vse dorekli.«)

(G.20: »Odšla je na CSD, dobila vse informacije, kaj in kako mora storiti...«)

- druge strokovne službe

(A.34: »...in na sodišče podala (partnerka) vlogo za ločitev.«)

(A.41: »Potreboval bi nevtralen sodni sistem, ki bi deloval v korist otrok. Ki bi skrajšal vse uradne postopke...«)

(A.46: »Strokovne službe so v našem primeru popolnoma odpovedale oziroma sploh ne delujejo. ...sodno-socialni sistem pomaga materam legalno ugrabljati otroke.«)

(A.47: »Želel bi tak sodno-socialni sistem, ki partnerjema pomaga izpeljati ločitev na način, da ohranjata medsebojno spoštovanje. Sedanji sistem...visoke stroške ločitev.«)

(B.28: »...drugim lažnim ovadbam o domnevnem nasilju. Ko zdaj to pogledam za nazaj...vidim, da je to bilo vsaj delno svetovano s strani njenega pravnega zastopnika.«)

(B.40: »V tistem trenutku bi potreboval več pomoči strokovnjakov...Da bi se vključili v razgovor in komunikacijo med ženo in mano.«)

(B.53: »Vmes so me vprašali (DNK) ali imam prepoved približevanja. Ko sem odgovoril, da nimam, so povedali, da v tem primeru žal ne morejo pomagati, naj se obrnem na sodišče.«)

(C.27: »...Zaradi "zvez" na sodišču in sporazuma pri razvezi, ki sem ga podpisal je bilo praktično za sodišče že vse rešeno.«)

(E.17: »Na sodišču sem bil nervozen, živčen.«)

(F.17: »Pravnica mi je svetovala, da dokler ima žena še občutek krivde, naj spišemo za ločitev. V enem tednu mi je pripravila dokumente.«)

(G.22: »Odšla je na CSD in sodišče.«)

- ni strokovne pomoči

(B.27: »Čeprav sem večkrat kontaktiral policijo, niso ukrepali.«)

(B.47: »...ko sem to nasilje prijavljal na policijo, CSD in sodišče in ko ni bilo odziva, oziroma, ko so mene obravnavali kot povzročitelja...«)

(B.51: »Zglasil sem se na CSD. Prisluhnil so mi, vendar so mi povedali, da mi ne morejo pomagati. Ko sem povedal, da se mislim zglasiti na Društvu za nenasilno komunikacijo, so me podprli in na nek način bili zadovoljni, da se njim ne bo treba s tem ukvarjati.«)

(C.38: »Nisem sodeloval z nikomer.«)

(D.22: »Katastrofa – kljub lažem, ki jih je bivša žena razlagala in odtuževala otroke od mene sem potegnil vedno kratko.«)

(E.29: »Ne z nikomer (ni sodeloval).«)

(G.24: »Sodnici sem dal papirje, da prosim za brezplačno pravno pomoč. Sodnica mi je vrnila papirje in rekla, da sem obtožen nasilja in da se ne bomo več pogovarjali.«)

(G.39: »Nisem poznal procesa, nobenih papirjev nisem podpisoval, nobenega zapisnika mi niso pokazali.«)

(H.30: »Sodeloval nisem z nobeno službo.«)

- pomoč

(B.40: »V tistem trenutku bi potreboval več pomoči strokovnjakov ali prijateljev. Da bi se vključili v razgovor in komunikacijo med ženo in mano.«)

(B.41: »Nisem imel nobene pomoči za svoje zelo velike čustvene težave.«)

(B.43: »Po teh potovanjih sem se nekoliko postavil na noge...zamenjal osebno zdravnico in začel jemati antidepresive. V istem času so mi bili v veliko logistično podporo prijatelji in starši.«)

(B.54: »Na naslednjem terminu mi je mlajši delavec prisluhnil in to je bilo to. Niti poročila za CSD niso napisali.«)

(C.34: »Takrat mi je bil najbolj v pomoč tisti bes za žalostjo, čas, ki sem ga preživel sam s sabo in s svojimi mislimi. Iskanje službe, urejanje stanovanja, ko sem našel delo pa delo samo, s kandidati in ukvarjanje z njimi.«)

(C.39: »Kaj bi mi bilo v pomoč? Glede na moj značaj nič.«)

(D.21: »Imel sem podporo pri vseh, saj so razumeli, zakaj sem se odločil za ta korak.«)

(D.24: »Največja pomoč – razumevanje bližnjih – družine, prijateljev.«)

(E.30: »Nisem potreboval neke pomoči, nič.«)

(F.37: »...imel sem dve terapevtki in še k eni hodil, povezal sem se s sestrnico, ker je imela podobno izkušnjo...«)

(F.38: »Veliko mi je pomagala terapevtka,...vmes sem spoznal neko dekle – začela mi je pomagati,...«)

(F.45: »Našel sem si pomoč pri terapevtkah, v športu, s prebiranjem knjig.«)

(G.23: »Ona je dobila brezplačno pravno pomoč, jaz sem bil brezposeln in si v tako kratkem času nisem uspel urediti pomoči niti nisem imel denarja.«)

(G.30: »Potreboval bi nekega zagovornika.«)

(G.33: »Nikomur nisem nič govoril...Nisem imel nobene pomoči.«)

(G.40: »Pomagalo bi mi, da bi mi nekdo razložil zadeve, mi stal ob strani, mi dal informacije.«)

(H.24: »V bistvu nisem potreboval ničesar.«)

(H.25: »Nova partnerka mi je stala ob strani, nudila podporo, ki sem jo potreboval.«)

(H.27: »Najbolj mi je bila v pomoč nova partnerka.«)

- nemoč

(A.44: »...Z eno besedo...nemoč.«)

(B.53: »Ko sem odgovoril, da nimam (prepoved približevanje) so povedali, da v tem primeru žal ne morejo pomagati, naj se obrnem na sodišče.«)

(C.19: »...na katero sem pristal, saj nisem bil zmožen racionalno razmišljat. Tako bosega in golega so me postavili pred sodišče,...«)

(G.31: »Moški ne bi smel iti sam v te institucije, ker je vedno napaden. Šel sem do policije zaradi stikov.«)

- socialna mreža, prijatelji, sorodniki in starši

(A.43: »Po kakem letu sem pričel intenzivneje iskati družbo. Našel sem jo med športnimi kolegi s katerimi sem preživel vikende.«)

(A.45: »Okolica se praviloma postavi na stran matere...«)

(B.43: »V istem času so mi bili v veliko logistično podporo prijatelji in starši.«)

(B.46: »Sorodniki – zelo dobrodošla moralna in logistična podpora. Starši od začetka zelo dobrodošla in pozitivna podpora, da so me zaposlili pri delih na dvorišču in na njihovem vikendu...poleg tega sta mi veliko pomagala pri nabavi potrebnih stvari: garderobe, kasneje pripomočkov za kuhinjo, likanje in podobno. Starši – ko se je stopnjevalo fizično nasilje s strani zoper mene.«)

(C.37: »Okolica je bila sprva presenečena, saj so naju imeli za idealen par. Sorodniki tolažeči in polni nasvetov, ki jih pa v tistem trenutku nisem rabil. Prijatelji sočustvujoči poskušali so me zvleči ven v družbo, da si poiščem novo partnerico.«)

(D.18: »Podporo in razumevanje – sem ga imel v prijateljih in ožji družini. Pogovor s prijateljem in domačini ter misel na otroke.«)

(E.21: »Družina je ni odobraval – nedružabna, nikoli nič pomagala, hladna, kot mama in oseba je bila zelo dobra, vendar prehladna zame.«)

(E.26: »Moja družina, bratje, nihče me ni nič spraševal, prijatelji – zelo veliko prijateljev ni želelo priti k meni zaradi bivše žene...Obdržal sem vse prijatelje od prej...To mi je veliko pomenilo.«)

(E.28: »Bližnji so pričakovali, saj so poznali situacijo...Določeni so me prepričevali, naj se poskusim še enkrat potruditi, vendar nisem želel.«)

(F.33: »Potreboval bi podporo prijateljev. Zamenjal sem celo družbo.«)

(F.37: »...povezal sem se s sestrčno, ker je imela podobno izkušnjo – razveza in en otrok.«)

(F.41: »Nisem nikomur preveč razlagal. Družbo sem pa v celoti zamenjal.«)

(F.42: »Moji starši so vedeli, saj smo živeli v isti hiši. Stali so mi ob strani.«)

(G.36: »Povedal sem njenima staršema, ko sta bila na obisku, vendar sta le molčala.«)

(G.37: »Mojo mamo je skoraj kap.«)

(H.29: »Sorodniki – odzivi v glavnem negativni, sodelavci – ne vem, ker jim zadeve nisem razlagal in pojasnjeval, bolj negativni kot pozitivni, prijatelji – od večine pozitivni, nekaj pa tudi negativnih (odzivov).«)

(H.31: »Načelom nič, mogoče sem pogrešal predvsem več razumevanja s strani staršev in ostalih bližnjih sorodnikov.«)

- spremembe, finance

(B.23: »...me je prosila naj za nekaj časa zapustim svoj dom.«)

(B.34: »Nekako v tem času ali malo pred tem sem ugotovil, da mi žena krade denar, večji zneski so neznano kam izginjali.«)

(C.17: »...me je provocirala toliko časa, da sem odšel od doma.«)

(C.20: »...kjer seveda nisem mogel glede na finance in stanovanjski problem (izgubil sem službo in se moral odseliti)...«)

(F.18: »Hiša in vse ostalo je bilo moje. Njej sem nakazal nek znesek, ona pa je prišla po obleke.«)

(F.31: »Zamenjal sem celo družbo,...toliko sem športal, da sem padel dol«)

(F.35: »Za vikende smo žurali, veliko pili, po ločitvi sem prenehal z alkoholom in začel s športom. Kasneje sem se posvetil otrokom – nabava oblek, vse je bilo malo zmedeno...veliko sem se pogovarjal z otrokoma.«)

(G.16: »Dopustov ni bilo več, ničesar. Vse se je spremenilo...«)

(G.26: »Odločba je bila izdana, moral sem se odseliti.«)

(G.29: »Moje delo v zadnjih letih je šlo po gobe. Finančno, vse.«)

(H.11: »Verjamem, da sin sprememb ni občutil, oziroma vsaj zavedal se jih ni.«)

(H.16: »Spremenilo se je to, da...sem se odselil.«)

(H.23: »...in da sem se v čim krajšem možnem času tudi odselil.«)

PO RAZVEZI

ODNOSI V DRUŽINI

- odnos s partnerko

(B.58: »Izključno preko sodišč in odvetnikov.«)

(E.34: »Skupaj se dobimo zaradi vnukov, praznovanj...Vse smo rešili na lep način.«)

(E.39: »Vse poteka normalno, ni težav.«)

(F.46: »Cela njena družina me je imela rada...Še vedno sem v stiku z njimi, hodim z njenim očetom na kavo.«)

(H.32: »Odnos med nama z bivšo partnerko je takšen kolikor je pač potreben, da se sproti dogovarjava o obveznostih in potrebah sina.«)

- slab odnos s partnerko

(D.33: »Njen sedanjí partner napada in izziva s provokacijami ter grozi...izziva in povzroča nemire tudi na otrokovih prireditvah. Odrasli nimamo odnosa med seboj.«)

(D.34: »Otroci, predvsem mlajša je zelo vznemirjena, saj čuti in vidi, da se z bivšo ženo ne razumeva.«)

- ni odnosa s partnerko

(A.49: »...se je prekinil tudi odnos med nama.«)

(A.55: »Odnosa med nami žal sploh ni.«)

(C.42: »Z bivšo partnerico pa na njeno željo, nimava nikakršnih odnosov.«)

(C.44: »Nimam odnosa...«)

(D.30: »Komunikacije ni, ker laže otrokom in drugim.«)

(E.31: »Nisva imela nekega odnosa, razen glede šole ali financ pri hčeri.«)

(F.50: »Bivša žena ne opaža sprememb pri otrokoma...Ko je bilo potrebno kupiti stvari za njiju, je nehala sodelovati.«)

- ni stikov s partnerko

(E.33: »Drugače nimamo stikov.«)

(E.36: »Nimava stikov, razen, ko se vidimo ali dobimo zaradi vnukov.«)

- sprememba odnosa

(F.47: »Bivša žena je bila prej nasmejana, potem je postala otopela – opazil sem, da se je spremenila.«)

(F.48: »Oba otroka sta trenirala nogomet – iz najboljše skupine sta šla v najslabšo, malo govorita, vse moram vleči iz njiju, zatopila sta se v telefon.«)

- odnos z otroki

(A.48: »Dokler so bili stiki med menoj in hčerama še mogoči, so bili odnosi sprejemljivi.«)

(C.41: »Z otroki smo po določenem času vzpostavili boljše odnose. Zdaj mislim, da imamo dobre odnose. Vesel sem, da mi zaupata.«)

(C.43: »Pretekel je določen čas in otroka sta skoraj odrasla, bolj zrela. Radi se imamo. Ne vmešavam se v njuno življenje razen, če si to sama ne želim.«)

(C.45: »Kot rečeno dober.«)

(D.26: »Z otroki pa vedno boljše, ker rastejo in vedno bolj razumejo.«)

(D.31: »Super, ko sem z njimi, problem je samo, ko morata nazaj k mami, saj bi še ostali pri meni.«)

(E.34: »Skupaj se dobimo zaradi vnukov, praznovanj...Vse smo rešili na lep način.«)

(E.38: »Z vsemi otroki imam lep odnos, zaupamo si, se veliko pogovarjamo.«)

(G.48: »...če me sin nekaj prosi, vprašam, kaj mu je mama na to rekla, da ne nasprotujem. Pogovarjam se o tistem, kar onadva želim.«)

(H.38: »S sinom imam dobro komunikacijo, odprto, ni zapiranja eden pred drugim. Pogovarjamo se o vseh stvareh.«)

(H.45: »Odnosi so tako pristni in globoki kolikor je pač mogoče.«)

- ni odnosa z otroki

(A.54: »Do otrok ne morem priti, saj nimam njunih telefonov, e-mailov, pošta se mi vrača. V kolikor ju srečam v mestu, se me izogneta.«)

(A.55: »Odnosa med nami žal sploh ni.«)

(B.59: »Nimam nobene komunikacije z otroki.«)

- stiki z otroki

(B.56: »...Z najstarejšo hčerko sem se tedensko dobival (na skrivaj od bivše žene).«)

(G.44: »...naj se stiki izvajajo pod njenim nadzorom.«)

(G.47: »...sem dobil stike v varni sobi na CSDju.«)

(G.51: »Od začetka konca razveze so stiki še bili, vse je bilo normalno...«)

(G.56: »S hčerko imam stike enkrat na mesec preko maila, če ona hoče«)

(H.33: »Glede sina sem z njim po dogovoru.«)

- ni stikov z otroki

(B.56: »Po razvezi ni bilo skoraj nič stikov razen na sodišču...«)

(B.57: »...Že dve leti nisem v kontaktu z otroki.«)

(B.62: »Zaradi razveze sem ostal brez stika z otroki...«)

(G.54: »Razlog je bil, da hči ne želi stikov z mano.«)

- preprečevanje stikov z otroki

(A.49: »...partnerka s sodno odločbo preprečila stike,...«)

(A.50: »...Preprečila je tudi komunikacijo med menoj in hčerama, saj jima je odpovedala telefone, e-maile in vračala klasično pošto.«)

(D.28: »...saj bivša ne dopusti več stikov...«)
 (G.42: »Začela mi je prepovedovati stike...«)
 (G.45: »Vedno mi je govorila, da so neki rojstni dnevi, da je otrok zbolel, skratka sami izgovori, da ga nisem mogel videti.«)

- omejevanje stikov z otroki

(D.37: »En primer – bivša je na silo odpeljala otroke od mene, v času mojih dni z njimi, pod pretvezo (tako je govorila na policiji), da so bili ogroženi, pa sploh nisem nič rekel, samo prosil sem jo, naj mi da nadomestni dan in to potrdi preko maila, smsa.«)
 (G.53: »Ko smo bili na CSD pod nadzorovanimi stiki, je hči začela jokati, ker je izgubila pri igri...Na zapisnik je šlo, da nisem pravilno reagiral, ko je zajokala...Zmanjšali so mi še te stike.«)
 (G.56: »Na sodišču so mi še te stike, ki sem jih imel prepolovili – ostal sem brez počitnic in vikendov z njima.«)

- ni komunikacije

(A.50: »Kljub mojim poskusom, da bi komunikacija med nama (s partnerko) potekala, jo je preprečila.«)
 (A.53: »Med nama ni nikakršne komunikacije. Telefona mi ne dviguje, na e-maile mi ne odpisuje, vrat mi ne odpira.«)
 (B.59: »Nimam nobene komunikacije z otroki.«)
 (C.44: »...ne komunicirava (z bivšo partnerko).«)
 (D.30: »Komunikacije ni, ker laže otrokom in drugim.«)
 (G.50: »Še danes mi ni dala družinskih albumov, ki sem jih želel po razvezi. Ves ta čas je bila upravičena tudi do otroških dodatkov, česar dolgo časa nisem vedel.«)

- komunikacija

(E.32: »Do dandanes se dobimo, pogovorimo, tako da je komunikacija popolnoma normalna, ko smo skupaj.«)
 (E.37: »Komunikacija med nama je normalna, spošljiva.«)
 (H.37: »Le nujno potrebna komunikacija v povezavi s sinom.«)
 (H.38: »S sinom imam dobro komunikacijo, odprto, ni zapiranja eden pred drugim. Pogovarjamo se o vseh stvareh.«)

VLOGA OČETA

- aktivna vloga očeta

(A.59: »Potrebna je velika samozavest, notranja moč, prepričanje, da si bil vendarle dober oče...«)
 (D.27: »Vloga očeta je zelo pomembna, sem pa bistveno premalo z njimi...«)
 (D.29: »Živimo kvalitetno kakor se le da...igramo se, kuhamo, se učimo, itd.«)
 (E.35: »Hči je bila zelo veliko pri meni...Hči je bila stalno z mano...Lepo smo se razumeli.«)
 (F.51: »Prej nisem bil vključen v vzgojo, potem pa sem se moral naučiti vse od začetka...Bolj sem se povezal z njima, veliko se pogovarjamo, zaupata mi.«)
 (G.52: »...hodili smo na počitnice, prihajala sta v moje stanovanje. Kazal sem jima katere risanke sem jaz gledal, ko sem bil majhen, skupaj smo šli v trgovino in sem jima kaj kupil.«)
 (H.36: »...poizkušam čas s sinom izkoristiti maksimalno kolikor je mogoče. Tudi sin se odziva pozitivno. S potrebo po očetovski ljubezni.«)

- **neključenost očeta**

(A.52: »V mojem primeru sem praktično prenehal biti oče, saj hčerki že 8 let nisem videl.«)
(B.57: »Vse se je spremenilo. Že dve leti nisem v kontaktu z otroki.«)

OBČUTKI IN DOŽIVLJANJE OČETA

- **želje**

(D.41: »Zdravo pamet na CSD-ju...«)
(G.49: »Ne želim ju obremenjevati z najino zgodbo.«)
(G.61: »Želel sem mediatorja (ne mediatorke), vendar mi niso ugodili.«)

- **ljubezen**

(C.49: »Ob razvezi sem dojel, da ljubezen lahko mine v kar nisem nikoli prej verjel in da sta za partnerstvo potrebna oba sodelujoča. Sam ne moreš veliko narediti. Ljubezen je lahko enostranska in je obsojena na propad.«)
(H.44: »Tako lahko sinu nudim tisto pravo ljubezen...«)

- **olajšanje, osvoboditev, sreča**

(E.42: »...osvobodil sem se.«)
(H.35: »Srečen sem z novim življenjem.«)
(H.41: »Razveza je...pomenila veliko olajšanje in nov, obrnjen list v življenju. Odločitev je bila prava.«)

- **žalost, trpljenje**

(D.39: »Psihično potrptost predvsem zaradi omejevanja stikov, laži, itd...«)
(H.43: »Težko mi je edino zaradi sina s katerim nisem vsak dan, vendar sem se zavedal, da je to edina pot, da si uredim življenje...«)

- **laganje**

(D.30: »...laže otrokom in drugim.«)

- **skrivanje**

(F.49: »Starejši otrok je rekel, da je vedel za maminega ljubimca, vendar ni želel povedati, da ne bi koga prizadel.«)

- **samota**

(G.46: »Občutek sem imel, kot da me ni.«)

PROCES RAZVEZE

- **opis procesa razveze**

(D.25: »Postopki še vedno trajajo.«)
(G.57: »Obup. Sodišče je zlata jama, CSD pa katastrofa.«)
(G.59: »Po šestih mesecih smo urejali preživnino, stike in premoženje.«)

- skrbništvo

(H.34: »Polno skrbništvo je prevzela bivša partnerica, jaz pa plačujem dogovorjeno preživnino.«)

- nov partner

(A.56: »Z njenim novim partnerjem sem se nekajkrat pogovarjal.«)

(B.60: »Ne vem ali ima moja bivša žena novega partnerja. Po mojem vedenju nima.«)

(C.46: »Nimam odnosov z bivšo ženo, prav tako ne z njenim partnerjem.«)

(D.32: »Otroci se z mojo novo partnerko super razumejo.«)

(D.33: »Njen sedanjí partner napada in izziva s provokacijami ter grozi...izziva in povzroča nemire tudi na otrokovih prireditvah. Odrasli nimamo odnosa med seboj.«)

(E.35: »Hči je bila stalno z mano in mojo novo partnerko ter njenima otrokoma. Lepo smo se razumeli.«)

(E.39: »Vse poteka normalno. Ni težav (odnos z očetovo novo partnerko in bivšo partnerko ter otroci).«)

(E.40: »Bivša žena nima partnerja.«)

(H.39: »Odnosa med bivšo partnerico in sedanjo ni, tudi komunikacije ni. Sin mojo novo partnerico sprejema in čas z menoj preživlja v najinem družinskem okolju.«)

- nasilje

(G.58: »Šest mesecev sem imel prepoved približevanja zaradi nasilja. Policija me ni nikoli obravnavala.«)

- lažne ovadbe nasilja

(G.65: »Z ženo sva bila pri izvedenki za "psihopata", kjer je ugotovila, da nikoli nisem bil nasilen in nisem psihopat. Vse imam zapisano.«)

- vloga CSD

(A.51: »CSD, katerega sem obveščal, je to dovoljeval (ni stikov z otroki).«)

(A.62: »Služba CSD je moje življenje dodatno grenila. Posledično povzročala škodo hčerama...«)

(D.28: »...saj bivša ne dopusti več stikov in CSD jo pri tem podpira.«)

(D.36: »...ko sem pritisnil preko direktorja CSD-ja je nekako šlo, ampak je trajalo 10 mesecev, kar je potem vseeno pomagalo (pedopsiholog) starejši. Mlajše spet ne pustijo, sami na CSD opravljajo razgovore...v glavnem katastrofa.«)

(D.38: »Letel sem na CSD in tam povedal, kaj je bivša povedala, pa je socialna delavka potrdila, da se je bivša zlagala in to ni prišlo iz njenih ust. Kljub temu je socialna delavka (znanka od bivše žene) na CSD-ju podpirala bivšo ženo pri njenih dejanjih, itd.«)

(D.41: »...Ko sem predlagal skupno skrbništvo, so se mi na CSD smejali.«)

(E.45: »Nisem sodeloval s strokovnimi službami...«)

(G.43: »...zato sem pisal na CSD, da se stiki ne izvajajo in naj mi pomagajo.«)

(G.44: »Sklicali so naju na CSD,...naj se stiki izvajajo pod njenim nadzorom.«)

(G.47: »Zatem sem dobil stike v varni sobi na CSDju.«)

(G.53: »Ko smo bili na CSD pod nadzorovanimi stiki, je hči začela jokati, ker je izgubila pri igri. Prišla je socialna delavka, hči je stekla k mami. Na zapisnik je šlo, da nisem pravilno reagiral, ko je hči zajokala – mislim, da je bilo vse načrtovano s strani mame – kako naj hči reagira. Zmanjšali so mi še te stike.«)

- druge strokovne službe

(A.57: »Strokovne službe so bile izredno pristranske in so na ta način naredile izredno veliko nepopravljive škode.«)

(A.62: »...Stopnja zaupanja do teh služb je enaka nič.«)

(B.63: »S strani pristojnih institucij nisem dobil nobene zaščite. Sklepi sodišča...se ne izvajajo. Sodišče...ni nikoli ukrepalo. Bila je obveščena tudi policija, vendar nihče do danes ni ukrepal.«)

(C.47: »Ni ga bilo (sodelovanja).«)

(E.45: »Nisem sodeloval s strokovnimi službami...«)

(G.60: »Pri mediaciji sem začel bolj aktivno sodelovat.«)

(H.47: »Največjo pomoč sem videl v pravnem delu, kjer mi je odvetnica pomagala maksimalno...«)

- ni strokovne pomoči

(A.60: »Sam strokovne pomoči nisem iskal...«)

(A.61: »...v Sloveniji ne obstajajo strokovne službe, ki bi očetom pomagale...sam nisem imel nobene pomoči.«)

(B.61: »Zelo slabo (sodelovanje s strokovnimi službami).«)

(B.63: »S strani pristojnih institucij nisem dobil nobene zaščite. Sklepi sodišča kateri mi zagotavljajo uporabo mojega doma, se ne izvajajo. Sodišče je bilo o tem velikokrat obveščeno, vendar ni nikoli ukrepalo. Bila je obveščena tudi policija, vendar nihče do danes ni ukrepal.«)

(D.35: »Kot z bojem proti mlinu na veter. Niso hoteli pustiti otroka k pedopsihologu...«)

(E.41: »Nisem sodeloval z nikomer.«)

(G.57: »Obup. Sodišče je zlata jama, CSD pa katastrofa.«)

(G.64: »Nič ne zaupam nikomur.«)

(H.40: »Sodelovanje je bilo omejeno le na administrativni del, podpisovanje sporazuma, skrbništva...Ni bilo potrebe po vključevanju kakršnihkoli strokovnih služb.«)

- pomoč

(A.60: »...sem izkoristil svoje znanje o športu in sem ga uporabil v terapevtske namene.«)

(A.61: »Očetje in partnerji, ki doživljajo enake izkušnje so lahko v pomoč...«)

(B.64: »Starši, sorodniki in prijatelji (so pomagali).«)

(C.50: »Edini človek, ki mi je stal ob strani, je bila moja mama.«)

(C.51: »Razveza je stvar dveh. Nisem pogrešal ničesar.«)

(D.40: »Potreboval bi pomoč psihiatra in razumevanje institucij.«)

(E.43: »Ničesar nisem potreboval.«)

(G.43: »...zato sem pisal na CSD...naj mi pomagajo.«)

(G.62: »Nihče mi ni stal ob strani.«)

(G.63: »Zdaj se izobražujem glede odnosov, hodim na delavnice, veliko oddaj glede teh tem pogledam.«)

(H.46: »Načeloma nisem potreboval kakšne posebne pomoči pri razvezi.«)

(H.47: »Največjo pomoč...mi je odvetnica pomagala maksimalno...«)

- socialna mreža, prijatelji, sorodniki, starši

(B.64: »Starši, sorodniki in prijatelji (so mi stali ob strani).«)

(E.44: »Starši in prijatelji so mi stali ob strani.«)

(H.48: »Edino kar sem pogrešal je bila podpora staršev, saj se je šlo za mojo odločitev in moje življenje. Podpore pri svoji odločitvi pa žal nisem dobil.«)

- spremembe, finance

(A.58: »Izgraditi sem si moral novo socialno mrežo, saj so se skupni prijatelji tipično postavili na stran partnerke, kar sem razumel.«)

(A.59: »Potrebna je velika samozavest, notranja moč, prepričanje, da si bil vendarle dober oče in partner.«)

(B.62: »Zaradi razveze sem ostal brez stika z otroki, brez svoje lastnine. Moje podjetje bo šlo verjetno v prisilno likvidacijo. Ne morem opravljati svojega dela, nimam prihodkov. Od novega leta imam resnejše težave z zdravjem.«)

(C.48: »Spremembe so bile ogromne. Najbolj boleče je, da z otroki v zgodnjem razvoju nisem bil dovolj skupaj. Delo, ki sem ga kasneje opravljal mi je vzelo preveč časa. Določeni ljudje so pokazali svoj pravi obraz...Po razvezi sem moral ponovno začeti iz nule. V vseh pogledih.«)

(D.39: »Psihično potrtost predvsem zaradi omejevanja stikov, laži, itd. Selile so se one, ker sem jaz v hiši mojih staršev. Finančno sem na psu...«)

(E.42: »Preselil sem se k staršem...osvobodil sem se.«)

(F.52: »Bivša žena se je preselila v najemniško stanovanje z novim partnerjem.«)

(H.42: »Spremenil se je način življenja, veliko več želje po ustvarjanju je prisotne, vsak dan preživet je užitek in čas preživet z družino je prioriteta pred vsem ostalim.«)

10. Povzetek

Namen magistrske naloge je bil raziskati, kako očetje doživljajo razvezo zakonske zveze. V teoretičnem delu so opisane značilnosti očetov v današnji družbi, njihova vloga, odnos do otrok, njihov del pri procesu razveze in kaj jim pri tem pomaga ter socialno delo z družino. V ospredju je doživljanje očeta skozi celoten proces.

Razveza je v današnjem času zelo pogost pojav. Lahko sem si predstavljala, kako je mladostnikom, katerih starši se razvežejo, saj sem to doživela tudi sama. Moj oče, na katerega sem bila precej bolj navezana, se je posledično moral odseliti, sama pa žal nisem mogla oditi z njim, saj je med procesom razveze izgubil tudi službo, zato ni imel možnosti skrbništva. O tem dogodku sva govorila šele sedem let po razvezi. Bilo mi je izredno težko poslušati in si predstavljati, kako se je takrat počutil. Pomislila sem, da verjetno ni edini, in na podlagi te izkušnje sklenila, da bom to raziskovala v svoji tokratni nalogi. Ugotovila sem, da je zelo pomembno, da očetje lahko nekje najdejo podporo ter da jim strokovnjaki različnih služb prisluhnejo in jih upoštevajo. Pomembno je, da so slišani. Očetje, ki niso imeli veliko podpore pri strokovnih službah, so bili zelo zgovorni in so bili pripravljeni povedati tudi tiste stvari, ki jih nisem vprašala in ki so zelo osebne. Dobila sem občutek, da še vedno iščejo podporo in želijo, da jim nekdo prisluhne, čeprav pred intervjuji tega nisem pričakovala. Pomembno se mi zdi tudi to, da se otrok ne vpleta v partnerske prepire in da očetje skušajo ohraniti svojo starševsko vlogo tudi po razvezi, kar je večini tudi uspelo.

Želim, da bi vsi, ki so vpleteni v proces razveze zakonske zveze, stremeli k temu, da bi prisluhnili čisto vsakemu družinskemu članu, zato da bi vsak od njih lahko začutil podporo ter dobil ustrezno pomoč. V že tako težkem procesu, ki navadno povzroči velike čustvene stiske, si moramo prizadevati za to, da odrasli prevzamejo čim večjo odgovornost, ter poskrbeti, da pomirimo in podpremo člane ter jim pomagamo pri ohranitvi spoštljivih odnosov, saj so ti izredno pomembni za nadaljnje zavezništvo med starši. Razumevanje doživljanja očetov v procesu razveze bo pomagalo socialnim delavcem in drugim, da bodo znali biti v podporo in pomoč tudi tistim, ki se pogosto počutijo diskriminirane pri sodelovanju s strokovnimi službami.